గమనింపుడు

మా మ్యాక్స్ ఇన్సూరెన్సు పద్ధతియొక్క అత్యద్భుతమైన అభివృద్ధిని గమనింపుడు.

ఇంతటి కొద్ది కాలములో జరిగిన **42,00,000** ఇట్టి క్రొత్త పద్ధతిని నమ్మగలరా?

నిజముగ జరిగిన సంగతి

వైద్య పరీక్ష లేదు. స్త్రీ పురుష వివక్షత లేదు.

ఇది శాస్త్రీయమైనది—ఇందు బోనసుగలదు—గ్యారంటీడ్ లాభములనిచ్చును.

మీ అర్ధాంగితో కలసి ఒకజాయింటు పోలసీని తీసికొనుడు.

ఏజెన్సీ షరతులకు, ఇతరవివరములకు నేడే వ్రాయుడు

దివీనస్ అస్యూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్, ఢిల్లీ.

మద్రాసు బ్రాంచి: 22, సెకండులైను బీచ్, జార్జిటవున్.

మదరాసు రాజధానిలో ఇతర బ్రాంచీలు:—1. విజయనగరము, 2. గుంటూరు, 3. తెలిచ్చేరి, 4. ట్యూటికారిన్ లేక సదరన్ యిండియాడిస్ట్రిక్టున్.

రిజిష్టర్డు

అఖిల సుఖరోగ చికిత్స

ట్రేడ్ మార్కు.

ఈ ఔషధరాజము కేవలము మూలికాసంయోగముచే తయారుచేయబడినది. యిందు రస, విష, పాషాణ, గంధకాదు లేవియు చేర్చబడలేదు. 20 దినములు మా 'అఖిల సుఖ రోగ చికిత్స' యిచ్ఛాపత్యముతో వాడినయెడల ఎంత కాలము నుంచి జీర్ణించియున్న త్రిజాతి సెగలు గాని. ఎట్టి కఠినపు స్థితియందున్న సవాసంబంధమైన వ్యాధులుగాని నిస్సందేహముగా నివారణ కాగలవని వేనవేలు వాడి ఆరోగ్యమును బడసిన రోగులే నిదర్శనములు. వ్యాధి వివరములు తెలుపుచూ ఆర్డరు పంపినయెడల ఒకటిన్ను పోష్టుఖర్చులతో సహా రూ. 4-6 0 లకు వి.పి.గా పంపబడును.

డాక్టరు. బి. యస్. రావు అండ్ కో.

గోపాలపురం. (వయా) కొత్తపేట. తూర్పుగోదావరిజిల్లా.

ఆంధ్రభూమి

సాలు చందా

రూ. 3—0—0.

సువర్ణసుందరరసము
సర్వసవామేహములకు
సంజీవివంటిది

ఎటువంటి సవామేహములనైన కుదుర్చును. ఇంజక్షనులు అవసరము లేదు. అనేకులు వాడి మెచ్చియున్నారు. 60 ఏండ్లు వైద్యమున అనుభవము గల కీ. శే. వేటూరి సుందరశాస్త్రి గారిచే కనిపెట్టబడినది. వాడువిధము మందుతో పంపబడును.

వెల: 50 మాత్రలు: రు. 5-0-0.

ఆర్షరసాయనశాల, ముక్త్యాల

అభ్రకభస్మము.

—: అమృతమువంటిది :—

బహుమూత్రమును, క్షయను, దగ్గును పోగొట్టి వీర్యవృద్ధిని గలిగించును. మూత్రమునందుండు చక్కెరను మాయముచేయును. ప్రశస్తమైన రసాయనము. వెల: తులము 1 కి: రు. 5-0-0.

కన్సల్టింగు ఫిజీషియన్ :—

ఆయుర్వేదభూషణ వేటూరి శంకరశాస్త్రి గారు, ఎ.ఎం.ఎ.సి.

పునర్నవాది

తైలము.

వాత్స్యాయనమహర్షిచే వ్రాయబడిన కామశాస్త్రమందలి యోగము ననుసరించి చేయుబడిన సుభగంకరణ తైలము.

దీనిని శరీరమునకు అభ్యంజనము చేసికొనినచో త్రిదోషహరమై; చర్మవ్యాధులను అంటకుండ జేయును.

4 ఔన్సుల సీసా రు. 1-0-0.

భృంగామలక

తైలము.

దీనిగుణము ప్రఖ్యాతిబడసియే యున్నది.

6 ఔన్సుల సీసా రు. 1-0-0.

వలయువారు క్రింది చిరునామాకు వ్రాసికొనుడు.

సీసురూవ్ కంపెనీ వేపేరి మద్రాసు.

లేక

నున్న బాలకృష్ణారావు గారు,

న్యూస్ బోయ్ అండ్ కో, కాకినాడ.

ది సౌత్ ఇండియా కోఆపరేటివ్ ఇన్సూరెన్సు సొసైటీ, లిమిటెడ్.

పోస్టుబాక్సు నెం 182 రు. మద్రాసు.

ఈసొసైటీలో ప్రీమియములు చాలతక్కువే! ఎందుచేత? కార్యనిర్వహణమునకగు ఖర్చు చాల తక్కువగుటచేత.

దక్షిణహిందూదేశమున కంతకు నీ సొసైటీ యొక్కటియేనా? ఔను. ఎందువలన? సహకారధర్మముల మీద నడుపబడుటవలన.

జనసామాన్యమునకు చాల ఉపయోగించునట! ఏ విధమున? రు 100 లు తక్కువ మొత్తము మొదలు రు 5000 లు వరకు మాత్రమే పాలసీలు జారీచేయుట వలన.

దీనిలో కార్యనిర్వహణవ్యయము చాలతక్కువా? ఔను. ఎట్లు? సహకారసంఘలాభములను పొందుటచేతను, విశేషవ్యయమునకు కారణమగు బ్రాంచి ఆఫీసుల నెలకొల్పక పోవుటచేతను.

బ్రాంచి ఆఫీసులస్థాపింపకయే మంచివ్యాపారము చేయుచున్నట్లున్నది. ఏలాగున? రాజధానిలోని సహకార సంస్థల కనుబంధములుగా లోకల్ బోర్డులను స్థాపించి.

ఈ ప్రణాళిక పాలసీదారులకు చాల సౌకర్యమే! ఔను. మనియార్డరునకగు కమీషనుఖర్చు లేకుండ పాలసీదారులు సహకారసంస్థలలో వారి ప్రీమియములను చెల్లింపవచ్చును.

సహకార సంఘలాభము లెవ్వి? ముఖ్యమైనవా! ఔను. రాబడిపన్ను లేకపోవుట, స్టాంపుడ్యూటీ లేకపోవుట మొదలైనవన్ని పాలసీదారులే వాటాదారులగుట.

నీకు లాభముకావలెనా, నష్టముకావలెనా! లాభమే. ఐన, ఆలస్యముచేయక నేడే ఈ సౌత్ ఇండియా కోఆపరేటివ్ ఇన్సూరెన్సు సొసైటీలో నొక పాలసీ తీసికొనుము.

ఆంధ్రభూమియందు ప్రప్రథమమున స్థాపింపబడిన

ఆంధ్ర ప్రావిడెంటు కంపెనీ లిమిటెడ్

ప్రధాన కార్యస్థానము :— బెజవాడ. స్థాపితము 1929.

మేనేజింగు డైరెక్టరు :

మ-రా-రా-శ్రీ దిట్టకవి వీరరాఘవయ్యపంతులుగారు.

స్వల్ప ప్రీమియములు. నవీనపద్ధతులు.

ఏజంట్లకు ధారాళమైన కమీషను యియ్యబడును.

ప్రత్యేక సౌకర్యములు.

1. స్త్రీ పురుషులకు సమానమైన ప్రీమియం రేట్లు.
2. రు 100 లు మొదలు రు 500 ల వరకు పట్టాలు జారీచేయబడును,
3. వైద్యపరీక్ష లేని భీమాపద్ధతులు.
4. క్లైయిములు గ్యారంటీ చేయబడినవి,
5. పట్టాదారులకు ఋణము లియ్యబడును,
6. జననభీమాలో నెలకు 1 రూ. లేక 2 రూపాయలు ప్రీమియం చెల్లించిన రు 500 లు లేక రు 1000 ల వరకు క్లైయిమును పొందవచ్చును. కవల పిల్లలు జనించిన రెండు క్లైయిములు యియ్యబడును.
7. ఉత్తర ప్రత్యుత్తరములు తెలుగు భాషలో జరుపవచ్చును.
8. పట్టాదారులకు ఫలప్రదమును సహాయకరమునగు సేవయే ఆదర్శము.

జననభీమా శిశు పోషణకు గొప్ప సహాయకారి.

పూర్తి వివరములకు :

సూపరింటెండెంటు ఆఫ్ ఏజన్సీస్.

ఆంధ్రప్రావిడెంటు కంపెనీ,

గాంధినగర్, బెజవాడ.

నిజాము రాష్ట్రమునకు

ఆంధ్రభూమికి ఈ క్రిందివారిని ఛీఫ్ ఏజెంటులుగ నియమించినాము. బ్రిటీషు పోస్టలు సౌకర్యములులేక ఆంధ్రభూమికి చందాకట్టుటలో ఇబ్బందిపడుచున్న నిజాము రాష్ట్రాంధ్రులు ఇకమీదట తమతమ చందాధనమును వారికి పంపుచు ఆవిషయమును ప్రత్యేకముగ మాకార్యాలయమునకుగూడ తెలుపుచుండగలరు. శికిందరాబాదు, హైదరాబాదు వాస్తవ్యులు మాసము మాసము విడిసంచికలు వీరికడ కొనుక్కొననగును.

ఛీఫ్ ఏజెంటు నామము, చిరునామా :

శ్రీయుత కాలేగు పెంటయ్యగారు, 4121 మూసాఖాన్ వీధి, శికిందరాబాదు.

ట్రావెలింగు యేజెంటు

శ్రీయుత నేతి కామేశ్వరశాస్త్రిగారిని ఆంధ్రభూమికి ట్రావెలింగు యేజెంటుగ నియమించినారము. కావున ఆంధ్రభూమి అభిమానులు వారికి చందాలనిచ్చి తగుమైన రసీదు పొందనగునని తెలియజేయుచున్నాము.

యిట్లు ఆంధ్రభూమి మేనేజరు.

యీ ట్రేడుమార్కును చూచిన
మోసపోరు.

అత్యాశ్చర్య కుష్ఠురోగ నిర్మూలిని

(రిజిష్టర్డు.)

గుణములేదని ఋజువుచేయువారికి రు 1000 లు బహుమానము

18 రకముల కుష్ఠులు, బొల్లి, సుఖరోగములు యేస్థితిలో యెంతకాలము నుండి జీర్ణించియున్నను గ్యారంటీగా బాగుచేయుదుము. మృత్యుముఖమునుండి అనేకవేల రోగులు రక్షింపబడిరి. యింజక్షనువలన ఫలితముగానని రోగులు మామందువలన పూర్ణారోగ్యమును పొందిరి. పూర్తి వివరములకు అన్నిభాషలలోను దొరకు మా కేట్లాగులకు యీ దిగువ యడ్రసుకు వ్రాయుడు.

లక్ష్మీ అండ్ కంపెనీ (రిజిష్టర్డు.)
కుష్ఠు అండ్ సుఖరోగ చికిత్సా నిపుణులు,
అల్లిపురం మెయిన్‌రోడ్డు, వాల్తేరు ఆర్. యస్ పోష్టు.

కామశాస్త్రము ఇది వాత్స్యాయనమహర్షి సంస్కృత భాషలో వ్రాసిన సూత్రములకు చక్కని తేటతెల్లమగు తెలుగుసేత. రైలులో అమ్ము పుస్తకాలవంటిదికాదు. సరియైన శాస్త్రగ్రంథము. మనపూర్వులు 'కామ'మను మూడవ పురుషార్థమునకిచ్చిన ప్రాముఖ్యము, ప్రాభవము ఇది చదివినచో తేటమగును. అల్లరి చిల్లరి వ్రాతలుకావు. ఆదిలో వ్రాసినవారు పూజ్యులగు మహర్షులు కాబట్టి దీని గొప్పతనము సరసులగు చదువరులు గ్రహింతురుగాక.

వెల, ఒక్కరూపాయి.

కొత్త సత్యనారాయణచౌదరి, పండిట్, బోర్డు హైస్కూల్, నిడుబ్రోలు, గుంటూరుజిల్లా.

విషయసూచిక

౧. మోహనప్రకృతి ... ౫౫౩
—శేషాద్రి రమణకవులు

౨. ఒకనాటి రాత్రి ... ౫౫౪
—పమ్మి రామశాస్త్రి

౩. జీర్ణదేహి చిరునవ్వు ... ౫౫౯
—వఝ్ఝల కృష్ణమూర్తి

౪. రామరాజ భూషణుఁడు ... ౫౬౦
—జి. జాషువ

౫. శూర్పణఖ శృంగారం ... ౫౬౧
—వాడ్రేవు చలపతిరావు

౬. యౌవనోద్బోధము ... ౫౬౬
—ఓలేటి సీతారామమూర్తి, బి. ఎ.

౭. 'తప్పించుకుపోయిన కథ' ... ౫౬౮
—మొదలి వేంకటసుబ్రహ్మణ్యశర్మ, బి. ఎ.

౮. ఇంద్ర ధనుస్సు ... ౫౭౩
—బొడ్డు బాపిరాజు

౯. మాయలోకం ... ౫౭౪
—కొడవటిగంటి కుటుంబరావు

౧౦. భారతీయ గ్రంథాలయములు ... ౫౭౭
—మాలేమండ రామారావు ఎం ఏ.బి ఇడి

౧౧. పిచ్చికుక్క - కాటు - చికిత్స ... ౫౮౦
—డాక్టర్ వి.వి ఎస్. ఆరాధ్య ఎల్.ఐ.యం.

౧౨. ఊర్వశీపురూరవము ... ౫౮౩
—కవికొండల వేంకటరావు బి.ఎల్

౧౩. కీటకములు—మానవుడు ... ౫౮౮
—జాగు గోపాలరావు

౧౪. ఆవేదన ... ౫౯౦
—నాగలింగం వెంకటేశ్వరులు

౧౫. 'అప్పన్న యిల్లు' ... ౫౯౧
—కాటూరి వెంకటరామారావు

౧౬. విశ్వనాథనాయఁడు ... ౫౯౭
—ఊటుకూరు సత్యనారాయణరావు

౧౭. ప్రకటనలు ... ౬౦౦
—వి. క. రామచంద్ర

౧౮. యాంగస్ వాట్సన్ ... ౬౦౪

౧౯. రాజమహేంద్రవరము ... ౬౧౦

౨౦. జిజ్ఞాస : మీమాంస ... ౬౧౨

౨౧. భగవత్ప్రార్థన ... ౬౧౩
—చీమకుర్తి సత్యవతి

౨౨. మణిమాల ... ౬౧౪

౨౩. ఇన్సూరెన్సువిషయములు ... ౬౧౭
—జమిలి నమ్మాళ్వారు

నొప్పుల నివారించుటలో సాటిలేనిది. బుడ్డి వెల 0-8-0.

హనుమాన్ పెయిన్ బాం

పలుతావులయందు పలువురచే వాడబడి తృప్తికరముగా పనిచేసినట్లు యోగ్యతాపత్రములను పడసినది. అన్నివిధములైన నొప్పులకు, కత్తిగాట్లకు బెణుకు నొప్పులకు, వరిబీజములకు, వాపులకు, జలుబులకు, చిగురు ఉబ్బులకు, తిమ్మురులకు నమ్మకమైన మందు. ఎంత తలనొప్పియైన 2, 3 నిమిషములలో గారంటీగా పోవును.

హెడ్ ఆఫీసు: హనుమాన్ పెయిన్ బామ్ వర్క్సు, 89 పూనమల్లి హైరోడ్. పి. టి. మదరాసు.

ఏజెంట్లు: పి. స్వామినాయుడుగారు, ప్రొప్రయిటర్, శ్రీరామక్రిష్ణ ట్రేడింగుకంపెని, నర్సారావుపేట.
కె. నాగభూషణరావుగారు, తాడేపల్లిగూడెం, వెస్టుగోదావరిజిల్లా.
వి. బుచ్చిఅబ్బాయి అండు సన్సు, చికాకోలు, గంజాం జిల్లా.

ఏజెంట్లులేనితావులయందు ఏజెంట్లు కావలెను. మంచికమీషను ఈయబడును.

ఆంధ్ర ఇన్స్యూరెన్సు కంపెనీ

లిమిటెడ్

మచిలీపట్నము

31-12-1933 తో అంతమయిన నాలుగు సంవత్సరములకు జరుపబడిన

రెండవ వాల్యుయేషన్‌లో

తేలినలాభము (Surplus) రూ. **1,58,381** లు.

లాభములతో కూడిన పట్టాలమీదను సాలుకు వేయింటికి

రూ. 15 లు బోనసు వచ్చినది.

మొదటి వాల్యుయేషన్ బోనసు రూ 10 లు మాత్రమే.

క్రమాభివృద్ధిగాంచుచున్న యీ సంస్థలో వెంటనే భీమాచేయుడు.

వివరములకు :—

యం. మంగయ్య, బి.ఏ, బి.ఎల్.,

కార్యదర్శి.

జయ్ విజయ యిన్సూరెన్సు కంపెనీ, లిమిటెడ్

(పూర్వపు జయభారత్ ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్.)

ప్రకటన.

పరస్పర లాభపద్ధతిలో తీసుకొనబడిన భీమాపట్టాలు, మిక్కిలి లాభకరమైన షరతులతో క్రొత్తగా ప్రవేశపెట్టబడిన శాస్త్రీయ ప్రణాళికలోనికి మార్చుకోదగిన ఏర్పాట్లు చేయబడినవి.

ఈ అవకాశము నుపయోగించుకొన నుత్సాహపడు ప్రస్తుత పట్టాదారులు ప్రధాన కార్యాలయమునుండి వాని వివరములను తెలుసుకొనవచ్చును.

ఈ క్రొత్త ప్రణాళికను అమలులోనికి తీసుకొనివచ్చుటకు నెల 1 కి రు 35 ల నుండి రు 450 ల వరకు జీతముపై పనిచేయుగల ఏజెంట్లు కావలయును. వివరములకు వెంటనే వ్రాయుడు.

4-105 ఆర్మీనియన్ వీధి, మదరాసు.

థామస్ జె. వాట్సన్

"ఆంధ్రభూమి"

సీతాదేవి

మోహనప్రకృతి

ఈ మహాకాలవాహిని కెంద తెంద
అకట! యెదురీదఁగాంక్షించి యడఁగిచనిరో
ఘోర దుస్తరమీ ప్రవాహంబు దీన
గలవు సుడిగుండములు మహాగ్రాహచయము.

లలిత శారద చంద్రికాలంకృతమయి
మహిత బాలాతపచ్ఛవి మండితమయి
సమధికరయంబుతోడ నెచ్చటికిఁ జనునొ
ఈమహా వాహినికి నంత మెవ్వఁడెఱుఁగు.

సుందర పతంగచయ మొకచోటగలదు.
కాలసర్పాదికంబు లొక్కెటను గలవు
దరులవిహరించు యువకుల దరియనేగి
క్రూరజలజంతు రాజిగైకొని వధించె.

జలవిహార విలోలురౌ జనులు ఖేద
మోద సంలగ్న హృదయులై పొల్తురేల?
ప్రసవ భూషితమైన యీ పడవమీఁద
కన్నె దంపతులదె చనుచున్నవారు.

తీరవాసులు దరియనేతెంతు రనియొ
గమ్య దేశంబుజేరుటే కామ్యమనియొ
ఉత్తరించుచునున్నారు యోజనములు
మోహన ప్రకృతీ? నీకుఁ బూజసేయు
ముగ్ధ దంపతులేగదా పుణ్యమతులు;

—శేషాద్రిరమణకవులు.

ఒకనాటిరాత్రి

౧

గోరుచుట్టుమీద రోకలిపోటన్నట్లుగా సాంసారిక వ్యథా పీడితుణ్ణయిన నా చెవుల్లోనే వచ్చి పడాలండీ ఆ మాటలు? దెబ్బ తగిలిన వేలికే మళ్ళీ తగలడంలో రహస్య మేమంటారు? చూడండి.

చేసేది పడవప్రయాణం. ప్రశాంతంగా ఉంటుందని ఓగదిలో కూర్చున్నా. రాత్రి పన్నెండో, పన్నెండున్నరో అవుతుం దప్పుడు. హాలులో ఓ చిన్నిదీపం వెలుగుతోంది. గుణవతియగు మగనాలి యశస్సువలె తలుపు చెక్కల సందుల్లోంచి నాగదిలోకికూడా వచ్చి వ్యాపించినాయి దానికాంతులు; రహదారీ జనం ఎక్కువగా లేకపోవడంచేత పడవలో అంతా నిశ్శబ్దత; నేనూ కొంతసే పా దీపాన్ని చూస్తూ కూర్చున్నా; కర్కశ హృదయులగు అత్తమామల అదుపాజ్ఞలలో క్రుగ్గిపోతూ చావుబ్రతుకుల మధ్య అల్లల్లాడే అన్నులమిన్నవలె గాలికి ఇటునటు ఊగిసలాడుతోంది ఆదీపం. కష్టాల కోర్చియున్న కలికివలె నిలిచి వెలుగుతుంది కొంతసేపు; ఒక్కొకమారు కట్నాపేక్షతో అత్తమామలవద్ద గడిబిడచేసే అల్లుణ్ణి స్ఫురణకు తెస్తుందది టపటపలాడి; ఈ జడప్రకృతే నన్నీవిధంగా గాభరా పెడ్తూంటే ప్రత్యక్షంగా విన్నమాట ఎంత బాధ పెడతాయో యోచించండి.

* * *

'మశాపెంస్తోంది; గట్టిగా పొడండ్రోయ్' అని కళాసుల్ని కేకేశాడు సరంగు; ఊరుదగ్గరకు రాగానే బిగులూత్తూ పడవను దరికి పట్టేడు; కళాసులు ఆగి తాడులాక్కొని ఆపేశారు పడవని. కొందరు రహదారీ జనం ఎక్కేరు; కొత్తకళాసులు రావడంతోటే సరంగు బిగులూది తాను బారుచేయమన్నాడు. కోడలంటే కేవలం దాసీదాన్నిగా భావించి అష్టకష్టాలూ పెట్టే అత్తమామల [illegible]. పుట్టింటినుండి వెళ్ళే పడుచల్లా మందంగా నడుస్తోంది పడవ.

నాగదికి ప్రక్కగానే ఇరువురు స్త్రీలూ, వ్యాధి పీడితురాలైన ఒకపడుచూ, ఒకపురుషుడూ కూర్చున్నారు; పాపం! ఆపడుచు, విరామంలేకుండా మూలుగుతోంది.

'ఏమండీ! అల్లా మూలుగుతోందేం ఆపిల్ల' అని వారి పక్కనున్నవారొకరు ప్రశ్నించారు.

'ఏంచెప్తుంనాయనా,' అని కంటతడిబెట్టుకొందొక స్త్రీ.

'మాగ్రహచారం' అన్నాడు పురుషుడు.

'ఏం జబ్బండీ బాబూ?'

'జబ్బా? ఈపిల్ల నీవూళ్ళోనే ఇచ్చాం ఒహాళ్ళకి; వాళ్ళు మమ్మల్ని వేపించుకు తినేస్తున్నారు; పెళ్ళయే దాకా కాళ్ళూకడుపులూ పట్టుకుని దేవుళ్ళాడేరు; ఇప్పుడు మామాటంటే వాళ్ళకి విషప్రాయం.

'అంతవరకూ ఎల్లావచ్చింది? మీరు చేసినతప్పేమిటి?'

'అంతా నాదేతప్పు; 'కన్యాపితృత్వం ఖలునామ కష్టం' అన్నారు; ఆడపిల్లను కనడమే తప్పునాయనా.'

'అయ్యో—'

'పెళ్ళికిముందు కట్నంవిషయమేమీ మాట్లాడుకోనే లేదు మేం: ఇవ్వమనికూడా చెప్పేం స్పష్టంగా; ఇప్పుడు కట్నం తెమ్మంటే ఎక్కణ్ణుంచి తేమండీ?'

'బాగానేవుంది; ఇప్పుడు కట్నమివ్వమని బాధించడమేమిటి మిమ్మల్ని?'

'సత్యనారాయణవ్రతం చేసుకుంటామంటూ నెల రోజులక్రితం పిల్లను తీసుకెళ్ళేరు; అదంతా వట్టిది సుమండీ; పిల్లదగ్గరున్న నగలన్నీ తీసుకొని అమ్ముకున్నారు. పోనీ నగలకోసం ఎవరేడ్చారు? వాళ్ళ బాగుమాత్రం మా బాగు కాదూ? ఋణపీడితులై వాళ్ళుంటే పిల్ల నగలతో తులకడంమాత్రం ఏం న్యాయం? నగలు పెట్టుకోడానికి ముచ్చటపడుతోందని పెళ్ళికిముందు ఏవోకొన్ని నగలు పెట్టాలని నిక్కర్షగా చెప్పినవాణ్ణి—పోనీ అజ్ఞానురాలగు పిల్లకు

నచ్చచెప్పి సంతోషపూర్వకంగా ఇప్పించేటట్టు చేస్తాననేనా—నాచెవిని కూడా పడేయకూడదూ అమ్ముకుంటున్నామని? అల్లాచేశారా? వ్రతం మిషమీద తీసుకొచ్చి లాక్కున్నారు. పిల్ల కేంతెలుస్తుంది? అది గోలున ఏడ్చింది; దీనికితోడు, ఇక పుట్టింటికి వెళ్ళడానికి వీలులేదనీ, అమ్మానాన్నలూ బంధువు లెవరు వచ్చినా మాట్లాడకూడదనీ దాన్ని భయపెట్టేరు; ఏముందీ, ఇక్కడకువచ్చిన మర్నాడే మంచంపట్టింది బెంగతో; మాకు మొన్నటిదాకా కబురేనా చెయ్యలేదు సుమండీ. చావడానికి సిద్ధంగావుందని నలుగురూ చివాట్లేస్తే మొన్న ఉత్తరంరాశారు మాకు; నిజంగా వ్రతం ఎప్పుడుచేసుకుంటారో అని వర్తమానం కోసం నిరీక్షిస్తూవున్న మేము ఈవర్తమానం వినవలసి వచ్చిం దాఖరికి.'

'పాపం'

'ఏముంది? మనోవ్యాధికి మందేమిటి? మమ్మల్ని చూడ్డంతోటే కాస్త తెప్పరిల్లింది. ఒకరోజు ఉండి పిల్లను తీసుకొస్తున్నాం. ఇదీ సంగతి. అఁ...మరచిపోయా; పిల్ల ఇంకా కాపురానికేనా వెళ్ళలేదు సుమండీ'

'ఏమిదారుణచర్యండీ; అక్కడవాళ్ళకు బుద్ధిచెప్పగలిగిన పెద్దమనిషెవరూ లేడూ?'

'లేకేం? అందరూ పెద్దమనుష్యులే; వాళ్ళలో వాళ్ళకి ఎన్నితగాదాలున్నా, అన్యగ్రామస్థు డెవడేనా వస్తే, అందరూ ఏకమై వాణ్ణి నోరెత్తనియ్యరు. అదీ వాళ్ళ కట్టడి.' అని వూరుకున్నా డాయన.

౨

నా ఊహాప్రపంచకంలో ప్రచండమారుతం వీచింది; చెట్లు ఫెళఫెళ లాడేయి; కొంపలు కూలినై; భగ్నహృదయుడనై ఓమూల కొదిగాను; ఒకటా, రెండా, మితిమీరిన క్రౌర్యాలు—హత్యలు — బాధలు, ఒకదానికంటె ముందొకటి వచ్చి నాబుర్రలో డీకొన్నాయి; తలపట్లు పట్టేయ్; హోరాహోరీని పోరాడాయ్ దెబ్బలాడి దెబ్బలాడి కిక్కురుమనకుండా పడివున్నాయ్; అంతా క్రొత్తప్రపంచం.

* * *

ఉన్నతాసనాసీనుడై యున్నా డొక భయంకర స్వరూపుడు. అతనిప్రక్కగా విపరీతమైన పొడవు వెడల్పులుగల పుస్తకాల దొంతర్లు పడివున్నాయ్. ప్రక్కగా బారులుతీర్చి, కుక్కతలలవారూ, నక్కమూతులవారూ, కోరపండ్లవారూ, మిడిగుడ్లవారూ, చింపిరిజుట్లవారూ పొడవునాల్కలవారూ, పొట్టికాళ్ళవారూ, పొట్టిచేతులవారూ,—ఈవిధంగా విపరీతరూపాలతో, కృపాణకుఠారపాశాద్యుపకరణహస్తులై, చేతులుజోడించి, తలలువంచి, స్వామియాజ్ఞలనే దలదాల్చ కుతూహలురై యున్నట్టుగా నిలబడి యున్నారు కొందరు.

కొంతసేపటి కొక ఉన్నతకాయుడు ఠీవిగా నడుస్తూ ప్రవేశించా డాకచ్చేరీలోకి. వెంటనే అక్కడ కూర్చుని ఏదో వ్రాస్తున్న అధికారిలేచి జోహారుచేసి ప్రక్కనున్న పీఠముదగ్గరకు దారిచూపేడు వినమ్రుడై; నిలబడియున్న వికృతాకారులు రణబొబ్బలతో స్వాగతమిచ్చా రాతనికి; ఆత డాస్వాగతమును తలయూపుతో గ్రహించి తన పీఠ మలంకరించాడు; వ్రాయసకాడు గంభీరధ్వనితో ఏదో చదువుట మొదలుపెట్టినాడు. ఉన్నతాసనాసీనుడై యున్న ఆయధికారి తలయూపుతూ, అర్ధనిమీలితనేత్రుడై చదివినదంతయూ సవిస్తరంగా గ్రహించి ఊఁకొట్టి. పుస్తక మటుతెమ్మని సంజ్ఞచేసి, దాన్లోచూస్తూ 'కాలము తీరిపోయిన ఈ కాయస్థులను వెంటనే తీసుకురం'డని ఆజ్ఞాపిస్తూ ఏవో కొన్నిపేర్లు చదివేడు;

సేవకులందరూ ఒక్కసారిగాలేచి జోహారుచేసి తమ దళనాయకుల ననుసరించి వెళ్ళేరు; పిదప నాయకులచేత నియుక్తులై భూలోకాని కొచ్చేరు; జాబితాలవారీగా చూశారు దేహస్థులను—మలమూత్రాల్లో దొర్లి మంచాల నంటి పెట్టుకున్న వారూ—కాళ్ళూ చేతులూ కొట్టుకుంటూ పళ్ళికిలించేవారూ—[illegible] మంతీలేక పడియున్నవారూ,—అన్నాలు తింటూవున్నవారూ,—స్నానాలు చేసేవారూ—ఇట్లా అనేక అవస్థల్లోవున్నారు లిస్టుదాఖలా మనుష్యులు. సరే. ఎల్లా ఉన్నవారల్లా ఉండగా తమ సాధనసామగ్రుల నుపయోగించి వారిని విగతజీవులనొనర్చి తిన్నగా

యమ సన్నిధానానికి దారిపట్టించారు.

వాళ్ళల్లా బలవంతంగా లాక్కుపోతూవుంటే 'ఛీ! మీరెవళ్ళురా, మమ్మల్నిల్లా లాక్కెళ్ళడానికని జబర్దస్తీ చేశారు కొందరుప్రాణులు.

'హుఁ...హుఁ...హుఁ.' అని వికటంగా నవ్వి 'మమ్మల్ని యమకింకరు లంటా రయ్యోయ్' అన్నాడొక కింకరుడు.

ఇంకోజీవి 'అయ్యో! నాపద్మం! నాపద్మం!' అని వెనక్కితిరిగి వెక్కి వెక్కి ఏడుస్తూ 'ఒకమాట చెప్పొస్తానయ్యా నా పెళ్ళాంతో; చూడు ఎల్లా ఏడుస్తోందో' అని బ్రతిమాలేడు; 'ఒక్కమాటయ్యా' ...అన్నాడు; తుదకు విసిగి 'నా పద్మమోయ్, నా పద్మమూ' అని ఘొల్లుమంటూవచ్చాడు.

ఎంత హంగామాచేస్తాడో చూద్దామన్నట్లుగా కింకరుడు కిక్కురుమనకుండావుండి కొంతసేపు, 'పాపం! నీ తల్లి ఎంతఏడుస్తోందో......' అన్నాడు.

'పాపం! ఎంతజాలయ్యా నీకూ? ప...ద్మ...మో,...ప......'

'మీతండ్రీ కూడా గోకెత్తిపోతాడు గాబోలు పాపం!'

'అయ్యో! నా ప...ద్మ...మో......నా...'

'ఆఁ...నీవెందుకు తలుస్తావ్. వాళ్ళకి? పదపద వాళ్ళని ముప్పూతిప్పలూ పెట్టినందుకేతే ఇల్లా... నిన్ను పెంచి పెద్దవాణ్ణిచేసినందుకాదూ వాళ్ళనల్లా బాధ పెట్టేవ్...'

* * *

ఇంకోజీవి 'ఒదులు; నన్నొదు'లని విదలించు కొంటూ 'వైద్యునికి డబ్బియ్యొద్దని చెప్పొస్తా, నా కొడుకుతో' అంటూ గావుకేకలేశాడు.

'అయ్యో! నామేడ, నామేడ; నా పొలా లవిగో ధాన్యం తోలుకెడుతున్నారు మావాళ్ళు! ఎన్నిబస్తా లైందో మా తూర్పుపొలం, లెక్కట్టి రానీయవూ బాబూ!' అని ఒకజీవి [illegible] పట్టుకుంటే 'విచారించ [illegible] ధాన్యానికేంలోటు? కావలసి నన్ని ఇప్పిస్తాం నీకొంపకి—' అన్నాడొక కింకరుడు మందస్మితంతో.

'ఒదుల్తావా, ఒదలవా' అని అరుస్తూ భూలోకం కేసిచూస్తూ—ఎవరినుద్దేశించి ఎందుకన్నాడో కాని 'నిన్ను పీక్కు తింటా; నిన్నుపీక్కుతింటా; చచ్చి పోయానని సంతోషిస్తున్నావా? నీకొడుకుని చంపుతా; నీకోడల్ని చంపుతా; నిన్ను తిననిస్తాననుకున్నావా? ఆగు నీసంగతి; నీసంగతి;...నీ...' అని ఆయాస పడుతూ అరిచే డింకోజీవి.

'ఛీ...ఛీ...ఆర్భాటాగకు, నడవ మ'ని అదమాయించాడు కింకరుడు.

'బాబూ! రక్షించరూ, రక్షించరూ! కావలిస్తే మీకు నాలుగు బస్తాల ధాన్యం కొలుస్తాను విడిచి పెట్టరూ?' అని బ్రతిమాలే డొకజీవి హీనస్వరంతో.

'ఈ మధ్యనే, ఆస్తి ఏమీ లేకపోయినా ఉందని చెప్పి నమ్మించి. ఒహ వివాహసంబంధం రైటుచేశాను మధ్యవర్తిగా ఉండి, మగపెళ్ళివారి తరఫున నాకు పాతికోపరకో ముట్టవలసుంది. వెళ్ళనీయవూ' అన్నాడొకడు.

'నీవు చేసిన దారుణప్పను లనేకంవున్నాయ్. డజన్లకొద్దీ బరికెలసంభావన లిప్పిస్తాం నీకు. నడవోయ్' అన్నాడు కింకరుడు.

ఒకడు, 'అయ్యా! మంచంమీద పొడుంకాయ మరచిపోయానండీ. వెళ్ళి తెచ్చుకోనిస్తురూ' అని బ్రతిమాలేడు.

'మేమూ పొడుంచేశేవాళ్ళమే. కావలసినంత పొడుం నీకు దొరుకుతుంది నడవోయ్' అన్నాడు కింకరుడు.

'నాకు పట్నంపొడుం అలవాటండీ. అక్కడది దొరుకుతుందా?'

'అంతకంటే మంచిదే దొరుకుతుంది.'

'పోనీయండి బాబూ—తులం ఎల్లాగో?'

'తులాల లెక్కేమిటి? టోకున ఇప్పిస్తాంగా?'

'మఁ డబ్బేమీ తెచ్చుకో లేదండీ.'

'పైసా ఖర్చు లేదంటేనిగా. పొడుంచేసేవాళ్ళం మేమున్నాం. నువ్వల్లా కూర్చోడమే ఊరికే.'

'చిత్తం. చిత్తం'

* * *

కొందరుజీవులు కిక్కురుమనకుండా మొఘాలు వ్రేలాడవేసుకొని, ఏడుస్తూ వాళ్ళవెంబడిసే వెళ్ళేరు.

3

యమధర్మరాజు కాబోలు నిండుకొలువు తీర్చి కూర్చున్నాడు. ఆయనకు దగ్గరగానున్న వొకడు—చిత్రగుప్తుడనుకుంటా—పాపపుణ్యాల రిజిస్టరు తీసి చూస్తూ, కింకరులు తీసుకువచ్చిన జీవుల గోత్రనామాలు తెలుసుకొని తహాకేలువేసుకున్నాడు. జీవులనందర్నీ వరుసగా నిలబెట్టేరు. ఒక్కొక్కజీవినే యమధర్మరాజు పిలిచి సమగ్రజీవితచరిత్ర చదివేసి వారువారు చేసిన పనులనుగూర్చి విచారిస్తూ శిక్షలు విధించాడు.

* * *

'ఏమోయ్! నీవు నీభార్యను చాలా భాధలు పెట్టేవు. ఆమె నిండుగర్భిణియై ఉండగా, వంకాయ కూర వండమంటే, శరీరాస్వస్థతచే వండలేకపోతిననీ, క్షమించమనీ ప్రార్థించినా, నిర్దయుడవై, దబ్బనం ఎర్రగాకాల్చి వాతలుపెట్టేవు. ఆహారమేమీ ఇవ్వకుండా కొన్నిరోజులు గదిలోపెట్టి తాళంవేశావు? కనికరంలేకుండా గంటలకొద్దీ నిలబెట్టేవుకదూ? ఎంత అమానుషప్పని చేశావ్? నీవు నానావిధ భక్ష్యాలతో కుత్తుగబంటిగా మెక్కి ఆమెను తినవద్దని శాసించావు నీ మామమీదా, బావమరదులమీదా ఉండే కోపం పెళ్ళాంమీద చూపించి, కొంతకాలం ఇంట్లోకి రానీకుండా పసులసాలలోకి గెంటేవు ఒకమాటు నూతులో దింపాలని ప్రయత్నించావుకదూ? ఒకమాటు...'

'రామ! రామా! నేనేమీ ఎరగనండీ: నాకూ నా పినతండ్రి కొడుక్కీ విరోధంలెండి: వాడు వెనకే వచ్చాడిక్కడికి. నేనంటే కిట్టకపోవడంచేత ఏవో చాడీలు కల్పించి చెప్పివుంటాడు మీతో.' 'ఛీఛీ నోర్మూయ్. చాడీలూగీడీలూ ఇక్కడలేవు. నీవుచేసిన దారుణాలు ఇంకా అనేకం వున్నాయ్. ఫో...ఫో...' అని ఒక కింకరుణ్ణిపిలిచి 'ఇతనికి, ఎర్రగాకాల్చిన గునపాల్తో వొంటినిండా వాతలుపెట్టి, తేళ్ళకొట్లో పారేయండన్నాడు.

* * *

తర్వాత ఇంకోజీవిని పిల్చి, 'నీకూ నీకోడలికీ పడక, లేనిపోనినింద లామెమీద మోపి, కొడుకుతోనూ భర్తతోనూ చాడీల్చెప్పి, భార్యాభర్తలకు ఎడబంధాలు కలగజేశావు. పంక్తిభేదాలు చూపేవు. అకారణంగా హింసలుపెట్టేవ్. కోడలికి జబ్బుచేసినపుడు, చచ్చిపోతే శనివొదుల్తుందని భావించి, పైకిమాత్రం ఆమెమీద ప్రేమవొలికేటట్టు తియ్యనికబుర్లు చెపుతూ, బుసబుస దీర్ఘాలుతీస్తూ, వైద్యునికి లోపాయికారీగా త్వరగా చనిపోయేటట్టుచేస్తే నూటపదహార్లు బహుమానమిస్తానని కబురంపేవు......'

'అయ్యయ్యో, వట్టిదండీ. తలచెడ్డమనిషి, మా మేనత్తకూతురు, నా ఈడుదేవుంది మూవ్వాల్ళో. అది పుట్టించినవే ఇవన్నీ. మీరు నమ్మతగినవి కావు.''అఁ... ఇకచాలించు.' అని ఒకకింకరుణ్ణిపిలిచి 'సలసలకాగే ఆ నూనెతొట్లో పడేయం'డన్నాడు.

'అయ్యా, మీరుచెప్పినవన్నీ యదార్థాలే. ఇంక వృథా చేయనల్లా, ఇదిగో లెంపలువేసుకుంటున్నా' అని ఫెళ్ళుఫెళ్ళున లెంపలువాయించుకొని ఏడ్చింది.

* * *

ఇంకొకడొచ్చి ధర్మరాజుగారి వద్ద నిలబడ్డాడు. 'నీవు నీ భార్యచెప్పిన మాటలువిని తల్లిని గొడ్డలితో నరికేవు. తండ్రి తిండిలేక మలమలమాడిపోతూంటే, చూస్తూ వూరుకుంటూ వేలకువేలు నీవు సంపాదిస్తూ ఇంద్రభోగమనుభవించావు.'

'నిజమే బాబూ! తర్వాత తర్వాత మా తల్లిదండ్రులు కాలంచేసింతర్వాత, వాళ్ళనల్లా బాధించినందుకు పరితాపపడ్డాను. క్షమించండి'

'సరేవెళ్ళు. పరితాపపడినా తప్పదు—నీసు కళ్ళి మామిడికాయ బద్దలుతీసినట్టు తీయండి ఇతన్ని' అని కింకరున కాజ్ఞాపించాడు.

* * *

నువ్వా? నీవూ నీ భర్తా, కులాసాగా ఉండవచ్చునసుకొని అత్తకు అన్నంలో విషంపెట్టిచంపేవు. మామగారికి తిండిపెట్టక, ముప్పుతిప్పలూ పెట్టేవు. ఏం మాట్లాడవేం?'

సరే ఇల్లాంటివి చాలా ఉన్నాయి నీ పనులు.' సరే. తీసుకెళ్ళండా ఈమెను ఉంపాల్లోకి తోసి పారేయండి.

* * *

'వాయీ వరుసా లేకుండా, నిష్కళంక చరిత్రలని గ్రహించకుండా, అనేకమంది స్త్రీల నవమానపరిచావు నీవు. అనేక కుటుంబాలను అప్రతిష్టకు పాలుచేశావు. నీకు స్వాధీనముకాని స్త్రీల ననేకబాధలు పెట్టేవు.'

'ఆఁ...ఔను. ఐతే?'

'ఐతే ఏముంది! వెళ్ళి కౌగలించుకో కాలి ఎర్ర బారిన ఆ స్తంభాన్ని. చాలా చల్లగావుంటుంది. నీవు వెనుకెప్పుడూ అంత చల్లదనాన్నీ, అంతహాయినీ అనుభవించి ఉండవు.'

చూస్తారేం? తీసుకెళ్ళండిరా.

'ఆఁ...తీసుకెడతావ్. తీసుకెడతావ్!'

'అట్టేవాగకు. నడువు. నడువు'

* * *

'పతివ్రతా శిరోమణియగు నీ భార్యను నీ ఉంపుడుకత్తె మాటలువిని విపరీతంగా బాధించావు. ఆమె నీకు విధేయురాలై ఉండడానికే ఎప్పుడూ ప్రయత్నిస్తూ వుండేదనీ, నీకోసం ఆమె ప్రాణాలుకూడా అర్పించడానికి వెనుదీయని సాధ్వియని గ్రహించలేకపోయావు. విషయలోలుడవై విర్రవీగి తిరిగేవు ఆమెనుకొట్టేవ్. మలమలమాడ్చేవు'

'కొంతకాలంమాత్రం అల్లాచేసినమాట సత్యమే బాబూ. ధనమంతా ఖర్చయిపోయింతర్వాత నా దగ్గర నుంచి ఆమనిషి వెళ్ళిపోయింది. నేనూ అప్పటినుంచీ నా బుద్ధి మార్చుకుని జాగ్రత్తగానూ ప్రవర్తించా. నా భార్యనే బాధలూ పెట్టి యెరగను తర్వాత.'

'ఔనులే. అందుకనే శిక్షతగ్గుతుంది.'

ఒరేయ్? తీసుకెళ్ళి ఆ బ్రహ్మజెముడు డొంకలలో పారేయండి వీణ్ణి.

'గుచ్చుకుంటాయి...ముళ్లు, ముళ్లు ..బా...బో' 'అక్కడే. చాలా సుఖంగావుంటుంది. తెళ్లు వెళ్లు'

* * *

ఇన్నీ చూసింతర్వాత నిర్భయంగా, వీళ్ళెవళ్ళైనా తీరా నన్ను చూశారంటే నన్నేంచేస్తారో అని భీతికలిగింది. ఓమూల భీతి వెనక్కిలాగుతున్నా అక్కడజరిగే ఆ పనులు చూడాలనే ఆసక్తి ముందుకులాగింది. అలాగే చూస్తూవున్నా. పెద్ద అధికార్ల కళ్లబడకుండా మూలమూలలకొదిగి చూశా. ఎవరికళ్ళు నామీద పడతాయో అని అతిజాగరూకుణ్ణయి వున్నా.

యమధర్మరాజొక జీవినిపిల్చి

'నీవు నీతలచెడిన సోదరి ఆస్తంతా కాజేశావు. ఏదో నిర్వాకంచేస్తానని ఆమెను నమ్మించావు. భూములు కొంటానన్నావ్. మేడకడతానన్నావ్. ఏదీ చేయలేదు సరిగదా ఆమెను నీ ఇంట్లోనుండి వెడలగొట్టేవు. ఆమెను మాయచేసి దఖలుపరచుకొన్న ఆస్తి నువ్వూ నీ భార్యాబిడ్డలూ అనుభవిస్తూ, ఆమెను ముష్టియెత్తుకొనే స్థితిలోకి తెచ్చావు. ఆమె ఓరోజున మీ యింటికొచ్చి 'అన్నయ్యా, నాల్గురోజులనుంచీ తిండి.........'

ఆనేమాటలు వింటూంటే 'ఎవడురా వాడు వరసల్లో నిలబడక అటూఇటూ తిరుగుతున్నాడ'ని మరోజీవిని పట్టుకుని లాక్కురావడానికి నావేపుకు పరుగెత్తుకు వచ్చాడు ఒకకింకరుడు. నేను పరిగెత్తేను నామీదకేం విరచుకపడతారో అని. అదేంచిత్రమో నేను పరుగెత్తుతూన్నదారినే వచ్చాడాజీవీనీ. కొంతదూరం నేను ముందూ, నావెనకాల కొంతదూరంలో ఆజీవీ, ఆవెనకాల కింకరుడూ పరుగెత్తేం. ఇల్లా చాలాదూరం పరుగెత్తినా ఒకరికొకరు అందడం తటస్థించలేదు. ఎంత దూరమని ఇలా పరుగెత్తడం? ఆయాసం. ముచ్చెమాటలూపోశాయి. ఎల్లాగా పట్టుపడడం తప్పదని నిరాశచేసుకొని 'బాబోయ్' అని అరిచి కిందపడ్డాను ఒగరుస్తూ. తర్వాత ఆ జీవెక్కడికి పరుగెత్తుకు పోయేడో, ఆకింకరు డేంచేశాడో నాకేం తెలుస్తుంది?

నా కేకలువిని కుడవసరంగుమాత్రం పరుగెత్తుకువచ్చి 'ఏమిటండీ పంతులుగారూ?' అని ఖంగారుగా కేకలేస్తూ నా గదిలోకొచ్చి పడ్డాను.

—వఝ్ఝల రామశాస్త్రి.

జీర్ణదేహి చిరునవ్వు

ఆ చింకి గోచీగుడ్డ, చింపిరిజుత్తు, ఆకలిచే అడుచుకుపోయిన కడుపు, ముఖాన్న తాండవిస్తూన్న దీనలక్షణాలు—దేహం కొరుక్కుతినేస్తూన్న కుష్ఠురోగం ఎవరికి జాలిగొల్పవు? కాని అలా అనుకోడం వట్టి పొరపాటు. నిజంగా ఆపేదజీవిని చూచి అందరూ జాలి పొందేఉంటే ఒక్కొక్క రోదమ్మిడీ పారేసీవారే!........

'బాబూ, తమరు కిల్లీవేసుకున్న పాటిలేదు, నే నడుక్కూనీ దల్లా ఒక్క దమ్మిడీ! రెండు రోజులాయి టిండిలేదు, ఆకలి దహించుక పోతున్నాది స్వామీ! పండుగపూటా పుణ్యంకట్టుకో నాయినా!' అంటూ, ఎంత కఠిన హృదయుడికేనా సరే హృదయం కరిగేటట్టు ఏడుస్తున్నా డారోగి, ఓ కాఫీ క్లబ్బు ముందర రోడ్డుమీద. అతనిదేహం నిండా చెమ్మట కారుతూంది, ఎండలో అతనిదేహం మాడుతూంది; త్రోవబోయే మోటార్లు, బళ్ళు వల్ల చెలరేగిన రోడ్డుధూళి అతని జబ్బుదేహముపైకి రేగి అతని హృదయానికి భరింపరాని బాధ కలుగజేస్తున్నాది.

క్లబ్బునుండి బైటకు వస్తూన్న ప్రతి సుఖజీవీ తప్పుచేసిన వాడిలా పెడముఖంతో అతన్ని తప్పించుక పోతున్నాడే కాని అతని మొరాలకించలేదు. ఇక వృధాప్రయాస అనుకున్నాడతడు—! అతడు బాగా అలసట చెందేడు, కాల్తూన్న రోడ్డుమీదే మేను వాల్చేడు; చేతులతోనీ కళ్ళతోనీ మాత్రం తన దీనత్వాన్ని ప్రతివారికీ తెలుపుతున్నాడు. 'నీ లాంటి వాళ్ళెందరున్నారో? ఎంతని దమ్మిడీలు తేవడం!' అంటూ, సుంతేనా జాలిలేకుండా ఆదుఃఖజీవి ప్రార్థన త్రోసిపుచ్చి వచ్చేడో ఆసామీ. ఈ శిలాహృదయు డెందరు ముష్టివాండ్ర కిలా జవాబుచెప్పి తప్పించుకున్నాడో; లేదా ఎన్నో దమ్మిడీలు దానంచేసి, చేసి దానకర్ణుడుతో సముడై, యింక దానం చెయ్యడం అనవసరమని అతని ప్రార్థన నిరాకరించేడో; తెలీదు.

*   *   *

పూర్తిగా నిస్పృహ చేసుగు ఆక్లబ్బు దగ్గర్నుంచి పాకురుతూ కదిలేడా దురదృష్టజీవి!........

అక్కడ ప్రజలంతా గుంపులు గుంపులుగా కూడి ఉన్నారు. భిక్షుకు డచ్చటకు పోయేడు. 'బాబూ, మీరు కాల్చుగోడానికి కొనీ సామాను ఖరీదులో సహస్రాంతం ఉండదు; ఒక్కదమ్మిడీ యీ కటికి దరిద్రుడుకి దానంచేసి పుణ్యంకట్టుకోండి స్వామీ!' అంటూ మామూలు పాటారంభించేడతడు. రూపాయిలకి రూపాయిలు కాకరపువ్వొత్తులకు మతాబాలకు వెచ్చిస్తూన్న యువకుల

పాదాలచెంత వృథాగా విలపిస్తున్నా డతడు!... ...

'బాబూ, పండుగపూటా పుణ్యం కట్టుకోండి నాయినా,' అన్నాడు, కాని అక్కడ ఎవ్వరికీ ఆ దీనుడి విలాపం వినిపించలేదు.

* * *

అతడలా పుండులా ఉన్న దేహంతో ఎలాగో పాకుతూ పోతున్నాడు. ప్రతి గుమ్మంముందర ఆగి, 'అమ్మా, పట్టెడన్నం పెట్టమ్మా, పండుగపూటా కడుపు మాడుతూంది!....పిడికెడు మెతుకులు వేసి పుణ్యం కట్టుకో తల్లీ!' అని ప్రార్థిస్తున్నాడు. 'గంపెడు పిల్లల్తో ఉన్నవాళ్ళం, అవ్వా! నీకేంపోగరు పుట్టెడు రోగంతో గుమ్మంమీద కాళ్ళు పొస్తున్నావ్? రోడ్డుమీంచి పడవలేవ్—' అంటూ చీపురుకట్ట పట్టుకు అతని మీదికి యుద్ధానికొచ్చిందో యిల్లాలు! అతడో వేడి నిట్టూర్పువిడిచి ప్రక్కకు తొలిగేడు. ఇంతలో 'బాఁ, బాఁ' అని, 'టంగ్, టంగ్' అని, 'టక్, టక్' అని, కార్లు, సైకిళ్లు, జట్కాలు మొదలగువాని చప్పుళ్లు అందులోనే అస్పష్టంగా 'అమ్మో' అనే కేక—! మరేముంది! అతని జీర్ణదేహం మీంచి ఓ మోటారుసైకిలు నడిచింది! సయికిలుమీది మనిషిదిగి 'ఏం బుద్ధిలేదూ? పశువ్వా? తోవకడ్డంగా ఉండి సైకిలెటుతిప్పితే అటు వస్తావా?' అని తూల కనురు కసిరే డాబిచ్చుగాణ్ణి. భిక్షువు నిర్విణ్ణుడయ్యేడు. అతని కింకా కొనప్రాణం మాత్రం ఉంది. అతడు శూన్యదృక్కులతో ఆసైకిలు మనిషిని చూసేడు, రెండు వేడికన్నీటి బిందువులు రాల్చేడు.

'నాయనా, అవును.........పొరపాటు, క్షమించు!' అన్నాడు, అతనికంఠం రుద్ధమైపోయింది; 'కాని నీ మేలు మరువను, నా కష్టాలు తీర్చేవు—'అని ముగించే డతి కష్టం మీద. ఆబిచ్చగాడు విగత జీవుడయ్యాడు, కాని అతని పెదవులమీద చిరునవ్వు తాండవిస్తూన్నాది! అతని పెదవులకి ఆదిచిరునవ్వు తుదిచిరునవ్వు రెండూ యిదే!

—వఝల కృష్ణమూర్తి.

రామరాజభూషణుఁడు

౧

ఉ॥ దాటవశంబుగాని కవి తానియమోన్నత భిత్తికల్పిరా
ఘాటబవంబు నన్నగని గంతులువెట్టెడు నీదుశ్లేషవా
గ్ధాటికిఁ, బెద్దనాది కవి దంతులు తత్తరమందలేదె? యా
నాటికి, నేటి, కింకనొకనాటికి, నీకెదురేరి? సత్కవీ!

౨

ఉ॥ కాపు కవిత్వమెవ్వనికి కమ్మదనంబగునంచు నెన్ని దో
షములెన్ని, నిన్నుసభలో నవమానముసేయు లింగనిఁ
గోషముసేయకింక ననుకొమ్మని, చక్కదనాలకబ్బపుం
గాపులు గాచిపోయితివిగా? కవితా దివిజద్రుమంబునన్.

—జి. జా షు వ.

శూర్పణఖ శృంగారం

[ఏకాంక రూపకము.]

[అది దండకారణ్యం. కొండకోనలపై నుండి ఉరకలుగ్రక్కుతూ ప్రవహిస్తోంది సెలయేరు నిరాఘాటంగా, పతితుల్ని పట్టుకో లేరని ఘోషిస్తూ. ఓపక్కని దట్టంగా అల్లుకుపోయి, సూర్యకాంతిని అరికట్టేస్తూ విర్రవీగుతున్నాయి అడవిచెట్లు. వాటిక్రింద పచ్చిక పరుపులమీద అక్కడక్కడ విలాసాలు నెరపుతున్నాయి లేడిగున్నలు. గండుకోయిల్లు కంఠమెత్తి వసంతుణ్ణి ఆహ్వానిస్తున్నాయి. కొండక్రింద పెద్దరాయి జలపాతం తన్నేం జేస్తుందని, రొమ్మునిచ్చి ఎదిరిస్తోంది. ఇది నాకడ్డమా అని నోరుతెరచుకు కరవబోతోంది సెలయేరు ఆ రాతి తిన్నెమీద కూచున్నారు సీతారాములు. సీత, తనకాళ్లు నీటిలోపెట్టి ఆడిస్తోంది, రామునితొడమీద కుడిచెయ్యానుకొని]

రాముడు:— కాళ్ళలా ఆడించకు. నొప్పెడతయి.

సీత:— చూసారా! నీటిరాపుడికి అద్దంలా యెంత నున్నగావుందో రాయి. మీదపడి ముంచెత్తేసిలాగోస్తోంది ప్రవాహం.

రా:— ఇందులో నీళ్ళోసుకుంటే యెంతో సుఖంగా వుంటుంది.

సీ:— ఈ ప్రవాహంలోనా? ఎదరగాలికివున్న చెట్టులా అవుతుంది. అదిగాదు. కోకిలగాన శ్రుతిలో జతకల్పి యీ సెలయేటి గీతాలు వినాలి. యీ చిగురాకుజొంపాలు చూడాలి. గెంతే హరిణ కిశోరాలతో ఆడుకోవాలి.

రా:— ప్రకృతిదేవత నిజస్వరూపాన్ని దర్శించాలంటే యిక్కడే. యీ సౌఖ్యాలు మన అయోధ్యలో వుండవు. ఇవి పరమాత్మ నిర్మితాలు. అవి మానవ నిర్మితాలు.

సీ:— అయితే యిక్కడ మనుష్యులందరూ?— అంతా ఇంత పొడుగాటి గడ్డాలతాతలే కనపడతారు?-

రా:— ఇక్కడ మానవులూ వుంటారు. అడవిమనుష్యులు. ప్రపంచకజ్ఞాన శూన్యులు. మనకి కనపడే ఘాతుకమృగాల్లాగే వుంటారు. వారికి ఆకులే వస్త్రాలు. అడవిపూలే దండలు, ఆభరణాలున్నూ. సహజంగా పుట్టినఫలాలే భోజనాలు తారకాగణశోభితాకాశమే యింటికప్పు.— కాని— జానీ! వారిదే వుత్తమజన్మ. ప్రకృతిమాతచే లాలింపబడే వారిజన్మ ధన్యమైంది.— ఏమరుపాటుగా చూస్తున్నావేం?

సీ:— ఆ కొండప్రక్క కేదో నడచినట్లయింది. పొన్నవృక్షం నడుస్తూన్నట్లుంది. త్రాచుపాములు వ్రేలాడుతున్నట్లు యేమిటోకూడా వున్నాయి.

రా:— వాళ్ళే అడవిమనుష్యులు — ప్రకృతి మాతబిడ్డలు. మంచి బలంగావుంటారు. మనోధైర్యానికి, చొరవకి వాళ్ళకే పెట్టిందిపేరు.

సీ:— అమ్మయ్యో! అంతలావుగా వుండేమిటి? మొలనిండా ఆకులు. మెడనిండా పూలదండలు. ఎంత జుత్తో. నల్లగా కారుమేఘంలాగుంది. ఇలా వచ్చేలాగుంది.

రా:— భయంలేదు. ఇటురాదు. అలాపోతుంది.

సీ:— కాదు. యీప్రక్కకే వస్తోంది.

[శూర్పణఖ వస్తుంది [illegible] లావుగా [illegible] వుంటుంది. దీర్ఘాలైన కేశాలు మోకాలిదాకా వ్రేలాడుతుంటవి. మెడలో పులిగోళ్ళదండొకటి పొడుగ్గావుంటుంది. కళ్ళు యెర్రగాకాలిన ఇనపగుండల్లాగుంటాయి.

కోపంచేత వొళ్ళంతా వేడెక్కిపోయి వుంటుంది. చరచరావచ్చి రాతిక్రింద నిలబడుతుంది]

సీ:—నాకు భయమేస్తోంది. ఆ అడవిమృగం మన దగ్గరకే యెందుకొస్తోంది?

రా:—దాని దారినదే పోతుంది. అలా చూడకు—

[శూర్పణఖ తాగినమత్తుచే తూలుతూ వుంటుంది.]

రా:—ఛీ! అలాఛీ!—ఎందుకొచ్చావు?

సీ:—మన కెందుకు? ఊరుకోండి...అమ్మయ్యో! అలాచూస్తోందేం మనకేసి? అదిగో!నవ్వుతోంది! విషం కక్కేలాగ. త్రాచుపాము పళ్ళల్లా యెంత నిశితంగా వున్నాయో ఆపళ్ళు—

రా:—భయంలేదులే—మనం, దానికంటే విచిత్రంగా కనపడుతున్నాం. మనలాంటి వాళ్ళని యెప్పుడు చూసివుండదుకదూ. అంచేత ఆశ్చర్యంగా ఆలోకిస్తోంది.

శూర్పణఖ:—నా కొడుకుని చంపిందెవరు?

* * *

నా కొడుకు. ఆల్ల వెదురుడొంకలో కోపగించి నిద్రపోతున్నవాణ్ణి చంపేసి, పోయిందెవరు'—నిన్నే— నీకు మాటలురావు.

[రాముడు తలూపుతాడు.]

శూ:—మాటలురావు—నువ్వు కాదేమో పాపం. ఇంత అందమయినవాడివి నువ్వు చంపివుండవు. కాదూ—ఎలా యెక్కావు యీరాయి? నేనూ యెక్కాలి.

సీత:—ఒద్దు పొమ్మనండి. ఆలా తిరిగొస్తోంది

[రాముణ్ణి కౌగలించుకుంటూ చకిత వీక్షణాలతో శూర్పణఖని చూస్తూ వుంటుంది.]

శూ: [illegible]:—అమ్మయ్యా! [illegible]. కాళ్ళు నొప్పెట్టినయి. [illegible]కెవరు'

రా:—మేము నరులం.

శూ:—అంటే?—

రా:—మనుష్యులం.

శూ:—తెలీడంలేదు—పోనీలే——(తనలో) మాటలో మాధుర్యంవుంది. చూపులో సొంపుంది. మూర్తిలో ఠీవివుంది. ఎంతఅందం? వీరు మనుష్యులా? మనుష్యుల్లోకూడా యింత అందచందాలుంటాయా?—నలుపు. నలుపులో యెంత నాజూకు? ఎంతమిలమిల? ఎంతజలజల! నలుపుమీద తెలుపు. నల్లని మొగంమీద తెల్లని చక్రాలకన్ను లెంతవెలుగు? ఆ తెల్లని పళ్ళదగ్గిర ఎర్రనిపెదిమ లెంతమెరుగు? ఆ లేతపెదిమలమీద చిరునవ్వు యెవ్వడెరుగు? చక్కని చుక్క! కోసేసిన ముక్కు! నీటైన బాహువులు—ఘాటమైన ఠీవి... మాణిక్యాలమూట...

సీ:—అలా తలూపుతూ, కోరగాచూస్తోందేం... అదేదో వాసనేస్తోంది అకొచ్చాక.

రా:—అడవిమనుష్యులు మద్యంతాగుతారు. అంచేతే, చూడు, జ్యోతుల్లాగ కళ్ళు యెలా యెర్రగా వున్నయో!

శూ:—ఇంతకన్ను. ఇంతకెంపు వన్నె. యింతే నడుము. ఇంతింతనరాని నీలకాంతి—నవ్వులుకులికే మొగం. పువ్వులమించిన మోవి. మోకాళ్ళదాకా చేతులు—చక్కనిచుక్క—కళ్ళుమూసుకున్నా మూతడవు. చూస్తే మైకంకమ్ముతోంది. పలుకరిస్తా— మాట్లాడితే మాణిక్యాలురాలుతాయి యేరుకుంటా— ఒడినిండా—ఓ, చక్కనిచుక్కా! ఎక్కడిదీ పూల మొక్క?—ఎక్కడిదీ వెలుగులరిక్క?—ఎక్కడిదీ నల్లనికలువ? ఎక్కడిదీ కన్నులచలువ? చెప్పు! చెప్పు! ఏదీ? ఆ తెల్లని మల్లెమొగ్గలనుండి, ఆ యెర్రని దొండపండుపైనుండి దొర్లించు వాగమృతం. నీ చిరునవ్వులో తొలుకాడే అమృతమేది? చిలుకు—నీలాలగని! నిలువు దోపిచ్చుకుంటాను.—పలుకు.

రా:—నువ్వు చెప్పేదేమిటో తెలీడంలేదు.

శూ:—అంతే—నీ పలుకులో మధుర్యం తాగా— పువ్వుపువ్వునా అప్పుడుపుట్టిన తేనికంటే రుచిగావుంది

భళీ! సెభాష్! యీ వాగమృతను యింతపసందుగా వుంటే—చక్కనిచుక్కా! నీవు పుట్టిందెక్కడో - నీవూరేమో! నీ పేరేదో? - ఇన్ని మాటలలో చెప్పు - వింటా ..

రా:—నాకథ నీకెందుకు?

శూ:—మేలు. మేలు. పలికినత ప్పా! ఒప్పుల కుప్పా!

రా:—తప్పేల? లాభమేమని అంటిని.

శూ:—లాభమా! చెవులవిందు - చెవులకువిందు - ఏమంటువు?

రా:—కానున్న-

శూ:—తన్నీనున్న-దుఃఖంమిన్న-

రా:—సరిలే. అదెందుకు కల్పించాలి యీ స్వల్ప విషయంలో. నేను అయోధ్యరాజు కొడుకును. నన్ను రాముడంటారు. యీమె నాభార్య జానకి.

[ఇంతలో లక్ష్మణుడు వస్తాడు. ఎర్రగా బొద్దుగా వుంటాడు. మూపునవిల్లు, భుజం మీద పుల్లలమోపు. నెత్తిమీద పండ్ల మూట—చేతిలో పరశువు వుంటాయి. మొహంలో శౌర్యసౌందర్యం వెలుగుతూ వుంటుంది]

లక్ష్మణుడు (సరుకులన్నీదింపి ఓప్రక్క పెట్టి నిలుచుంటాడు):—అన్నా! యీ జంతువుతో ఆడుకుంటున్నారా!

రా:—తమ్ముడా! కూచో...ఇతను నాతమ్ముడు. లక్ష్మణుడు. మమ్మల్నిముగ్గుర్ని యిక్కడ, చిత్రాలు చూసి, మునుల్ని దర్శించి, వాళ్ళకివుండే కష్టాలు తొలగించిరండని పంపాడు మాతండ్రి.

శూ:—అయ్యో యీ లేతపాదాలు అడివిపాలా! యీ మృదుశరీరం ముండ్లపాలా! మీనాయనకి బుద్ధి లేదు. మతిలేదు. పోనీలే...

ల:—యీదండకం కట్టిపెట్టు-పో-అడవుల్లోకి.

శూ:—ఎర్రనయ్యా! నాచిత్తం ఒత్తిడిచేస్తావెందుకు? నీ అన్నతో నేనేదో చెప్పుకుంటూంటే... నీకేం?

రా:—తమ్ముడా వుండు... ..కాంతా! కథకానీ.

సీ:—దీనితో మనకెందుకు? పొమ్మందురూ!

శూ:—పొమ్మంటురూ?...ఏం?...నల్లనయ్యా! నువ్వెంతో మంచివాడివి. నీ తమ్ముడు. ఆపిల్లా మంచి వాళ్ళుకారు. పొమ్మను వాళ్ళనిమారంగా—అవును—గాని--నాకథ చెప్పనా?-

ల:—ఏంకథ?...

శూ:—ఎంత కోపమో ... చూసావా?...నీ తమ్ముడు.

రా:—తమ్ముడూ!...యీ కలాపం గానీ... ముచ్చటగా వుండి. ఏదీ నీకథచెప్పు!

శూ (సగర్వంగా):—ప్రపంచకాన్ని మండింప చాలేమాపు...తలక్రిందుచేసగలిగే తూపు ..'ఆహా' అని గుటకలేయింపజాలే రూపు...కలిగి...రాక్షస భూపుడైన రావణాసురుని ముద్దుల చెల్లెలిని. దేవతలు తెల్లపోవ-దేవనాథుడుడిల్లపోవ-వెళ్ళున కైలాసంవిరచి, వల్లకాటిపతితో-వాని పరివారంతో, తలతో నెత్తాడు.

ల:—చాలు-నోరుముయ్యి-పో-తవతలికి.

శూ:—చూచావా! వాని ధూర్తత్వం - నాగుండెలెట్లా కొట్టుకుంటున్నాయో, గుండెలపై చెయ్యేసి చూడు...... (దగ్గరగా వస్తుంది.)

రా:—భయంలేదులే - సారంగాయుండే చెప్పు.

శూ:—నేను-నేను-చెప్పుదునా ?- మరి-కోప్పడవు కదా...

ల:—ఏనుగులాంటి అన్నున్నాడుగా నీకు—ఇంక భయమేం.

శూ:—మరి-మరి-చూడు - ఆచెట్టు ప్రక్క మృగదంపతులు - ఆచెట్టుమీద గువ్వా గోరింకలు - మరి - నువ్వూ-నేనూ-అలా......

[లక్ష్మణుడు కోపంతో పళ్ళుకొరుకుతూ వుంటాడు.]

రా (రహస్యంగా [illegible]—[illegible] [illegible]కులు కనుచిత్రంగా వున్నారు. [illegible] [illegible] గగ్గోలుపరిపించే దశకంఠు సోదరివన్నావు. ఏదీ ... ...కాషాయగుడ్డలు కట్టుకొని తిరిగే మాతో......

శూ:—అయ్యో! నారాజా! నేమాత్రం యెక్కడి దాన్ని? యీ అరణ్యాలలో ఆకులపై శయనిస్తా. కాయకూరలు తింటూ - చిగురాకుజొంపాల గానం విని ఆనందిస్తా. తీయని సెలయేటినీరు త్రాగుతా - నీవ్వూ అంతేగా - బాగుంటుంది దాంపత్యం ... మరొక్క మాట -

ల:—ఒకటీలేదు - రెండూలేదు - నోరుమూసుకో- ఫో-ఫో-

శూ:—యీ గ్రహమేమిటి నల్లనయ్యా! పొమ్మను వీణ్ణి.

[సీత రామునిచాటునుండి తొంగిచూస్తూ వింటూంటుంది.]

రా:—కామినీ! మరిదీనో—? ఇదినాభార్య - సీత -

శూ:—అకాలమెరుపుతీగ - సంపూర్ణ చంద్రమండలం,.....నారాజా! - వీళ్లు రాహుకేతువులు. నా మాటవిను-మనదారికడ్డు.

రా:—అడ్డులేని సలహా చెప్పనా?

సీ (వారింపుచు):—నాథా! పొమ్మందురూ! దాన్ని. ఎందుకీ కాలక్షేపం-

శూ:—ఏదీ! అడ్డులేని సలహా! చెప్పూచెప్పూ - పువ్వులలో అప్పుడు పుట్టినతేని, నీబొజ్జనిండా పోస్తా-

రా:—అదుగో! అటుచూడు-వాడు నాతమ్ముడు. బంగారుశలాకులా గుంటాడు. ప్రస్తుతం భార్యని యింటిదగ్గిర విడిచొచ్చాడు-వాణ్ణి...

[లక్ష్మణుడు నవ్వుకుంటాడు.]

శూ:—అవును నిన్ను-వద్దు-సవతిపోరు. కోప్పడుతున్నాడని వాణ్ణి చూడలేదు కాని, యెంతరూపం? ఎంతవొయ్యారం? ఎంత మాధుర్యం? ఆ చక్రాల కళ్ళలలో శృంగారరసం జాలువారుతోంది - హాయి! హాయి!-ఆ, మెలితిరిగిన, బాహువులలో నలిగిపోతేనే ఆనందం - అవును - ఎర్రనయ్యా! నువ్వేబాగున్నావు. [illegible] - నువ్వ కోప్పడు [illegible] వాడు వచ్చాడు. [illegible]-గాలిలో తేలిపోదాం! చెట్ల లేచిగుళ్ళమీద నాట్యమాడదాం! మేఘాలమేడలో- మెరుపు దీపాలలో...

ల:—వెర్రిదానా! సంగతి గుర్తింపలేవేం? నీ అనురాగం తెలిసికోడానికి, మాఅన్న అంటే, యింతట్లోకే తేలిపోయ్యావేం? నాతో నీకేంసుఖం? నేను వీరికి సేవ చెయ్యాలి. నేను సేవకుణ్ణి-నువ్వు సేవకురాల వవుతావు.

శూ:—ఔను. ఎర్రనయ్య చెప్పినమాట నిజమే. నేను దాసిగావుండలేను బాబు. సవతిపోరేనా భరిస్తా. అదిమాత్ర మెందుకుంటుంది? నారెక్కలమీదెక్కించుకొని, మేఘమేఘానికిపోయి, ఆనంద కాసారాలలో యీదులాడుతూవుండం మరి! నిన్నూ నామల్లెపూలతో నిలువల్లా అలంకరించి, పూ గున్నలాగ, గాలిలో తేలిపోతూవుంటే,- రెక్కలకాంతిలో చక్కలిగింత పెట్టుకుంటూ, మల్లితీగెలా పెనేసుకుంటూ, పోతూంటే - వీళ్ళు మనతో రాగలరా? వస్తారా? ఏమంటావు...

ల:—శృంగారరసం వెల్లివిరిసిపోతోంది. వర్ణించు చాలాబాగున్నాది.

శూ:—హాస్యాలా, నామాటలు! నాశక్తి నీకేం తెలుసు. అంతరిక్షంలోకి అంతలో యెగిరేశక్తి నాకుంది పువ్వుపువ్వునా నివ్వశించడానికి అనుకూలమైనరూపం ధరించడానికి నేర్పు నాకుంది. కన్నులలో నిప్పులు సృష్టించగలను. నోటలలోంచి, పిడుగులు గురిపిస్తా- ఇంతలో యిక్కడ మాయమై; అంతలో లంకలో తేల్తా. నాకు అసాధ్యాలు సాధ్యాలు. చూడు నా శరీరం అంతా పూలమయం. యీపూవులలో యిమిడి పొమ్మంటే యింతలో యిముడుతా.

ల:—నోరుముయ్యి. మధుపలాపాలు నిరాఘాట మౌతున్నాయి. (లేచి గెంటుతాడు)

[శూర్పణఖ చకితయై నిలుచుంటుంది సీత చూచి రామునిచాటునుండి ముసిముసి నవ్వులు నవ్వుతుంది]

శూ (ఉడుకుమోతుతనంతో):—ఆడది ఆడదాన్ని చూచి నవ్వుతోంది. ఆడదాని కష్టసుఖాలెరుగవు నువ్వు? నీ భర్తతో యేకాంతం కోరుతుందేం నీ మనస్సు? నీ కరాలు నీభర్త భుజాల్ని పెనేసుకుం

టామేం అప్రమత్తంగా?...నీకళ్ళు నిసితాలై, నీభర్త చూపులతో కలియపడతాయేం?...నవ్వుతున్నావా?-- నవ్వుదువుగాని,...నీభర్త, నా బాహువుయ్యాలలో ఊగుతూండడం చూచినప్పుడు, ఒలకపోద్దువుగాని యీ నవ్వు... (వికృతంగా నటిస్తుంది)

సీ:— నేనేమన్నాను. ఊరికే నవ్వొచ్చింది. నవ్వుకున్నా. అదీ తప్పా?

రా:— నీకెందుకు? నువ్వూరుకో! ..అదిరాగిన కైపు ఆప్రలాపాలికి అర్థం ఉండదు.

సీ:— నాకు భయమేస్తోంది. పంపెయ్యండిదాన్ని-

శూ:— ఏం? భయమేస్తోందా? ఎంత సంగనాచివే! భయంలేని స్థలానికి పంపేస్తా వస్తావా?...భయమేస్తోందీ? నన్ను పంపెయ్యాలీ. చూడు...నీ మొగుణ్ణి మూపుమీద యెక్కించుకొని, ఆకాశమార్గాల పుష్పక విమానంలో సంచారంచేస్తాను. నువ్వేంచేయగలవో చూస్తాను.

రా:— కామినీ. స్త్రీ సహజమైన సిగ్గువిడిచి, పలుకుతున్నావు కొంత సవరించుకో...

శూ:— సిగ్గా. ఎందుకుసిగ్గు? ఇంతమందిలో నీ భార్య నిన్ను కౌగలించుకొంటూండేం యెవరొమ్ముతోటి సిగ్గులేకుండా? నువ్వు 'భయంలేదులే' అని ఒళ్ళోకితీసుకొని, చెక్కిళ్ళు రాస్తున్నావేం సిగ్గులేక? యివన్నీ చూస్తు,...నువ్వు చేస్తు ..పైగా... 'స్త్రీ సహజమైనసిగ్గని' నాకు నీతులు చెబుతున్నావా?...... రా... (తిప్పుకుంటూ దగ్గిరగా వెడుతుంది.)

ల:— ఆ...గు...తాపోపహారణం పాదప్రహారణాలతో గాని సాధ్యమయ్యేలాలేదు, నీకు. ఆడదానవని యింతసేపూరుకుంటే...కొంటె పనులు హెచ్చుతున్నాయి. పద...దిగురాయి...

శూ:— దిగురాయి...నీ తాతసొత్తా - అబ్బసొత్తా? చూడు నల్లనయ్యా యీ కాట్లకుక్కల్ని నామీదకి ఉసికొల్పి - నవ్వుకుంటున్నావా? నాసవతి నన్నుచూచి పల్లిగిలించనా?...ఆ యొర్రకోతి దూషించనా?... అబ్బా - నన్నెందుకింత బాధపెడతావు?

రా:— నువ్వు మాట్లాడ్డానికి సరియైనదానవి కావు. మా తమ్ముడు దుడుకువాడు. కోపంవస్తే ఆపుకోలేడు. ఎందుకు బాధపడతావు - పో -

శూ:— ఏం? బెదిరిస్తున్నావు? కోపంవస్తే ముక్కు చెవులూ కోస్తాడేమిటి?

ల:— దానికి కొనితేనక్కరలేదు. చేతిలోపని.

[సీత ముసిముసినవ్వులు నవ్వుతుంది]

శూ:— సిగ్గుందా నీకు? అలా పళ్లిగిలిస్తావేం?

[మీదిమీదికిపోయి, కొంగుపట్టుకొని, క్రిందికి వురుకుతుంది. సీత రాయిమీద పడుతుంది. రాముడుపట్టుకొని కోపంతో]

రా:— తుంటరీ. నువ్వు శిక్షార్హురాలవు. నీకు తగిన శాస్తికావాలి. ఆడదానికింత అగడమా?

ల:— అన్నా. సెలవా ..

రా:— ఎంత తుచ్ఛురాలయినా ఆడదాన్ని చెయ్యి చేసికోరాదు. తొందరపడకు...ఏమి కొంగువదలవు?-

[శూర్పణఖ వదలదు]

ల:— అనవసరముగ తన్నులుతినకు.

శూ:— అంతచేవుందా? ఆడదాన్ని తన్నే శక్తి వుంటే - ఆడది మీదపడితే, బిగించుకు పోగలవూ - పో -

[లక్ష్మణుడు చరచరా, రాతిచిగురుకు వెళ్తాడు. శూర్పణఖ యింకా లాగుతుంటుంది]

ల:— విడుస్తావా? విడవ్వా? మొగంపగిలేలా తన్నుతాను లేకపోతే -

శూ:— ఇంకా చిగురికిరా. కాళ్ళట్టుకులాగితే క్రింద పడతావు - ఏదీ. మగతనం? రా. తన్నుదువుగాని.

[లక్ష్మణుడు తటాలున సమీపిస్తాడు]

రా:— ఆడది - చెయ్యిచేసికోకు - [illegible]

[శూర్పణఖ లక్ష్మణుని [illegible] పట్టుకుంటుంది. కుడికాలుతో మొహంమీద తన్నుతాడు. ముక్కుచిదికి నెత్తురు కారుతుంది.]

శూ:—తన్నేవురా...తన్నేవురా...

[శూర్పణఖ ముక్కుపట్టుకొని, రాతిపైకెక్కి కలియబడుతుంది. లక్ష్మణుడు రెండు చెవులూ పట్టుకొని మెలితిప్పుతాడు. మీదికి రాబోతూంటే, చేతులు బిగించి, దూరంగానే వుంచుతాడు. గింజుకుంటుంది]

శూ:—వదులు...చెవులు...వదులు ..

ల:—వదులైతే బిగిస్తా - పింజారీ - మేఘాల మేడలో - మెరుపుదీపాలలో నాట్యమాడుతోందా మనస్సు - ఇదిగో. గింజుకులాడుతూంటే - చెవులు తెగి చేతికివస్తాయి.

[శూర్పణఖ అకస్మాత్తుగా తన్నుతుంది లక్ష్మణుడు చెవులుపట్టి లేవనెత్తి, గిరగిర తిప్పుతాడు. రెండుచెవులు తెగి చేతిలోకొస్తాయి. శూర్పణఖ రాతిపైనుండి, తల క్రిందుగా క్రిందపడిపోతుంది. క్రిందకి దిగబోతాడు లక్ష్మణుడు]

రా:—తప్పు! తప్పు. ఇంక దాన్నేమీచెయ్యకు. క్రిందకుదిగకు. అదేపోతుంది దాని దార్నది.

సీ:—రాక్షసి! యెంతకైనా తగుతుంది. శంఖినీజాతి- పర్ణశాలలోకి పోదాంపదండి. భయమేస్తోంది. ఇది మళ్ళీ వస్తుందేమో?—

ల:—మళ్ళీవస్తుందీ! రెండురోజుల్దాకా లేవలేదు! మళ్ళీ కళ్ళపడితే పీక కోసేస్తాను. అయింది శూర్పణఖ శృంగారం. పదండిపోదాం.

(ముగ్గురూలేచి నవ్వుకుంటూ వెళ్ళిపోతారు)

—వాడ్రేవు చలపతిరావు.

యౌవనోద్బోధము

౧

పదియు నెనిమిది యేడులు ప్రాలుమాలి
బాల్య రాక్షసీ వదనగహ్వరమునందు
మృత్తికారాశి వోలె శయించి నాను
దేశమును. ప్రేమ, స్వేఛ్ఛయు, దెలియకుండ

౨

అస్మదంధ జీవిత విహాయసమునందు
యౌవనోష్ణాంశు: డానంద హాసగరిమ
జ్వలితమయ్యెడు; జడభావభయదతమము
లరిగినవి; లెండు, తరుణ వయస్కులార!

౩

బాల్యజాడ్య గహ్వరతమః పటలి నుండి
బయటి కేతెంచినాము; యౌవనవిలాస
రాగడోలికలో నూగులాడుకొనుచు
పాడుదము రండు స్వాతంత్ర్య భవ్యగీతి!

౪

దాస్యపంక మగ్నంబులై తళుకు గొనని
[illegible], స్వాతంత్ర్యపుష్పమ్ము గూడ
[illegible] ప్రాతపరక్తామృతమున;
[illegible]ము దేశమాతృకా చరణసీమ.

౫

కలత నొందక విద్యుత్తులను బోలి
పోరుదము రండు స్వాతంత్ర్యభూతి కొఱకు;
దాస్య బంధాళి ద్రెంచి శాత్రవుల దఱుమ
పోవుదమురండు పశ్చిమ భూమివఱకు!

౬

వీరభావార్ద్ర యౌవన బృందమెల్ల
ధన్యమాతృ సంసేవనోత్సవము కొఱకు
బయలుదేరుఁడు స్వేచ్ఛా శుభప్రసూన
దామములతోడ, శత్రు రక్తమ్ముతోడ!

౭

రక్తనాళమ్ములో పొంగి ప్రాకిపోవు
శౌర్యరుధిరమ్ము నాఁకట్టి శాంతిజనని
గొలువఁ బోకుఁడు కాలమ్ము నిలువఁబోదు;
ఉఱుకుదము రండు యౌవన సోదరులము!

౮

ప్రణయ రాజ్యమహోన్నతాక్రాంతిఁగొనుచు
పరవిషాభీల దంష్ట్ర దీప్తాగ్ని నెల్ల
వీరశోణితా పగనార్పి విఱ్ఱవీగి
తిరుగుదము నిత్యమోద మందిరములందు.

౯

అకట! ఒక్కచుక్కని స్వేచ్ఛాసవమ్ము
ద్రావగాలేక దాస్య కారాగృహమున
కర్మభూమి యౌవనశక్తి కడఁకనడఁగి
యుండగలదె ఆశాశల మండకుండ?

౧౦

ప్రబల నూతన యంత్ర సంపత్తినైన
నణగబోదు దుర్వార దివ్యాభయుక్త
శస్త్రబలయుత యౌవనశక్తి అరయఁ
ప్రజ్వలించెడు అగ్నిపర్వతము వోలె!

౧౧

శాంతిదేవి నర్పించి నిశ్చలసమాధి
నుంట వృద్ధజనావళి కొప్పు; గాని
మెఱుపు పగిది దిగంతాలఁ దరళితమగు
యౌవనోద్రేక మేరీతి నాపనగును?

౧౨

ప్రథిత కౌమారశక్తి ఆలయమునందు
కలియు వేళనె యువక వర్గమున కదను
మాతృపూజాప్రఫుల్ల విఖ్యాతి గొనగ,
అతుల పరమాత్మ సామీప్యమందు నిలువ!

౧౩

ఇంత తరుణాగ్ని యెదల జ్వలించుచుండ
లోనవాపోసి ముగ్ధత్వ మూనగలమె?
ప్రాయముడిగిన వెనుక శోభలు నశింప
చేయునది లేదు బ్రతుకెల్ల హేయమగును.

* * *

౧౪

ఉపలములగూడ త్రుళ్ళింత లొలయఁజేసి
పద పదమ్మున ఆవేశభావమురుల
ఆంధ్రయువకృత్య వీరకావ్యమ్ము నేఁడు
కడఁక వ్రాయుము యౌవన కవికుమార!

—ఓలేటి సీతారామమూర్తి, బి.ఏ.

"తప్పించుకు పోయిన కథ"

'నేను బియ్యే ప్యాసయినాను. వీలునుబట్టి ఎమ్మే పరీక్షకు వెళ్ళవలెననీ, అది వీలు గాకపోతే పోనీ బి. యిడి అయినా తప్పక కావలెననీ అనుకుంటూనే ఉన్నాను. చదువుకుండే రోజులలో ఎలా చదువుకున్నా బియ్యే ప్యాసయింతర్వాత తెలివితక్కువవాణ్ణని ఎవరూ అనుకోరు. ఒకవేళ అనుకున్నా పరోక్షంగా అనవలసిందే. దానికిగూడా వాళ్ళకిప్పుడు వీలులేదు. సమక్షంగా అన్నా, పరోక్షంగా అన్నా నాకు చూచాయగా తెలిసిందంటే, నిన్ననిన్ననే కథలుగూడా వ్రాయడంనేర్చుకున్నా—వాళ్ళకు ఆ సంగతి తెలుసునో తెలియదో—గనుక కథలలో ఏకేశానంటే అందరికోళ్లూ పడతయి. కాని పరోక్షంగానన్నా వాళ్లు అన్నారని నాకు తెలిసేదెలాగు? ఎవరూ సమాధానం చెప్పలేరు. నాకుతెలుసు. నేను చెప్పనా? ఇప్పుడే చెప్పాను కథకుణ్ణికదనీ అని. కనుక నేనే చెప్పాలి ఆ ప్రశ్నకు సమాధానం. చెప్పలేరుకదూ? చెప్తాను—చెప్తున్నా తరువాత మీరందరూ నామీద అసూయపడితే లాభంలేదు. చెప్పేస్తాను - అసలు వాళ్ళు పరోక్షంలో నన్నంటూన్న సంగతికూడా నాకు తెలియనే అక్కర్లేదూ! ఎవరైనా పరోక్షంగా అంటున్నారేమోనని ఊహించే కథలువ్రాస్తాను వాళ్ళందరినీ ఏడిపిస్తూ. అంతే. ఇహ ఎవళ్ళకన్నా అనుమానం కలిగినా అంతటితోనే నిర్మూలంకావాలె.

మరోసంగతి. నేను కొంచెం అందగాడిననీ, దానికితోడు వేషభాషల్లో మెరుగుచేత నా అందాన్ని ఇనుమడింపజేస్తాననీ కొంతమందికి అసూయఉంటే ఉండవచ్చు. అంతమాత్రాన నాకు వచ్చే నష్టమేముంది గనుక? నే నందగాడినని నాకే తెలుసు, 'నాభార్య' నా సహధర్మచారిణి ఒప్పుకోదుగానీ. ఆవిడ ఒప్పుకోకపోయినా ఫరవాలేదు. ఆవిడ నన్ను వదలివెళ్ళడానికి వీలులేకుండా ధర్మశాస్త్రాలన్నీ నాపక్షంగా ఉంటూంటే నా అందం ఆవిడకు తెలిస్తేనేమి! తెలియకపోతేనేమి? ఇంతకూ ఆవిడ నే నందగాణ్ణి కాదనడానికి కారణం తెలుసునా? ఒకటిరెండున్నయి. అందులో ముఖ్యమైంది అభిప్రాయభేదం. నా అందాన్నిగురించింది కాబట్టి నాకు తీవ్రంగా కోపంవచ్చింది. కాని విధిలేక రాజీకి ఒప్పుకోకతప్పిందిగాదు. రాజీ ఏమనంటే మా ఇద్దరికీవచ్చిన తగాదా పూర్తిగా అభిప్రాయభేదంవల్ల ఏర్పడింది గనుక ఎవరి అభిప్రాయం వారి కుండవచ్చునని.

రెండో కారణం చెప్పనా? పెద్దచిక్కు ఎక్కడ వచ్చిందంటే ఆవిడ చాలా చదువుకున్నదని అందరి అభిప్రాయం. ఇంగ్లీషుకాదు. కాబట్టే అది చదువుకాదని నా అభిప్రాయం. చదువుకున్నదానినని ఆవిడ అభిప్రాయంగూడానూ ఆ అభిప్రాయం ఎక్కడా వ్యక్తంగాకపోయినా? ఆవిడకు ఆ అభిప్రాయం ఉండకపోతుందా అని నా ఉద్దేశ్యం. చెప్పవద్దూ, తిరిగి ఇక్కడకూడా అభిప్రాయభేదమే. వీటితో సతమతమవుతున్నాను. ఏంలాభం? ఎన్ని అభిప్రాయభేదాలు కలిగినా, ఇందులో ఒకసారైనా నా అభిప్రాయం నెగ్గించుకుంటే పోనీ తెలివితేటలున్నందుకు ఫలితంకలిగిందిగదా అని సంతోషింతును. ఈలాగా జీనియసులు ప్రపంచకములో పేరూ ప్రతిష్టా లేకుండా పడిపోయే వాళ్ళెంతమంది?

నాభార్య చదువుకున్నది. (పోనీ ఆవిడయొక్కగాని, ఇతరులయొక్కగాని అభిప్రాయంలోనే కానివ్వండి) కావడంవల్ల నాబ్రతుకు దుర్భరమురంత సంతాపాలపాలు అవుతున్నదంటే నమ్మండి! ఏంచెయ్యను? ఏమి చెయ్యడానికి వీలుకన్పడలేదు. ఏమన్నా అంటినా 'మీకింకా ఏమి తెలియదండీ. అన్నిటికీ పసిపిల్లల్లాగు' అంటుందికూడాను. 'ఏమిటిరా ఎన్నిఅన్నా ఈలా పడిఉంటున్నాను. నా తెలివంతా ఏమయిపోయిందా అని ఆలోచిస్తూ ఉంటాను.

ఒకసంగతి చెప్పడం మరచిపోయినాను. నా తెలివి

కింకా కొంచెం జ్ఞాపకశక్తికూడా ఉంటేనా? ప్రపంచాన్ని ఆడించేవాణ్ణి ఉయ్యాలలూగించేవాణ్ణి జగన్నాటక సూత్రధారినయేవాణ్ణంటే నమ్మండి. ఏమిచేసేదీ నేను చెప్పితే ఏమిలాభం? చేసి చూపింతును అకాస్త జ్ఞాపకశక్తిలేదు గాని. అది లేకపోవడంవల్లనే మా ఆవిడ ఎన్నోసార్లు 'ఎంత మతిమరుపండీ. ఇంత జ్ఞాపకంలేకపోతే ఎలాగా?' అని మెల్లమెల్లగా చివాట్లుపెట్టింది. ఇంతకూ చెప్పవచ్చిం దేమిటంటే నాకు మా ఆవిడమీద ఉన్నకసి ఎలా తీర్చుకున్నానో తెలిసిందా? మా ఆవిడ అందగత్తె అనీ. తెలివికలదనీ చెప్పేమాటలు నేను నమ్మను ఏమాత్రం కూడా. మావాళ్ళంతా అలాఅంటారనే నేను వ్యతిరేకాభిప్రాయం ఇస్తున్నాను నా మనస్సులో ఏ అభిప్రాయం ఉంటేనేమి మా ఆవిడ అందకత్తెకాదని చెప్పడానికి మరోకారణం ఏమిటంటే ఆవిడ గ్రహించవద్దూ నన్నడంచేత నేనంటున్నానని ఆవిడను ఆవిడమటుకేం చెయ్యగలదూ! నా అభిప్రాయం నాదే ఆవిడ అభిప్రాయం ఆవిడదే.

ఈమధ్య ఒకసంగతి జరిగింది. అప్పుడూ నా స్వతంత్రత నా అధికారం ఆమెకు బాగా వ్యక్తమయిన వనుకుంటాను. ఆవిడ తెలివి[illegible] ఈ జన్మలో [illegible] అది. ఆ రోజున ఆమెకు బాగా జ్వరంవచ్చింది. అదివరకు నాలుగు రోజులనించే వస్తున్నా, ఆరోజు మరీని. లేవనేలేదు. సాయంత్రం షికారువెళ్ళేటప్పుడే వళ్ళుచూసి వెళ్ళాను. పెందలాడే వద్దామని నా అభిప్రాయం. ఒక్కర్తేననీ. పిల్లలు గోలచేసి ఏడిపిస్తారనీ నాకుమాత్రం తెలియదూ? వద్దామనే అనుకున్నాను. అయితే చిన్నప్పటినుండీ నాకు ఒకచిన్న అభ్యాసం ఉన్నది. మంచి అభ్యాసం అని నాకూ, దురభ్యాసం అని ఆమెకూ, ఆమెకేకాదు మావాళ్ళ కందరికీ అభిప్రాయం. నలుగురితో కలిసి వెళ్ళేటప్పుడు నిర్మొహమాటంగా 'నాకు పనిఉందండి నే నీలావెళ్ళుతాను' అనిగాని 'నేనీ రోజున మీతో షికారురానండి. ఇంటిలో కొంచెం జబ్బుగాఉన్నద'ని కాని అనలేను. కంపెనీ కోసమయితేనేమి బాతాఖానీ కోసమయితేనేమి వాళ్ళేమైనా అనుకొనిపోతారేమోనని అయితేనేమి వాళ్లలావెళితే అలా వెళ్లుతాను.

అందాకా ఎందుకు ఒకసారి నలుగురం స్నేహితులం వెళ్ళుతుండగా ఎవరో డిస్ట్రిక్టు ఆఫీసరుట ఒకాయన కనబడ్డాడు. మాలో ఒకాయన ఆయన్ను బాగా ఎరుగు. ఆయన తనతో ఉన్న మా స్నేహితులిద్దర్నీ ఎరుకపరచి నన్ను ఎరుకపరచడం మానేశాడు. ఆయన వెళ్ళుతూ అందర్నీ. కాఫీకి ఆహ్వానించాడు. అందర్నీ అంటే ఆయనకు ఎరుకపరచబడినవాళ్ళను మాత్రమేనని వేరేచెప్పాలెనా? నాకు కష్టమనిపించింది. రేపు ఎలాగు వీళ్ళు ముగ్గురూ వెళ్ళుతూ నన్నుగూడా పిలుస్తారు ఏమైనా సరే వెళ్ళకూడ దనుకున్నాను. దానికి పెద్దప్లానే వేశాను. మరుసటిఉదయం వాళ్ళు వచ్చేసరికి వెళ్ళడానికి వీల్లేని పనిలో ఉందామని నిర్ణయించుకున్నాను. తీరా తెల్లవారేసరికి వాళ్ళు రానేవచ్చారు. నేనుగుట్టుకు ఊరుకున్నానా? వాళ్ళప్పుడు[illegible] నాకు తెలుసునాయెను. నేను తలంటి నీళ్ళుపోసుకునే ప్రయత్నంలో ఉన్నాను. వాళ్ళు నే తలంటిపోసుకున్నదాకా కూర్చుంటే ఏం చెయ్యను? చివరకు పోకతప్పిందిగాదు. అందం ఎందులో ఉందంటే ఆ ఆఫీసరుగారన్నది. ఆయన మేం కూర్చుని మాట్లాడడం ఆరంభించగానే 'ఈ [illegible]' [illegible] దని అందాకా బిగబట్టాడు గాబోలు. నిజంగా, నమ్మితే నమ్మండి, నమ్మకపోతే మానేయండి అప్పటి నా మొహంచూస్తే నాఅవస్థ గ్రహించవచ్చు. ఏంలాభం? నా అభ్యాసం అలాంటిది. ఇప్పటికయినా నా అభ్యాసం చెడ్డదని నేను నమ్మను. మర్యాదాకోసం చేస్తాను. ఇతరులచే మర్యాదవల్ల చిన్నచిన్న పరాభవాలు సంభవించినా నా ఆశయం మంచిదయినప్పుడు నాకేమి లెఖ్ఖ.

ఇంతకూ చెప్పవచ్చింది మరిచాను. ఆరోజునకూడా ఈలాగే స్నేహితులతోగలసి షికారువెళ్లితే ఇంటికి రావడం ఆలస్యమయింది. నేనింటికివచ్చేసరికి మా ఆవిడ వంటయింట్లో పడుకుంది అన్నంమాత్రం వండేది ఏలావండిందో? మధ్యాహ్నం పచ్చళ్ళేసుకుని అన్నం తినవలసి వచ్చింది. అందుకుగూడ ఏమనలేదు సుమండీ నేను. పిల్లలు అమితంగా గోలచేస్తున్నారు. అందు

లోనూ మాపిల్లవాడు మహాగోల చేస్తాడు. అది గోల గోలగాదు.

అయితే నా కాగోల అంటే ఇష్టమే। చెప్పవద్దూ. ఇష్టంగాక ఏమవుతుందీ? నేనేం చెప్పినా వాడు వినడు. నేనంటే వాడికి సుతరామూ భయంలేదు. కోపపడడం నాకు తెలియందే? తెలియకపోవడమే కాదు, కోపపడడం చాలాతప్పని నాఅభిప్రాయం. పిల్లల మనస్సులలో వినిర్మలభావా లుత్పన్నమయి వాళ్ళు నిర్మలానందాన్ని పొందేరోజులవి. ఆరోజుల్లో వాళ్ళు కవులను మించుతారు. కథకులను మించుతారు. వాళ్ళు మనస్సులలో ఊళ్ళేల్తారు. ఏరోప్లేనులు నడిపిస్తారు. ఎన్నోచేస్తారు. అలాంటి రోజులలో వాళ్ళను అదుపులో ఉంచడమేమిటి? అభిప్రాయ భేదాలతో సతమత మవుతున్నా నన్నానుగదూ. మా ఆవిడకు నాకు తిరిగి ఇక్కడ అభిప్రాయభేదం తారసిల్లింది. ఎంత స్వేచ్ఛ అన్నా వాళ్ళ యిష్టంవచ్చినట్టు చేస్తూ, పెద్దల భయభక్తులు లేకపోతే చెడిపోతారని ఆవిడ ఆలోచన. ఆసంగతికి తరువాత వస్తాను.

ఆరాత్రి వాళ్ళలా గోలచేస్తుంటే నాకుగూడా విసుకుజేసినమాట నిజమే. అయితే నామాట వినరుగా వాళ్ళు. ఊరుకున్నాను. మాఆవిడ - మాట్లాడడానికి ఓపిక లేదు. మూలుగుతూఉన్నది - అన్నదీ 'మీరుఇటు-మీనాన్న అటు చంపండిరా నన్ను. చలిజ్వరంవచ్చి చచ్చిపోతుంటే ఇంత ప్రొద్దుపోయి వచ్చినట్లే మీరు గూడా ఈలా చంపుతున్నారేమి?' అని. నాకు నిజంగా చాల కోపంవచ్చింది. ఇంకోడయితే, జ్వరం వచ్చిందని ఆలోచనలేకుండా, భార్య చదువుకున్నదని, తెలివిగలదని పేరుగలదని అయినా విచారణలేకుండా చెర్నాకోల తీసుకుని బాదేవాడు. జాలిపేగులవాణ్ణి కాబట్టీ, పరువు ప్రతిష్ఠలకోసం ప్రాకులాడే వాణ్ణి కాబట్టీ కోపం చాలావరకు ఆపుకున్నాను. కాని ఏమి అనకుండా ఊరుకోలేక పోయినా. 'ఏడిచారు! తమరంటూ వెళ్ళేటప్పుడు పెందలాడి రమ్మని హుకుమిస్తే రాక పోయినానూ. పోని అంత కష్టంగా ఉంటే మడిగట్టుకోకుండా ఊరుకున్నట్లయితే నేను వచ్చి వండుకుతినే వాణ్ణిగా' అన్నాను. నేనెందుకు రావాలి నా కౌమాత్రం స్వేచ్ఛలేదా అని ఆలోచనవచ్చిందేమో ఆకోపం పట్టలేక పోయినాను. కోపంవల్ల అన్నంగూడ లోపలికి పోయిందిగాదు. భష్పున అన్నంముందరనించి లేచి వెళ్ళాను. అదిగూడా ఒకందుకు మంచిదేనని ఆలోచించాను. ఆవిడ అలా తెలివితక్కువగా మాట్లాడినందుకు నాకువచ్చిన మితిలేని కోపం ఆవిడకు తెలుస్తుంది గదా.

మావాణ్ణి చూస్తే మా ఆవిడకు మహాకోపం. ఆవిడకూ వీడికీ అజన్మశత్రుత్వము ఏలాఏర్పడ్డదా అని. ఎప్పుడూ వాణ్ణి సాధింపులే. నాదగ్గర ఉంటాడుగనుక ఏమిచెయ్యాడుగాని నేను లేకుంటే తన్నేస్తుంది. నాకింకో అనుమానంకూడాను. ఆమె బహుశా 'నాయనకు తగిన కొడుకువేరా' అని గూడా అని ఉంటుంది. లేకపోతే వాడు అలా గోలచేయడు చెయ్యంగానే చావబాదుతుంది.

వాడంటే ప్రేమలేదని ఆమెకు నా అభిప్రాయం. అదే ప్రేమని ఆమె అభిప్రాయం. అసలు తగాదే అదిగా. ప్రేమే ఉంటే ఎప్పుడూ, ప్రొద్దస్తమానమూ వాణ్ణి తన్నుతూఉంటుందా. అవును వాడు కాస్తగోల చేసే ఉండవచ్చును. గోల చెయ్యనివాళ్లెవళ్ళు ప్రపంచకంలో. ఆమాటకువస్తే నే చేసినంతగోల మావాడు చెయ్యనేచెయ్యడు. అయితే వాడికి నాకూ భేదమేమిటంటే వాడికి దెబ్బలు నావల్ల తగలవు వాడి తల్లివల్ల దప్ప. మానాయన అమ్మ ఇద్దరూ చెండుకుతినేవాళ్లు నన్ను. అందుచేతనే ఇప్పుడిలా ఉన్నాను. నన్ను స్వేచ్ఛగా ఉండనిచ్చినట్లయితే ఇహ నాప్రభసంగతి చెప్పారు.

మావాడు వాళ్ళమ్మను 'దొంగముండ' అనిగూడా అన్నాడని మా ఆవిడ నెపం. ఆసంగతి నాకీరోజున తెలిసింది. ఆమెనుఅన్నది ఇదొక్కసారేగా. నన్ను లెక్కలేనన్నిసార్లు 'దొంగ...కొడక' అని తిట్టాడే. నేను ఊరుకోలే. వాడి ఉత్సాహం చూసైనా ఊరుకోవచ్చుగా. అసలు తెలివితేటలుంటె అనుకోవచ్చు. సనేమిరా ఆవిడ ఊరుకోదు.

కష్టపడి పెంచింది ఆవిడే ఐనా వాడంటె ఆమెకు ప్రేమలేదని నావాదం. ప్రేమే ఉంటె మా అమ్మాయి

(రెండోకానుపు) గోలచేస్తే ఊరుకోవడంలే. దానికి ఆమె సమాధాన మేమిటంటె 'అది రెండేళ్ళది అదింకా గోలచెయ్యడంలేదు. గోల, యింత గోల చేసి భయభక్తులు లేకుండాఉంటె దానికిమటుకు తన్నులు తగలవా.' అని. నా దృఢనమ్మకం మాత్రం మా అమ్మాయి కూడా గోలచేస్తూనే ఉంటుందనీ, కూతురుమీదఉండే ప్రేమవల్ల ఆమె దాన్ని ఏమీఅనదనీ.

ఆరోజున ఏంజరిగిందంటె బజారులో పిల్లవాళ్ళతో మావాడు ఆడుకుంటున్నాడు. ఆటలలో అనేకమైన దెబ్బలూ అవీ తగులుతూఉంటవి. ఆటలోదెబ్బ అరటిపండు. వాటిని తెలివిగల వాళ్ళెవళ్ళూ లెక్కచెయ్యరు. అయితే అందరు పిల్లవెధవలకూ ఆమాత్రం ఓర్పు ఉంటుందీ. అంచేతనే మనదేశం ఈ స్థితిలోఉన్నది. మా పిల్లవాడు గోలచేసేవాడేనని ఇదివరకే అనేకమాటులు ఒప్పుకున్నాను కాని ఇంత తెలివితక్కువ దేశంలో ఉంటె సహించి ఊరుకోవడ మేలా నాబోటి తెలివిగలవాళ్ళు.

మావాడూ, ప్రక్కయింటిపిల్లలూ కలిసి ఆడుకుంటున్నారు. ప్రక్కయింటివారి పిల్లడు రాముడు వట్టి అభాజనుడు. చేతగాని చెన్నోభవంతు. వాణ్ణి అందరూ బుద్ధిమంతుడు అంటూంటె నాకు ఒళ్ళుమండుతుంది. బుద్ధిఅంటె చేతగానితనమా. వాడు ఒకరిజోలికి పోడుట. ఇంట్లో గోలచేయడట, ఇంకా ఏమిటో, ఏమిటో వాణ్ణిగురించి ఆ వీధివీధల్లా ఒకటే స్తుతి. అందరూ అలావాణ్ణి భూషిస్తున్నారని నాకు అసూయ కాదుసుమండీ. అసలు అలాంటి వ్యక్తులంటే నాకు కిట్టదు.

ఏతవత ఆరోజున ఆ అయిదారుగురు పిల్లలూ ఆడుకుంటున్నారట. అందులో మావాడు, వాళ్ళరాముడు మరి నలుగురు ఉన్నారట. మావాడిసంగతి మనవిచేశానుగా! వాడు రాముణ్ణి ఏవోఅన్నాట్ట. తిరిగివాడు—బుద్ధిమంతుడైనవాడు—వాడుకూడా ఏవో అన్నాడుట. మావాడు సాధారణంగా మాటపడడు. నేనంటేనే పడకపోతే మరొకరు-అందులో ఏమీ చేతగాని ఒక చిన్నపిల్లవాడు, మావాడికంటె వాడు రెండేళ్ళు చిన్న—అంటే ఊరుకుంటాడా? అంతటితో మావాడికి మితిలేనికోపంవచ్చి వాణ్ణి ఫెడేలున రొమ్ముల్లో ఒక్కగ్రుద్దు గ్రుద్దాడుట. ఆ అర్భకపువెధవ స్పృహతప్పి పడిపోయినాడుట.

అసలు జరిగిన సంగతిది. ఈసంగతి కథంతా అయింతర్వాతగాని నాకు తెలియలేదు. అప్పటికి నేను వచ్చేటప్పటికి మా ఆవిడ ఒక లాడుతీసుకుని వాడు అందితే ఉతుకుదామనే తయారులో ఉన్నది. నన్నుమించిన తెలివిగల మావాడా అందేదీ? వాడు అందలేదు. మా ఆవిడ వాణ్ణి, వాడి పూర్వీకులనూ కలిపి కమటాక్షరాలతో గౌరవిస్తున్నది.

రాముడుఅమ్మ మా యావిడతో మావాడిమీద ఫిర్యాదులు చెపుతూనేఉన్నది. వాడినాన్న వాణ్ణి స్మృతిలోకితెచ్చే పనిమీదఉన్నాడు. మా యావిడ వాళ్ళతో కలసి మావాణ్ణి ఆడిపోసుకుంటున్నది. తుంటరి అని, రౌడీ అని, బాగుపడే లక్షణాలులేవనీ ఒకమాటగాదు.

నేను వచ్చేసరికి ఈ పరిస్థితులను చూచేసరికి నాకు ఒళ్ళు అపాదమస్తకమూ మండిపోయింది. కథంతా కనుక్కున్నాను. అనవసరంగా, కారణంలేకుండా మావాడు రాముణ్ణి రొమ్ముమీద గ్రుద్దాడనీ, వాడు స్పృహతప్పి పడిపోయినాడనీ చెప్పారు. నేను మాత్రం నమ్మలేను. మావాడిమీద కల్పించడంలో మా ఆవిడ మొదటిది.

నేను మొహం చిట్లించుకోని, కోపంతో అందరూ వింటూండగానే రాముడునాన్నతో 'వివరతప్పు మావాడిదిగానే గనపడుతున్నది. అయినా మీవాడు మావాణ్ణి ఏమన్నాడో? అచ్చంగా మావాడిదే తప్పు అనడానికి వీలులేదు. అందులోనూ మావాడు వాడివల్ల తప్పులేంది ఆపని చేసిఉండడు.మావాడిదే తప్పు అవడం అన్యాయం.' అన్నాను. వాళ్ళు 'మీవాడి సంగతంతా తెలిసికూడా అలా అంటారేమండీ! మీవాణ్ణి మంచివాడని మీ రనుకోవాలసిందే.' అని గద్దించారు. 'అవును తెలుసుగనుకనే అలా అంటున్నాను. మావాడు అనవసరంగా ఇంకొకరిజోలికి పోడు.' అన్నాను. వాళ్ళు ఏమీఅనలేక వెళ్ళిపోయినారు.

మా ఆవిడమాత్రం 'మనవాడిదే తప్పని నా అభిప్రాయం సుమండి. వాణ్ని వెనకవేసుకునివచ్చి వాణ్ని మరీ పాడుచేస్తున్నారు. వాళ్ళరాముడు చాలా మంచివాడు. వీడే వాణ్ని అనవసరంగా కొట్టిఉంటాడు.' అన్నది. అంతటితో నాకు చెడ్డతామసం వచ్చి 'ఓసి తెలివితక్కువ పెద్దమ్మా! మొగుడు ముండా అంటే ముష్టికి వచ్చినవాళ్ళంతా ముండా అన్నారుట. ఆ మాత్రం తెలియదు తెలివిగలదాన్ని తెలివిగలదాన్నని నీలుగుతావు నీ పిల్లవాణ్ని బయటపడేసుకుంటావేం అసలు కలహానికి కారణం కనుక్కోకుండా?' అన్నాను.

తరువాత మా యావిడ వాణ్ని కొట్టకుండావుండే పర్తుమీద వాణ్ని దగ్గరకుతీసుకుని అడిగితే వాడే చెప్పాడు తానే ముందు రాముణ్ని వేళాకోళానికి ఏదో అన్నాననీ, తిరిగి రాముడు ఏదోఅంటే తనకు కోపంవచ్చి వాణ్ని కొట్టాననీ. విషయం వినగానే మా ఆవిడ తానేజయించినట్లు 'చూసారా. వీడే వెధవ వాడిప్రాణం తీసేవాడయినాడు.' అన్నది. నేనూ ఊరుకోలేదు. 'అందులో ఏమీతప్పులేదు. ఆటలోదెబ్బ అరటిపండు అంటారు. దెబ్బతగిలితేమట్టుకు అంత రగడచేస్తారా? నీ పిల్లవాణ్ని నీవే చెడువాడంటే ఊళ్ళోవాళ్ళు గౌరవిస్తారా? ఇదేనా చదువుకున్నాను చదువుకున్నానంటావు తెలియకపోతే నేర్చుకో, వాడి అధికారవాంఛ, వాడి మాటపడనితనమూ, ఆటలలో మేటితనము చూసి గర్వపడడానికి బదులు వాణ్ణి అనరానిమాట లంటున్నావు? ఇహఊరుకో' అనేసరికి ఆవిడ మారు మాట్లాడలేక ఇంట్లోకి వెళ్ళింది.

ప్రయోజకత్వం గ్రహించలేని ఇంత తెలివితక్కువతనం ఉంటే ఏలా నాలాటివాళ్ళు సహించడం చెప్పండి.

ఒకదాంట్లోనించి ఇంకోదాంట్లోకి జారి. ఎక్కడికోచేరాను మాటల సందడిన. అసలు............'

అని ఇంకా ఏమోవ్రాయ సంకల్పించినట్లున్నది. ఈ కథకశిరోమణి.

ఇది స్వంతకథో. కల్పితమో మనకు తెలియడానికి ఆధారాలు పూర్తిగాలేవు. ఆప్రకారం అసంపూర్తిగా వ్రాయబడిన కొన్ని కాగితాలు నాకు బందరులో ఉండగా ఒకనాడు బొంబాయిదగ్గర దొరికినయి. దారంగుచ్చిమడతగా పడిఉన్న కాగితాలనుతీసి మొదటి పంక్తులు చదువుదునుగదా ఏదో కథలాతోచింది.

కథ అనగానే అతిశ్రద్ధగా చదవడం ఓ అలవాటు నాకు. అది చాలా చెడ్డఅలవాటని ఈమధ్య నాకు బాగానాటింది. లెక్కలేనన్ని పత్రికలు బయలుదేరడం, వాటిలో కథలన్నీ, ఒకటైనా మంచిదిదొరుకుతుందేమోనని చదవడం, చదివి నిస్పృహచెందడం, మామూలయింది. శైల్యసాహిత్యమేవచ్చి భాషను పాడుచేస్తున్నదంటె, ఈ శైల్యపత్రికలూ, వాటిలో వ్యాసాలూ దేశాన్ని, భాషనూ సమూలంగా నాశనంచేస్తున్నవి. హిందీవచ్చి ఆంధ్రాన్ని నాశనం చేస్తున్నదని వాదనలేవదీసి తాము గాభరాపడి, ప్రపంచకాన్ని గాభరాపెట్టడానికి అహర్నిశాలు శ్రమపడుతున్న పెద్దలు, భాషకు కలిగే ఈ మహాపదను గుర్తించి చికిత్సచేయకూడదమా కాలం వ్యర్థపరచడంకంటె.

దొరికిన ఆ కాగితాలు ఆలాగే చదివాను. పెద్దకథాలక్షణాలు లేకపోయిన బాగానేఉన్నట్లు తోచింది. హాస్యరసం పోషించడానికి ప్రయత్నం కనపడుతున్నది; ఆ ప్రయత్నం సంపూర్ణంగా ఫలించకపోయినా. అసంపూర్తిగా వ్రాసిఉన్న ఈ చిత్తు కాగితాలు బొంబాయిదగ్గరకు ఎట్లావచ్చినవో, పోగొట్టుకున్న కథకశిరోమణి ఎవరో బొత్తిగా తెలియలేదు. ఎవరైనా పారేసుకున్నామని వెతుక్కుంటూ వస్తారేమో ఇవ్వవచ్చునని చాలాసేపు పనిలేకపోయినా ఇటూఅటూ తిరిగాను. ఎవరూ వీనికోసం వెతుకుతున్నట్టే కనపడలేదు. దస్తూరినిబట్టి అయినా కనుక్కుందామంటె ఆ దస్తూరిని పోలిన దస్తూరిగల నా స్నేహితులెవరూ కనపడలేదు. కథకులు మనకు తెలియనివాళ్ళు ఎందరులేరు గనుక, ఆ పారేసుకున్న ఆయనే దీనిని ఏదోవిధంగా వ్రాసి ప్రచురించుకుంటాడని ఊరుకున్నాను ఈ అయిదారేండ్లనుంచీని. అదీ జరగలేదు. ఆ తెలియని కథకుని రొండగల విద్యుచ్ఛక్తిధర్మాన్ని ఈ విధంగా నెరవేర్చుకొను,

పాఠకమహాశయ విధేయుడు

—మొదలి వేంకటసుబ్రహ్మణ్య శర్మ.

ఇంద్రధనుస్సు

౧

నీటు గలచోట మబ్బుల తోటలోన
కోరి కూరిమి చుక్కల పేరటాండ్రు
సరవి తమయింటి యతిథి కాపాథలక్ష్మి
కందముగ దీర్చి కట్టి రుయ్యాల చేరు.

౨

కన్నుల్ గుట్టెడి యిట్టి రంగు లెచటం గాలించి కైకొంటి? నీ
కన్నన్ పోలిక లేని తూలికకు దీర్ఘాయుస్సు! యీ చిత్రమో
యన్నా! మిన్నును ద్రేల వేసితివి కద్దా! మబ్బు పిల్లల్ - మరే
మన్నం బైనిక నేమి! - మాపుదురు మూయన్ రాదె పోయింతకన్!

౩

ఈ విల్లెక్కడి దోయి, యెక్కడిది తండ్రీ? నేరమిం జేసి యే
వేవో కాని పనుల్ పొనర్చిరదె పోనీ! బిడ్డలం దింత దు
ర్భావంబే? తలపున్నదే విలయ మాపాదింప! చాల్చాలు; క్రో
ధావేశ మ్మపసంహరింపు మిక, క్షంతవ్యమ్ము సంతానమున్!

౪

మలగొని కొండ నట్టనడుమం బడి పోయిన యీవెలుంగు త్రో
వల శ్రమయెంచకే నడచి వచ్చిన నీ యిలు సేర్చునంచు కో
ర్కులు పురిగొన్న పీ మొద లెఱుంగని మార్గము నాశ్రయించి యే
వలన తుదిం గడింపగల స్వామి! వచింపుము దోయిలించెదన్!

౫

మిన్నేటి తీరభూమిని రంగులచీర నారవైచినది యే యమరకాంత
గగనేందిరకు మచ్చికను పూవులదండ ముడిచిన దే చుక్క ముత్తయిదువ
మబ్బు దుప్పటికి క్రొంబట్టు వన్నెలయంచు వేడ్కకుట్టినది యే వేల్పుపడుచు
స్వర్గవాటికకు పచ్చలసోగ నిచ్చెన నలువుగానిలిపె నే నాగకన్య

[illegible]రిచిరి కెంజివుళ్ళ బల్ తోరణమ్ము
నెలమి స్వాగత సత్కారములను నడుప
వేలుపులు త్రోవ; భువినుండి వెడలివచ్చు
యే కవికో పీనకో ధరణీశ్వరునకో!

—బొడ్డు బాపిరాజు.

మాయ రోగం

టి. శ్రీనివాసరావు ఎం. బి. బి. ఎస్ డిగ్రీ సంపాదించి రెండుసంవత్సరాలైనా వెళ్ళకపూర్వమే వైద్యవృత్తిని మనసార నిరసించటం మొదలుపెట్టాడు. మనిషి కీడెంచితే భగవంతుడు మేలెంచటం కొంచెం విరుద్ధంగా తోచిందతనికి. అతనికి సంపాదన తప్పనిసరి కాదు. పదిహేను వీసాలు సరదాగా కొన్నిసంవత్సరాలు మెడికల్ విద్యార్థి జీవితం గడపవచ్చును కదా అని డాక్టరుచదువు చదివాడు. కోర్సు ప్రారంభించగానే తెలిసొచ్చింది యూనివర్సిటీవాళ్ళు తనచేత వెట్టిచాకిరి చేయించదలిచారని. శ్రీనివాసరావు మొండెత్తు వేసి ఇంటిదగ్గిర పుస్తకం ముట్టుకున్నపాపాన పోకుండా జరిపాడు. సంవత్సరాంతాన పాసయినాడు. కోర్సంతా అవిధంగానే గడిచింది. తప్పేవాళ్ళేంచేసి తప్పుతారో అతనికి అర్థంకాలేదు.

ప్రాక్టీసు కూడా ఎవరూ తనదగ్గిరికి రారుకదా, పది పదిహేనేళ్ళనించీ తన తోటిడాక్టర్లు ప్రాక్టీసు లేకుండా అవస్థపడుతుంటే తన కెక్కణ్ణించి వస్తుంది కనక, అనుకుని చెక్కగొట్టి నాలుగునెలలు కాలేదు, అప్పుడే అతని క్లయింట్ల లిస్టు నూరు దాటింది, అతని వర్కింగవర్స్ రోజుకు పన్నెండుగంటలైనై, అతని సంపాదన నెలకు నూటయాభైలో పడ్డది! వెధవజీవితమనుకున్నాడు శ్రీనివాసరావు. అతనికి డబ్బునుచూస్తే అసహ్యమనీ, పేరుప్రతిష్టలు చేదనీకాదు, అంత బద్ధకస్తుడు పుట్టబోడు, పెరగబోడు.

శ్రీనివాసరావు నిట్టూర్పువిడిచి లేచాడు. చేతినున్న గడియారం చూశాడు. ఆరూ పది! సినీమాకైనా పోవచ్చు. ఏంటుకు? లేచింది మొదలు రోగులు, రోగులు, రోగులు! విసుగూ విరామం లేకుండా— రోగులు! అందరికన్నా క్షమించటానికి వీల్లేందెవర్నంటే- రోగుల్ని! ఛత్!

‘కాంపౌండర్!’

‘చిత్తాం!’

‘నేనలా పార్కువైపు వెడుతున్నాను! ఏడయ్యేదాకా ఉండి నువ్వుకూడా వెళ్ళిపో!’

మళ్ళీ శర్మగారింజక్షన్ కోసరం వస్తారేమో?’

‘ఆయన విషయం చిత్రంగా ఉందోయ్, మరీనూ! ఇప్పటికే రెండనవసరంగా పుచ్చుకున్నాడు. గట్టిగా చెబితే ఈ డాక్టరుత్తిచవట నాగమ్మఅని ఊరంతా చాటి పారేస్తాడని భయం! అఁ మరేం, మళ్ళీ పాయింట్ త్రీ ఇవ్వు—మెల్లిగా చెప్పిచూసి వినకపోతే!’

కాంపౌండరు అట్లాగేనని తలఊపుతూ నవ్వాడు.

‘ఆయనకు ఇంజక్షన్లు మంచి గుణమిస్తున్నాయటండి!’ అన్నాడతను.

‘సరే!... నేనలా పోయివస్తాను!’

‘చిత్తాం!’

డాక్టరు శ్రీనివాసరావు వెళ్ళే ప్రయత్నంలో ఉండగా ఒకకుర్రవాడు అనుమానిస్తూ లోపలికి ప్రవేశించి అతనికి నమస్కారంచేశాడు.

‘ఎవరికోసరం?’

‘డాక్టరుగారు లేరండి?’

‘నేనే డాక్టర్ని.’

‘మీతో ఒకమాటమాట్లాడి పోదామని వచ్చానండి.’

‘ఇప్పుడు కాదు. ఇప్పుడు నాకు చాలా జరూరుపని ఉంది. రేపొద్దున ఏడు దాటాక రా!’

'అప్పుడు నాకు పిలుపడదండి. రేపురమ్మంటే వస్తానుకాని మళ్ళీ ఈవేళకే వస్తాను.'

శ్రీనివాసరావు ఆ కుర్రవాడి అహంకారానికి మండిపడ్డాడు. 'మరి నాకీ వేళప్పుడెన్నడూ తీరదూ!' అన్నాడు.

'కానివ్వండి. మరో డాక్టరు దగ్గిరికి పోతాను.' ఆ కుర్రవాడు దీనంగా వెనక్కు తిరిగాడు. శ్రీనివాసరావుకు జాలేసింది. ఆకుర్రవాడి వీపు అతని హృదయాన్ని చిత్రంగా ద్రవించింది. ఇంతసేపున్నవాడింకో అయిదు నిమిషాలుంటే మునుకుపోయిందేమిటి? గడపదాకా వెళ్లిన కుర్రవాణ్ణి వెనక్కు పిలిచాడు డాక్టరు.

'ఏమిటి నువ్వు చెప్పదలిచింది?' అన్నాడతను కుర్చీలో కూర్చుని.

'నేను చెప్పదలిచింది త్వరలో కాదేమోనండి!' అన్నాడు కుర్రవాడు అనుమానిస్తూ.

'ఇప్పటికి క్లుప్తంగా ముగించు. తరవాత రేపు వింటాను. సరేనా?'

'చిత్తం అలాగే కానివ్వండి. ఇంతకూ నాకు కావలసిం దేమంటే—నేను గతమంతా మరిచిపోయ్యేటట్టు చెయ్యగలరా?'

ఆ కుర్రవాడు తనతో పరాసికాలాడుతున్నాడని [illegible] డాక్టరు [illegible].

'పగలంతా ఇబ్బందిలేదండి. రాత్రి నిద్రపట్టదు. గడిచిన విషయాలన్నీ కళ్ళలో మెదులుతాయి. [illegible] కేదైనా మందు—'

ఒకముక్కు-ముక్కి డాక్టరు కుర్చీలోనించి లేస్తూ 'కాంపౌండర్! ఇతని కొక స్లీపింగ్ మిక్శ్చర్ ఇచ్చి పంపేయ్!' అన్నాడు.

'మీ బ్రొమైడ్స్‌తో పొయ్యేరోగం కాదండి ఇది' అన్నాడు కుర్రవాడు.

శ్రీనివాసరావు నిర్ఘాంతపోయినాడు. అంత కుర్రాడికి—పదేళ్ళయినా ఉంటయ్యో ఉండవో?—బ్రొమైడ్స్‌ను గురించి తెలుసునసేకాదు అతని ఆశ్చర్యం; అంతకన్న ఆశ్చర్యకరంగా ఉంది ఆకుర్రవాడి గొంతు. ఆకుర్రవాడి గొంతులోనించి అంత గంభీరమైన నాదం ఎట్లావచ్చింది?

'క్షమించండి. మీకు నే నార్డరివ్వడానికి రాలేదు. కాని నారోగం సరిగా కనుక్కుంటే మీరు మంచి మందివ్వగలుగుతారని నా ఆశ. మీరు డాక్టర్లు. నేను మీకు చెప్పేదేమిటి? సగంచెప్పి సగం చెప్పక పోవటం నాకే హాని. అదీకాక నేను టూకీగా నా అవస్థ చెప్పాలని ప్రయత్నించేస్తే నామాటలు నమ్మరు. మాట వరసకు నేను గతం మరిచేటందుకు మందిమ్మన్నానను కోండి. ఇంత చిన్నవాడికి గతమేమిటూ అని మీరు నవ్వరా? నేను పుట్టిపెరిగిన ఈపది సంవత్సరాల్లో మరవదగినది ఏమంతలేదు కానీండి, అంతకు పూర్వం నడిచిందీ దాన్ని భరించలేను. అది నన్ను విడవకుండా ఉంది! నా గుండెమీద పెద్ద రాయల్లే ఉంది. ఆ రాయి ఎత్తేసిన పుణ్యాత్ముడి కెంతపుణ్యమున్నా ఉందండి!'

శ్రీనివాసరావు ఒక్క-క్షణం నీళ్ళలో ఊపిరాడక తన్నుకున్న వాడల్లే మథనపడ్డాడు. చివరకతను బిగ్గరిగా 'ఆగు! నువ్వు చెప్పేది ఒక్క-ముక్క నాకర్థం కావటంలేదు. నీపేరేది?' అని అరిచాడు కాంపౌండరు అగురిపడేట్టు.

'నా పేరు సత్యం!'

'అలా ఒక్కో-ప్రశ్నకే మెల్లిగా సమాధానంచెప్పు! నీ వయస్సెంత?'

'పదేళ్ళు.'

'లేదండి.'

'మీ వంశంలోఎవరికైనా—ఎవరికైనా—కొంచెం మతి చాంచల్యం—అలాటిదేమైనా ఉందా?'

'అబ్బే! లేదండి.'

'నీకు తరుచు కలలు వస్తూండటం—మేలుకునుండే కలలు కంటం కద్దా?'

నాకు మతిచెడ్డదనే ఉద్దేశంతో మీరిలా ప్రశ్నిస్తే నే చెప్పదలిచిం దెలా చెప్పడం?'

సరిగా ఈసమయానికి కాంపౌండరు సైటు తెచ్చి బల్లమీద పెట్టాడు. శ్రీనివాసరావు తన కెదురుగా నిలబడ్డ ఆకుర్రవాడి మొహం వంక చూశాడు. అతనిదృష్టి

సరాసరి సత్యం కళ్ళమీదికి పోయింది. అతని శరీరం కంపించటం మొదలుపెట్టింది అవేంకళ్ళు? వాటిని చూస్తే తనశరీరం ఎందుకంత కంపిస్తుంది? కుర్రవాణ్ణి చూసి తనకెందుకంత ముచ్చెమటలు పొయ్యటం?

సత్యంకూడా డాక్టరువంక ఆశ్చర్యపడుతూ చూడటం మొదలుపెట్టాడు.

'నేను మిమ్మల్ని కిందటిసారి చూసినప్పుడు మీ మొహం ఇంకోతీరుగా ఉంది! మీకు నన్ను వెనకెప్పుడైనా చూచిన జ్ఞాపకం ఉందాండి?'

'లేదు! లేదు! నిన్ను నేనెరగను. నువ్విక్కణ్ణించి వెళ్ళిపో! పో!' అని అరిచాడు శ్రీనివాసరావు.

కాంపౌండరు ఆదుర్దాగా ప్రవేశించాడు. కాని ఆ ఇద్దరిలో ఒకరుకూడా అతనివైపు తలతిప్పలేదు. అడివిలో అకస్మాత్తుగా ఎదురైన రెండు సమాన బలంగల క్రూరజంతువుల్లాగే ఒకరిమీదినించి ఒకరు చూపు తప్పించలేకుండా ఉన్నారు. ఇద్దరికీ మతిపోయిం దను కున్నాడు కాంపౌండరు.

శ్రీనివాసరావుకూ సత్యానికీ ఒక్క భేదంమాత్రం ఉంది. శ్రీనివాసరావు సహజంగా మాట్లాడే స్థితిలో లేడు. అరిస్తే అరవటం లేకపోతే నోరు తెరవలేక పోవటం! సత్యం మన ప్రపంచకంలో లేకపోయినా మాట్లాడగలిగి ఉన్నాడు. ఆ గొంతుమాత్రం పెద్దగా లేకపోయినా అమానుషంగా ఉంది. కాంపౌండరు చూస్తుండగానే అతను డాక్టరువైపు వేలుచూపిస్తూ 'నువ్వారోజున దానికోసం మామూలుప్రకారం సూర్యాస్తమయమైన పదిగడియాలకు ఇల్లు బయలుదేరావు రాజుగారి ఉప్పు తింటున్న నేను—దాన్నిచూస్తే నీకన్న లక్షరెట్లు మోహంగల నేను—నీవెంబడే వచ్చాను. దానింట్లోకి నువ్వు పోతుండగా నేను అసమర్థుడల్లే ఏమీ చెయ్యలేకపోయినాను. నువ్వు లోపలికిపోయి తలుపు వేసుకోగానే నేను కోనేట్లో దిగి మీ కిటికిదగ్గిరికి ఈదుకుంటూవచ్చి అంతా చూశాను. నా రక్తం ఉడికిపోయింది. నాకు ఏనుగకున్నంత బలంవచ్చింది. గట్టెక్కి తిరిగివచ్చి ఒక్కతాపుకు తలుపు పగలతన్ని లోపల ప్రవేశించి దాని చేతుల్లోఉన్న నిన్ను రాజాజ్ఞ అంటూ బాకుతో పొడిచాను. అది రాజాజ్ఞ కాదు! అబద్ధం ఆడాను—

అకస్మాత్తుగా శ్రీనివాసరావు పెద్ద పెడబొబ్బపెట్టి 'దుర్మార్గుడా! పాపఫలం అనుభవించు!' అంటూ తన వెనకాల కుర్చీతీసి గట్టిగా సత్యంనెత్తిన కొట్టాడు. ఉత్తరక్షణం అతనికి స్పృహ తప్పిపోయింది.

ఆ దెబ్బకు కుర్చీకోడువిరిగింది. కుర్రవాడు చెక్కు చెదరలేదు కాని అతనిలో మార్పు గమనించానంటాడు కాంపౌండరు. మాట్లాడుతున్నంతసేపూ ముప్ఫైఎనభై ఏళ్ళవాడల్లే కనపడ్డ సత్యం అకస్మాత్తుగా కుర్రవాడయి నట్టయింది. అతను చప్పున చిన్నపిల్లవాడి కీచుగొంతుతో 'అరెరే! అదేమిటండీ! డాక్టరుగారలా పడిపోయారు!' అని అరిచాడు.

డాక్టరుకు గంటసేపటికి తెలివి వచ్చింది. అతని ధోరణిచూస్తే కుర్రవాడు తనతో ఏమీ చెప్పలేదంటాడు. తనకు పని జాస్తయి ఆరోగ్యం చెడి పైత్యం చేసి మూర్ఛవచ్చిందంటాడు. ఆ కుర్రవాణ్ణికూడా కదిలించి చూశాను. కాని అతనికి కిందటిజన్మ తాలూకు సంగతులేవీ జ్ఞాపకంఉన్నట్టు కనిపించదు.ఆరోజున అక్కడికెందుకొచ్చావంటే నిద్రపట్టటానికి మందుకోసరం వచ్చానని ఒప్పుకున్నాడు. డాక్టరు కుర్చీ తనమీద వెయ్యలేదంటాడు డాక్టరు పిచ్చివాడల్లే ప్రవర్తించటం కూడా గమనించానంటాడు. కాని అది పైత్యపుతెరయొక్క ఫలితమని డాక్టరే అంగీకరించాడు. ఆ పిల్లవాడు ఆశ్చర్యపడటంకూడా తనకు జ్ఞాపకం ఉన్నదంటాడు డాక్టరు. కాని తను డాక్టర్నుచూసి ఆశ్చర్యపడ్డట్టు కుర్రవాడే అంగీకరిస్తున్నాడు. కుర్చీకాలి సాక్ష్యంకూడా ఎందుకూ పనికిరాదు, డాక్టరు కుర్చీ ఎత్తి దూరంగా పారేసినమాట డాక్టరూ కుర్రాడూ కూడా ఒప్పుకుంటున్నారు కనక. ఇద్దరిలో ఒక్కరైనా దాపరికంకోసరం ప్రయత్నిస్తున్నవాళ్ళల్లే లేరు.

ఎటొచ్చీ కాంపౌండరు సాక్ష్యం ఒక్కటేఉంది. అది ఎంతవరకు నమ్మతగ్గదో మీరే నిశ్చయించుకుంటారు గాక!

—కొడవటిగంటి. కుటుంబరావు.

భారతీయ గ్రంథాలయములు

౨. వుత్పత్తి - పరిణామము

మన ప్రాచీనుల కెంతకాలమునుండి లిపి పరిజ్ఞానముండెడిది, వారు పూర్వమేయే వస్తువులను వ్రాయుటకై యుపయోగించిరి అను విషయములను వెనుకటి యధ్యాయమున చర్చించియుంటిమి. కాని లిపి వాడుకలోనికి వచ్చినప్పటినుండియే గ్రంథాలయములుగూడ బయల్వెడలిన వనుటకు వీలులేదు. చరిత్రకాలమునకు బూర్వపు పరిస్థితు లెట్లుండినను, వేదకాలమున మాత్రము గ్రంథముల యొక్కయు, గ్రంథాలయముల యొక్కయు ఆవశ్యకత లేకుండినది. అప్పటి విజ్ఞానమంతయు మతాత్మకముగను మౌఖికముగనే యుండి పారంపర్యముగ నోటిమాట మూలముననే ప్రచారము చేయబడుచుండెడిది. కాలక్రమమున వర్ణవిభజన మేర్పడి నాటి విద్యయంతయు బ్రాహ్మణుల స్వాధీనములో నుండెను. ఇది మొట్టమొదటి పరిస్థితి. కొంతకాలమునకు బిమ్మట వేదములును, వేదాంగములును జేరి విస్తృతమగు వాఙ్మయ మేర్పడినది. దీని నంతటిని ఏయొక వ్యక్తియు, పురుషాంతరమునుగూడ సంపూర్ణముగ గంఠస్థము జేసికొనుట యసాధ్యమయ్యెను. అందుచే నీ వాఙ్మయమును నశింపకుండునటుల కట్టుదిట్టము చేయుటత్యవసర మయ్యెను. ఇందులకు దానినంతటిని వ్రాయుటయే ముఖ్యసాధనముగ గన్పించినది. అంతటినుండియు నొక ముఖ్యమగు మార్పు జరగెను. అంతవరకును, ఇతర జాతీయులకు దెల్పక నాటి విద్యలను తమ జాతియందే భద్రపరచుకొనుచుండిన బ్రాహ్మణులు ఆ వేవిద్య యొక్క స్థయిర్యముకొరకై, దానిని యెల్లరకు నందుబాటులో నుండునట్లు గ్రంథస్థమొనర్పవలసి వచ్చెను. ఇదియే మనదేశమునందలి గ్రంథనిర్మాణమున కారంభము. ఇది ఉత్తరవైదిక యుగమున (Post-Vedic Age) అనగా సుమారు క్రీ. పూ.......సంవత్సర ప్రాంతమున జరిగియుండును. ఈ యుద్యమము క్రమాభివృద్ధి నందెను. ఇట్లు వ్రాయబడిన గ్రంథముల సంఖ్య యభివృద్ధియగుటచే, వానిని పదిలపరుపవలసిన యవసర మేర్పడెను. మొట్టమొదట వ్రాయబడినవి మతగ్రంథములే యగుటచే వీని నుంచుటకై యే దేవతాగృహమో లేక నింటిలోని పవిత్రస్థలమో నిర్దేశింపబడియుండును. ఇట్టిస్థలములే మన దేశమునందలి మొదటి గ్రంథాలయములు. వీనికి సరస్వతీ భాండారములని పేరుండెడిది.

ఈ గ్రంథీకరణ, గ్రంథ సంగ్రహణోద్యమముల కనేక సమయములలో ననేకవిధములగు కారణములు తోడ్పడి ప్రాచీనభారతదేశమున గ్రంథాలయము లభివృద్ధినందినవి. అట్టి కారణములనిట సంగ్రహముగ బేర్కొని గ్రంథాలయముల పరిణామమును వర్ణింపవలసియున్నది. భారతదేశ చరిత్రమునందు కుషాన్ చక్రవర్తియగు కనిష్కుని రాజ్యకాలమొక ముఖ్యఘట్టము. అప్పటికే బౌద్ధమతమునం దనేక శాఖోపశాఖలు బయల్వెడలి మతధర్మములనుగూర్చి యెన్నియో యభిప్రాయభేదము లేర్పడినవి. ఈ భిన్నాభిప్రాయముల వ్యాప్తికి గ్రంథములు ముఖ్యసాధనములుగ నుండియుండినవనుటకు సందియములేదు. మతవిషయకములగు నభిప్రాయభేదములను సమన్వయించి, సర్వసమాదరణీయములగు సిద్ధాంతముల నేర్పరచుటకై కనిష్కుడొక సభను గావించెను. ఈ సమావేశమునకు ఫలితముగ బౌద్ధుల ముఖ్యగ్రంథములన్నియు, సవిమర్శములుగ జర్చింపబడి, క్రోడీకరింపబడినవి. ఈ పండితసభలో నిర్ణయింపబడిన పాఠముల ననుసరించి దేశమునం దెల్లెడలను బౌద్ధులు మతగ్రంథముల కన్నిటికిని ప్రతులను వ్రాసికొనియుండురు. ఇందుమూలమున గ్రంథాలయములు నందలి గ్రంథముల సంఖ్యయు ప్రబలుట కవకాశమేర్పడెను. ఇదే సమయమున మహాయానమను నూతన సిద్ధాంతము బౌద్ధమతమునం దేర్పడినది. దీని కంగములుగ నిర్మింపబడిన తంత్ర, ఆగమాది శాస్త్రములకు సంబంధించిన గ్రంథములుగూడ దేశమున వ్యాప్తిలోనికి వచ్చినవి. క్రీ.శ. 2-వ శతాబ్దిలోని గ్రంథాలయాభివృద్ధి కిదికూడ నొక కారణమయ్యెను. కనిష్కుని కాలమునకు బిమ్మట పేర్కొనవలసినది. క్రీ. శ. 3-6 శతాబ్దముల నడుమనుండిన గుప్తయుగము. ఈ కాలమున

హిందూమతమున కపూర్వము నద్వితీయము నగు పునరుజ్జీవనము గల్గినది. ఇతిహాస పురాణములును, ధర్మశాస్త్రములును, వైద్యజ్యోతిషాది శాస్త్రములు నీకాలముననే గ్రంథీకరింపబడినవి. అదిగాక కాళిదాసాది మహాకవు లీయుగమున సంస్కృతభాషకు నూతన వికాసమును గల్గించిరి. ఇట్టికాలమున నిర్మింపబడిన గ్రంథము లన్నియు దేశమున వ్యాపించి, విద్యావైనువ్యముల పూర్వాభివృద్ధి నందుటకు ఆయా గ్రంథములకు వేనవేలు ప్రతులు వ్రాయబడి యనేకస్థలములలో కేంద్రీకరింపబడుటయే యని స్పష్టమగుచున్నది. ఈ కాలముననే మనదేశమునం దసంఖ్యాకములగు గ్రంథాలయములు బయల్వెడలి, పూర్వముండినవి యభివృద్ధియైయుండును. అటుపిమ్మట క్రీ.శ. 7-వ శతాబ్దిలో శ్రీహర్షుని కాలమున కీ గ్రంథాలయోద్యమము సర్వంత్రవ్యాప్తమై యుత్కృష్టములగు భాండాగారము లెన్నియో వర్ధిల్లుచుండినవని విద్యాపిపాసను దీర్చుకొనుటకై యీ దేశమునకువచ్చి, దీనినంతటిని తిరిగిచూచిన విదేశీయ యాత్రికుల వ్రాతలవలన స్పష్టమగుచున్నది. 8, 9, 10 శతాబ్దములలో దేశముబాటుగ నీ యుద్యమముగూడ క్రమాభివృద్ధిని చెందెను. మహమ్మదీయులు హిందూదేశమున ప్రవేశించినప్పటినుండియు పరిస్థితులు మారినవి. ఉత్తరదేశీయులకు తమ ధనప్రాణముల నీ విదేశీయుల బారినుండి రక్షించుకొనుటయే దుస్సాధ్యమయ్యెను. వీలయినంతవరకును వారు తమ ప్రాచీనగ్రంథములనుగూడ కాపాడుకొనుచుండినను, మొత్తముమీద దేవాలయములతోబాటు ప్రాచీన గ్రంథాలయములుగూడ నీకాలమున పరశురామ ప్రీతిగావింపబడినవి! దక్షిణాపథమునకు మాత్రమీ యుపద్రవము 14-వ శతాబ్దమువరకును సంభవింపలేదు. 10-14. శతాబ్దులలో మహమ్మదీయు లుత్తరదేశీయులను హింసించుచు, తమ ప్రభుత్వమును స్థాపించి సాగించుచుండ, దక్షిణమున మహాపరాక్రమశాలురును; విద్యాపక్షపాతులునగు రాజులు పరిపాలనమును నెరపుచుండుటచే నిచట గ్రంథాలయోద్యమము జాతీయ జీవితముతోబాటు నిర్విఘ్నముగా సాగుచుండెను. క్రీ. శ. 14-వ శతాబ్ది నుండటిపాదమున నీ భాగముగూడ యవనాక్రాంతమయినను, త్వరలో కొండవీటిరెడ్లును, రాచకొండలో పద్మనాయకులును, విజయనగరమున హరిహరసోదరులును ఆరిపోనున్న హిందూజాతీయ దీపికకు నూతనోజ్జీవమును గల్పించిరి. ఇందుమూలమున మరిరెండు శతాబ్దములకాలము హిందూరాజుల పరిపాలనము నడచినది. ఈకాలపు రాజులందరును విద్వత్పోషకులుగను, గొందరు స్వయముగ మహావిద్వాంసులునైయుండుటచే వాఙ్మయమెక్కుడుగ నభివృద్ధినందినది. దీని కంగమగు గ్రంథాలయోద్యమము నీ సమయమున ప్రబలినది. కవిపండితుల సంఖ్యతోబాటు, గ్రంథముల యొక్కయు, దన్మూలమున భాండాగారముల యొక్కయు సంఖ్యయు వృద్ధిచెందినవి.

నేటికిని లెనే ప్రాచీనకాలమున మన దేశమునగూడ నెన్నియోవిధములగు గ్రంథాలయము లుండెడివని తెలియుచున్నది. ఇందు విశ్వవిద్యాలయములకు జేరియుండిన భాండాగారము లగ్రగణ్యములు. పిమ్మట చెప్పదగినవి సంగము, ఘటిక మున్నగు నితర విద్యాసంస్థలలోని గ్రంథనిలయములు. మతవిషయకములగు పరిషత్, విహారము, మఠము, దేవాలయము మున్నగు సంస్థలకు జేరియు భాండాగారము లుండెడివి. రాజులుగూడ తమ పూర్వులయొక్కయు, తమ యొక్కయు పోషకత్వమున రచింపబడిన గ్రంథములను, సుప్రసిద్ధులగు కవులును పండితులును రచించిన కృతులను, తమ సౌధములలో జాగ్రతపరచుచుండిరి. ఇవిగాక వ్యక్తికములగు గ్రంథసముదాయములు నీ కాలమునం దుండెడివి. ఇవి పారంపర్యముగ కుటుంబములలో నుండినవియో, లేక విద్యాపిపాసగల యే మహనీయుడో వ్యయప్రయాసల కోర్చి సంపాదించినవియో యైయుండును.

గ్రంథములయొక్క లక్షణమును బట్టియు గ్రంథాలయములలో భేదము లుండెడివి. విద్యాపీఠము లన్నిటి యందును ప్రాయికముగ సర్వశాస్త్రములకును సంబంధించిన పుస్తకములుగాక, నభిమానవిద్యలకు సంబంధించిన గ్రంథములు పెక్కులుండి యుండెడివి. తక్షశిలా విశ్వవిద్యాలయము ఆయుర్వేదమునకు ప్రసిద్ధికెక్కియుండెను. గాన నచటి భాండాగారమున వైద్య

గ్రంథము లెక్కుడుగ నుండియుండవలెను. అటులే నాలందాలో హేతువిద్యయు, విక్రశిలలో తంత్రము, కాశ్మీరమున వ్యాకరణాలంకారములును అభిమానవిద్యలుగ నుండుటచే నాయాస్థలములు నాయా శాస్త్రసంబంధములగు గ్రంథములు విశేషముగనుండియుండవలయును. హిందూ దేవళములలోను, బౌద్ధ విహారములందును, జైన ఉపాశ్రయములందు నాయా మతగ్రంథములుండుట సహజము. అదేవిధమున రాజాస్థానములలో కావ్యముల సంఖ్య యెక్కువగ నుండియుండును. వేదకాలమునుండియు నొక్కొకరుగాని యొక్కొక కుటుంబముగాని కొన్నికొన్ని శాస్త్రములలో ప్రత్యేకకృషి చేయు టాచారమైయుండెను. ఈ యాచారము పారంపర్యముగ వచ్చుటచే కొన్నికొన్ని విద్యలు కొన్నికొన్ని వంశములలో స్థిరపడినవి. అందుమూలమున నావంశీయుల గ్రంథములలో చాలభాగము పారంపర్యముగ కృషిచేయబడిన విద్యలకు సంబంధించినవైయుండుట కవకాశమేర్పడెను.

ప్రాచీన భారతీయగ్రంథాలయములు విద్యావంతులకే యుపయోగపడుచుండెడివి. నేటివలె ప్రజాసామాన్యమున కుపయోగపడు భాండారము లాకాలమున నుండలేదు. ఇందులకు రెండుమూడు కారణముల నూహింపవచ్చును. సామాన్యులకు శాస్త్రీయమగు విద్య యవసరముగాకుండుట. వారి నైతికాధ్యాత్మిక జీవితములను నిర్మించుటకు దేవాలయాదు లుండెడివి. వర్ణవిభజన ననుసరించి ప్రతివ్యక్తికిని పారంపర్యము నావశ్యకము నగువిద్య నిర్ణయింపబడినది. ప్రాథమికవిద్యను నేర్చినపిమ్మట జనులు స్వవర్ణోచితములగు పనులను చేసికొనుచుండిరి. ఉన్నతవిద్య విద్యాపీఠములచే గరుపబడుచుండెడిది. అందువలన వృత్తివిద్యను విడనాడి, కేవలమును జ్ఞానార్జనమునే యాదర్శముగ నుంచుకొనిన వారెల్లరు నీవిద్యాపీఠముల కేగుచుండిరి. ఈ విధమున ప్రాచీన గ్రంథాలయము లున్నతవిద్యాభ్యాసము చేయువారికిని జిజ్ఞాసువులకును మాత్రమే యుపయోగించుచుండినవి.

ఈ ప్రకరణమును ముగించుటకు బూర్వము గ్రంథాలయములెటు లేర్పడుచుండెడివను విషయమునుగూడ చర్చింపవలసియున్నది. ఆకాలమున ముద్రణాసౌకర్యము లేకుండినది. అందుచే గ్రంథములన్నియు లిఖితములైయుండెడివి. గ్రంథములకు ముఖ్యముగా మతమునకు సంబంధించినవానికి బ్రతులను వ్రాయుట ప్రతివారికిని ముఖ్యకర్తవ్యముగ నెంచబడుటచే వేలకువేలు ప్రతులు తయారగుచుండెడివి. మరియు శిష్యులు తమ యుపయోగమునకై ప్రతులను వ్రాయుచుండిరి. ఇంతియగాక తాము స్వయముగ వ్రాసికొన వీలులేనివారికి కొంత మూల్యమును గ్రహించి, గ్రంథములకు నకళ్ళను వ్రాసియిచ్చెడివారు నాకాలమునం దుండిరని నాలందా శాసనమొకటి తెలుపుచున్నది. ఆ విశ్వవిద్యాలయములోని స్థవిరాడొకడు మరియొకని యుపయోగమునకై కొంతధనమును గైకొని ప్రజ్ఞాపారమితా సూత్రమునకు ప్రతిని వ్రాసియిచ్చెనని పై శాసనమునుండి తెలియుచున్నది. ప్రాచీన గ్రంథములకేగాక సమకాలికుల కృతులకుగూడ నిటులే నకళ్ళు తయారుచేయబడి దేశమునందలి గ్రంథాలయములలో పదిలపరుపబడుచుండెడివి. ఇటీవల మధ్యఆశియా మున్నగు ప్రాంతముల నార్షశాఖీయు లొనర్చిన పరిశోధనమునుండి భారతీయ గ్రంథాలయోద్యమ మితరదేశములకు ప్రాకినవిధము తెలియనగుచున్నది. ప్రాచీనకాలమునుండియు భారతీయులు నేటి అఫ్గనిస్థాన్, మధ్య ఆశియా, ఖోటాన్, యార్కరాడ్, కాష్ఘర్, టిబెట్, మంగోలియా, చైనా, జపాన్, బర్మా, మలేదేశములకును జావా, బోర్నియో, సుమిత్రా దీవులకును వలసపోయి యచ్చట భారతీయ నాగరికతను, హిందూ రాజ్యములను స్థాపించిరి. ఈ యుద్యమములకు గ్రంథాలయములే ముఖ్యసాధనములుగ నుండినవి. ఎందరో బౌద్ధ భిక్షువు లీదేశములకేగి, మఠములను స్థాపించి యందు తాము గొనిపోయిన గ్రంథములను రాచి, స్థానికులచే వీనికి బ్రతులను వ్రాయించుచుండిరి. మధ్య ఆశియాలో మహోన్నతమగు నిట్టి భాండారమొకటి సర్. ఆరల్ స్పెయిన్ గారిచే గనిపెట్టబడినది. అదేవిధమున హిందూ బౌద్ధ మతగ్రంథములును శాస్త్రములును, జావా మున్నగు ద్వీపములకు వ్యాపించినవి.

—మారేమండ రామారావు ఎం.ఏ,బి.ఇడి.

పిచ్చికుక్క-కాటు-చికిత్స

హిందూదేశమున ప్రతిసంవత్సరము పెక్కురు పిచ్చి కుక్క కాటువలన మృతినొందుచున్నారు. ప్రభుత్వము వారు మానవులను ఈ ప్రమాదమునుండి రక్షించుటకై ప్రత్యేక చికిత్సాలయముల నేర్పరచి ఉచితముగా చికిత్సయొనర్చు సదుపాయము లేర్పరచుటేగాక బీద లగువారికి ఉచితప్రయాణ సౌకర్యములగూడ నేర్పరచి సేవచేయుచు చాలమందికి ప్రాణదానము చేయు చున్నారు.

ఇట్టి చికిత్సాశాలలు యిండియాలో చాలయున్నవి. మద్రాసు రాజధానిలోకూడ కూనూరులో ఒకటి వున్నది; అంతేగాక మద్రాసు జనరలు ఆసుపత్రియందు, గుంటూరు విశాఖపట్టణము మున్నగు జిల్లా ఆసుపత్రుల యందుకూడ ఈ చికిత్స యొసంగబడుచున్నది.

ఈ ఘోరవ్యాధినుండి రక్షింపబడుటకు ఆరోగ్య శాఖద్వారాను గ్రామోద్యోగస్థుల ద్వారాను ప్రతి పౌరునికి తెలియవలయునను వుద్దేశ్యముతో ప్రభుత్వము వారు ప్రకటనలు జేయుచున్నారు. కాని పూర్ణముగా ప్రతివారినీ తెలియుటలేదు. ఇది యొక్క ప్రభుత్వ ధర్మమే కాదు. ప్రజలుకూడ తమ ఆత్మసంరక్షణో పాయము తెలుసుకొనుట వారివిధి. ఇట్టి విషయమే ఇచట వివరముగా బోధింపబడుచున్నది.

పిచ్చికుక్కలు వాటి కాటు లక్షణములు చికిత్స మున్నగునవి యీ కాలముననేగాదు వాటివిజ్ఞానము ప్రాచీనకాలమందును విదితమైయున్నది. ఇంతేగాక ఇతరజంతువులను పిచ్చియెక్కుననియు అవి కరచి నప్పుడుకూడ యిట్టిబాధలు ప్రమాదములుకూడ కలుగు ననియు విశేషవిజ్ఞానముతో మన మహర్షి పుంగవులు ప్రసాదించియున్నారు.

సామాన్యముగా పిచ్చి కుక్కలు, పిల్లులు, తోడేళ్లు, నక్క, శివంగి, ఎలుగుబంటు, పులి మున్నగుజంతువులకు కలుగుచుండును. ఈ జంతువులపిచ్చి కాటువలన తదు పరి మానవులకు వ్యాపించును ఇందు మనస్సు చెడి పోవును ఏమాత్రము జ్ఞానముండదు.

ఈ వ్యాధి తరుచుగా జంతువులకుగాని మానవులకు గాని కాటువల్లనే కలుగును. కరచినప్పుడు ఆ భాగ మున వస్త్రముగాని యితర యేవస్తువైననూ కప్పబడి యున్నచో విషము వస్త్రమునకే అంటుకొనిపోవును గాని రక్తమున చేరదు. కాని ఒకవ్యాధి కలుగును. ఇన్ని జంతువులకు యిట్టిపిచ్చి యెక్కుటయున్నను జనసామా న్యమున చనువుగాను యెక్కువగాను వుండునవి కుక్క లేగాన వాటివలన యెక్కువగా ప్రమాదము కలుగు చున్నది.

వాటికి పిచ్చియెక్కుట ఒకదానిని ఒకటి కరచుట చేత మాత్రమేగాదు. చచ్చిన సర్పములను, పీనుగలను, యితరజంతువులను తిని క్రొత్తనీళ్ళుత్రాగిన ఈ జంతువు లకు పిచ్చియెత్తునను విశ్వాసము ఆంధ్రదేశమున వున్నది.

కుక్కను పిచ్చి కరువబడినతరువాత మూడుమొదలు అయిదు వారముల వరకు ఎక్కవచ్చును. అప్పుడు గాయము బాగుగా మానిపోవును. లేక కొద్దిగా పిచ్చి యుండవచ్చును. అప్పుడు అది యేజంతువునుచూచి నను సహించలేకపోవును. స్థిమితము లేకుండును. ఏ చీకట్లోనో దాగుకొనును, ఆకలియుండదు. ఏది కంటికి కనుపడితే అది చెడ్డపదార్థమైనను తినును, తన మల మునే తినును, ఇట్లు రెండుమూడురోజు లుండును, తరు వాత శరీరము స్తంభించి చనిపోవును. ఇట్టి స్థితిలో నోట తీగవంటి చొంగయుండును. అది తీసివేయుటకు ప్రయ త్నించుచుండును బాగుగా మొరగలేదు. గొంతు బొంగురుపోవును. చివరకు దౌడలు బిగుసుకుపోయి స్తంభించి అయిదారు రోజులలో చనిపోవును.

సామాన్యముగా పిచ్చికుక్కలను స్పష్టముగా గుర్తించుటకష్టము కొంతకాలమువరకు వ్యాధికలిగి నిర్ణ యించుటకు సాధ్యముకానంత శీఘ్రముగ నీమరణము సంభవించినను, దవడలు, వెనకకాళ్ళు, స్తంభించిపోయి

నను ఎక్కువమంది జనులు కరువబడినను, పిచ్చికుక్కయని గుర్తించవచ్చును. ఒకకుక్క అకారణముగా మానవుని కరచిన అది పిచ్చిదనియే నమ్మవలయును. పిచ్చిగా అటుయిటు తిరుగుచు కనుపడిన పదార్థముకాని మనుష్యులనుగాని జంతువులనుగాని కరవ ప్రయత్నించుచుండును. తోక వంకరగానుండక వ్రేలాడుచుండును. గొడ్డిది చెవిటిది అయిపోవును. నిస్సత్తువగా ఉండును.

నీటి భయము సామాన్యలక్షణము కాదు. ఒక మచ్చిక అయినకుక్క పిచ్చిదైనను యజమానియందు విశ్వాసముతోనే యుండవచ్చును. అట్టికుక్క మిగత జంతువులయందును ఇతర మనుష్యుల యందును పిచ్చిలక్షణములు జూపుచు కరచుచుండును. ఇట్టి పిచ్చిఎక్కిన జంతువు కరచినను నాకినను కూడ మానవునికి కుక్కపిచ్చి ఎక్కును. ఈ విషము పిచ్చిఎక్కిన జంతువు యొక్క లాలాద్రవమందుండును. కరవబడినను నెలల తరబడికూడ వ్యాధికనిపించక పోవచ్చును లేక ఒకప్పుడును కనపడకపోవచ్చును. లక్షణములు పూర్తిగా కనుపించిన బ్రతుకుట దుర్లభము.

విషయుక్తమైన కోరలతో కరచుటచేత కాటుగల చోట మొద్దుబారును. గాయమునుండి ఎక్కువగా నల్లనిరక్తము కారును. కాటుబడ్డ తరువాత ఆరు వారములలోపల వ్యాధి బాగుగావ్యాపించును. ఈలోపల గాయముమాని చెక్కుగట్టును. కాని చెక్కుదగ్గిర బాధగానేయుండును. వ్యాధి కొంచెము భయము మనస్తిమితము లేకపోవుట జ్ఞానహానికలుగుట ఈ లక్షణములతో ఆరంభమగును. ఇదియంతయు 24 గంటలలో జరుగును. తరువాత పూర్తిగా మనస్తిమితము లేకుండును. నిద్రపట్టదు ఆకలి నశించును. నీళ్ళుచూచి భయపడును. కొంచెము జ్వరముకూడా తగులును. తెరలు తెరలుగావచ్చి నాలుక మెడ బిగుసుకపోవును. గుటక పడదు శ్వాసనిరోధము కలుగును. మ్రింగుటకు ప్రయత్నముచేసినకొలది బాధ హెచ్చువగును. నోటిలో తీగవంటిచొంగ కారుచుండును. తీసివేయుటకు సాధ్యము కాకుండును. శ్వాసము తీయునప్పుడు మిక్కుటముగా ధ్వనికలుగును. కుక్క మొరుగుచున్నటులే తోచును. క్రమేణా ఇదియంతయు శమించి రోగి రెండు మొదలు వారమురోజులలో చనిపోవును. అట్టిరోగి కుక్కయొక్క గాని కరచిన యే యితరజంతువుయొక్కగాని ధ్వనిచేయును. ఆతనికి కరచినజంతువుయొక్క స్వరూపము ఎప్పుడును కనుపడుచుండును. దానిస్వరూపమే నీళ్ళలో కనపడుచుండును. నీటిని చూచినను నీటిపేరుచెప్పినను అకస్మాత్తుగా భయపడును. ఇందుపై లక్షణములలో యేదివున్నను ఆరోగి జీవింపడు. అది అసాధ్యము. ఆరోగ్యవంతుడైనను ఏది కరువకపోయినను నీటినిజూచి భయపడువాడు జీవింపడు.

కరచిన వెంటనే గాయమునకు పైగా ఒకత్రాడుతో గాని గుడ్డతో గాని గట్టిగాగట్టి రక్తప్రసారము లేకుండ చేయువలెను. ఏమాత్రము గాయముమీదనైననూ పిచ్చి జంతువు నాకిననుగూడ గట్టిగ కరచినట్లే తగుజాగ్రతగా చికిత్సించవలయును కాటునుండి రక్తమును అటులే గాని లేక గాయమును పెద్దదిచేయుటచేగాని బాగుగా స్రవింపజేయవలయును.

తరువాత కాటును బాగుగాకడిగి తుడిచి కార్బాలిక్ ద్రావకము మున్నగు దాహకఔషధములతో గాని కాచిన నేతితో గాని కాల్చవలయును.

ప్రారంభస్థితిలో డాక్టర్ పాశ్చర్ గారి ప్రీవెంటీవు యినాక్యులేషన్ చికిత్స ఇవ్వవలయును. ఇట్టిచికిత్స 1880 సంవత్సరమునుండి ఇంతవరకు బాగుగా ఫలవంతముగుచునేయున్నది. కూనూరు మున్నగు చికిత్సాలయములందు ప్రభుత్వమువారిచే యొసంగబడు చికిత్స యిదియే.

కుక్క మున్నగుజంతువులచే కరువబడినవారు యీ క్రిందివిధుల ననుసరించుట శ్రేయస్కరము.

1. ఎవ్వరైననూ నిష్కారణముగా కుక్కచేత కరువబడినచో వెంటనే చికిత్సకొరకు కూనూరుగాని లేక యే యితర చికిత్సాలయములకుగాని వెళ్ళవలయును.

2. కరిచినవెంటనే కుక్కను చంపరాదు పట్టుకుని కట్టివేయవలయును. 10 రోజులు యేవిధమైన విశేషములేక కుక్క సుఖముగా [illegible] మానవులకు యేమియు బాధలేనిచో చికిత్సకొరకు వెళ్ళనక్క

పోనవసరములేదు.

3. ఈ 10 రోజులలో కుక్క వ్యాధిగ్రస్తమై చనిపోయినచో వెంటనే చికిత్సకు పోవలయును. పోవునపుడు కుక్కయొక్క మస్తిష్కమునుగూడ తీసుకుని పోవలయును.

4. గాయములేనిచోట నాకబడినమానవులు చికిత్స నొందనక్కరలేదు విషమెక్కదు.

5. పిచ్చిజంతువులతో మెలిగినను క్రొత్తగా గాయపడనివారు చికిత్స నొందనక్కరలేదు.

6. ఎట్లయినను ఏ మాత్రము అనుమానమున్నను పూర్వనిరోధ చికిత్సనొందుట శ్రేయస్కరము. అందువలన నష్టమేమియులేదు.

అయినను రోగము ప్రబలమైనప్పుడు సాధారణ చికిత్సలను లక్షణముల ననుసరించి అవలంబింపవలయును. ఉద్రేకకరమగు గాలి, వెలుతురు, శబ్దము, నీళ్ళు లేకుండజేసి పూర్ణవిశ్రాంతిని కలుగజేయవలయును. రోగికి పోషకమగు ఆహారమును పాలుమున్నగునవి యివ్వవలయును నోటిద్వారా తీసికొనుటకు తగిన పరిస్థితులు ఉండవుగాన గుదద్వారమున ప్రవేశింపజేయవలయును. ఈ సమయమున సమర్థులగు వైద్యులచే చికిత్సను పొందవలయును.

కాటును కాల్చినతరువాత జిల్లేడుపాలతో గాయమునునింపి పుండుచేయవలయును. ఈపుండు తొందరగా మానరాదు. 40 రోజులు వెల్లుల్లిపాయరసము పంచదారపాకులో గలిపి వ్రాయుచుండవలయును లేక వుల్లిగడ్డరసముతో తేనెకలిపి వ్రాయుచుండవలయును.

గాయమునుండి రక్తమును తీసిన తర్వాత ఆవాలు నూరి దానికి వ్రాయువలయును.

తర్వాత ఘృతమును లోనికి పానముచేయించవలయును. జిల్లేడుపాలతో నశ్యముచేయించవలయును. తెల్లగన్నేరు, ఉమ్మెత్తవేళ్ళు కలిపి లోపలికి పానము చేయించవలయును.

ఆంధ్రదేశమున ఘృతముతో కాల్చి రక్తమును పోగొట్టకపోయినను లేకపోయినను వ్రణమునకు కాకరయాకు రసముపోసి రాగిడబ్బులేసి కట్టుట చాలకాలమునుండి అనుభవమునన్నది. ఫలప్రదమైన చికిత్సలలో ఇది ప్రధానమైనది అని ఆంధ్రమహాజనులందరిచేతను విశ్వసింపబడి ఆచరింపబడుచున్నది. ఈ చికిత్సావిధానమును యింకను పరిశీలించి విశ్వకల్యాణమునకు దోట్పడుట ఆంధ్రవైద్యశేఖరుల విధి.

—డాక్టర్. వి. వి. యస్. ఆరాధ్య,
యల్. ఐ. యమ్.

ఆంధ్రకీర్తిగ్రంథమాల : ౧.

ఆంధ్రరమణీమణులు

(మొదటి భాగము.)

ఇందు రుద్రమ్మ, గణపమ్మ, నాగమ్మ, మాంచాల, రాగమ్మ, మహాలక్ష్మమ్మ, సీతమ్మ, మల్లమ్మ, రమణమ్మ అను తొమ్మండుగురు తెనుగుతెలివల జీవితములు తేటతెనుగున బాలికలకును, స్త్రీలకును ఉపయుక్తముగ నుండునట్లు వ్రాయబడినవి. స్త్రీవిద్యాభిమానులాదరింపదగిన గ్రంథము. గ్లేసు కాగితములు, క్రౌనుసైజు 96 పుటలు చక్కని అచ్చు.

ప్రతి ఒక్కంటికి 0—9—0 అణాలు.

ఆంధ్రకీర్తిగ్రంథమాల : ౨.

కేయూరబాహుచరిత్రము

(వచనము.)

ఆంధ్రవాఙ్మయమునకు కీర్తినిదెచ్చు ప్రాచీన పద్యకావ్యములలో నొకటియు, శిల్పము మెరయ మంచన మహాకవి రచియించినదియునగు 'కేయూరబాహుచరిత్రము' న కీగ్రంథము వచనముసేంత. నడుమనడుమఁ బ్రసక్తానుప్రసక్తిగఁ జొప్పింపఁబడిన నీతిగర్భితములగు కథలతో నిది బాలబాలికలకుఁ జదువయోగ్యమయియుండును. క్రౌనుసైజు. గ్లేసు కాగితములు. 88 పుటలు. చక్కని అచ్చు ప్రతిఒక్కంటికి 0—9—0 అణాలు.

చిరునామా:—ఆంధ్రభూమి కార్యాలయం
వేపేరి, మదరాసు.

ఊర్వశీపురూరవము

గతపంచిక తరువాయి.

[భావరూపకము.]

పురూరవుఁడు :

నాభూమినే మనుష్యుఁడిట్లు ప్రశంశింపఁ గలఁడు, అతి మనోహరము.

[అచ్చరలు నృత్యము ఆపుదురు]

కొందఱు - అచ్చరలు :

మఱియొక పాట.

మఱికొందఱు :

అదే మఱొకమాఱు.

రంభ :

మీ యాత్మసౌఖ్యము నూడఁ దిరిగి స్వర్గమునకుఁ బోనొల్లనివారి వోలెఁ గనఁబడుచున్నారు. ఇఁక పాటవల దాటవలదు. మన మందఱము వచ్చియుంటిమో లేదో చూచుకొని చీఁకటి పడకమున్న యెగిరిపోవలయు. [అని మేనకనుజూచి] ఏమే మేనకా! సృష్టికిఁ బ్రతిసృష్టిసేసిన విశ్వామిత్రుని గరంచి సకలమైన వింతల నెఱుంగు నీకును నింత నవనవోత్సాహ మేలే? త్వరపడుము.

పురూరవుడు :

మిత్రమా! వీరిలో నాయూర్వశి యగపడదు.

ప్రియవయస్యుఁడు :

ఆమె యేమో?

పురూరవుడు :

కాదు. ఒక్కనిముసము వీరు పోకుండిన బాగుండును.

రంభ :

తిలోత్తమా! లే! కూరుచుంటివా?

మేనక :

మేమందఱము సిద్ధముగనుంటిమి. జాగెల్ల నీయదియే.

రంభ :

నాదెట్లు?

మేనక :

మూలమూలలనుండి యజ్ఞపురుషులను, వీరపురుషులను జూచుకొన దవ్వుపోయి యిప్పటికిఁగాని రావైతివిగా.

రంభ :

మాటకుమాట తీర్చుకొంటివా?

మంజుఘోష :

ఈ సంస్కృతులచే మీరిరువురు మాతో రాకపోదురా యేమి?

రంభ - మేనక :

కలసివచ్చి కలసివెడలని నెచ్చెలు లెవ్వరైన మనలో నుందురా?

తిలోత్తమ :

ఉండకేమి. ఊర్వశి యింకను రాలేదెందు చనెనో?

వరూధిని :

తన పురూరవుని నెమకుకొనుచున్నదేమో?

ఊర్వశి :

చిత్రలేఖా! నామనంబు వరూధిని కెట్లు తెలిసినదే?

పురూరవుడు :

పురూరవుడన్న నేనేనా?

ప్రియవయస్యుడు :

వీరిమాటలనుబట్టి చూడ నూర్వశియిందే యుండవలయు.

పురూరవుడు :

వీరిలో లేదు.

ప్రియవయస్యుఁడు :

మిత్రమా ! నీకోర్కె ఫలించుఁగాక.

రంభ :

చిత్రలేఖ కూడ లేనట్లున్నది.

మేనక :

ఇరువు రిటువైపునకే వచ్చినట్లు వచ్చినారు.

రంభ :

ఇట్లువచ్చిన నేమగుదురే ? ఊర్వశీ ! ఊర్వశీ ! చిత్రలేఖా ! [అని పిలుచును]

అందఱును :

చిత్రలేఖా ! ఊర్వశీ ! [అని పిలుతురు]

రంభ :

అయ్యయ్యో !
రక్కసుఁ డెవ్వఁడేని మన
రామలనెత్తుక పోయినాడొకో ?

పురూరవుడు :

[వెలికివచ్చుచు]
ఇక్కడ నేఁ బురూరవుఁడ
నేలికనై భువిఁ బ్రోచుచుండ నా
చక్కనిచుక్క యూర్వశి, ని
శాచరు పాల్పడుటెట్లు ? ద్రేల్చెడిన్
ఉక్కడగింతు వానిఁ; ద్రుటి
లోఁగొనివత్తును మిమ్ముఁగూర్చెదన్.

చిత్రలేఖ :

[వెలికివచ్చుచు]
అక్కృప నీకెయున్న జగ
దేక నుపీనుఁడ ! యేలుకొమ్మ్ము నీ
చక్కని చుక్క యూర్వశి ని
శాచరు పాల్పడకుండ మేల్పడన్.

రంభ :

ఏడీ ? నిశాచరుఁడు ?

చిత్రలేఖ :

అడుగో ! ఆకసమున [అని చంద్రుని జూపును.]

రంభ :

ఏమే నీ చమత్కారతనము.

ఊర్వశి :

[వెలికివచ్చుచు] చందమామ వాడిచిన వెనుక మనమిందు జాగొనరుప్పటుచితము గాదు. మనకు భూమి శాశ్వతముగాదు.

తిలోత్తమ :

ఇట్లనువారలే !

ప్రియవయస్యుఁడు :

[పురూరవునితో] మనకు మాత్రము పురూరవా ? భూమిశాశ్వతమా ? అత్తవారింటికిఁ గ్రొత్తకోడలు వచ్చినప్పుడైన నింత తొందఱపడదే ? స్వర్గమునకు వెళ్ళినప్పుడు నీ వెన్నిరాత్రులుండి వచ్చితివి.

పురూరవుఁడు :

ఒక్కరాత్రి మాత్రమే.

ప్రియవయస్యుఁడు :

వీరుకూడ నధమ మంతమాత్రమైన నుండిపోవలదా ?

పురూరవుఁడు :

అట్లుసెప్పి వారి నొప్పింపుము ; మిత్రమా !

రంభ :

బ్రాహ్మణోత్తమా ! మీ రాజోత్తము సందర్శనంబు మాకెంతయు సంతోష ప్రదంబయ్యె. పుఱిలవత్తుముగాక భూమిపై నిప్పు

ఆంధ్ర నా॥ వి॥

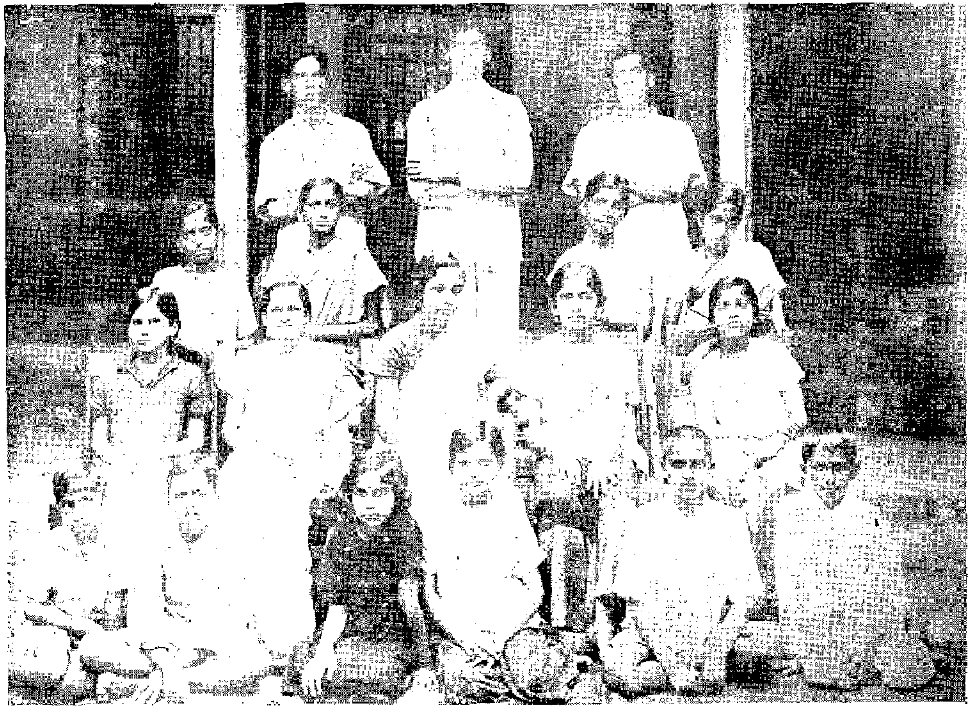

కొండకొలనుకు వికసితోత్పల శీర్షిక దశమవార్షికోత్సవ సందర్భమున

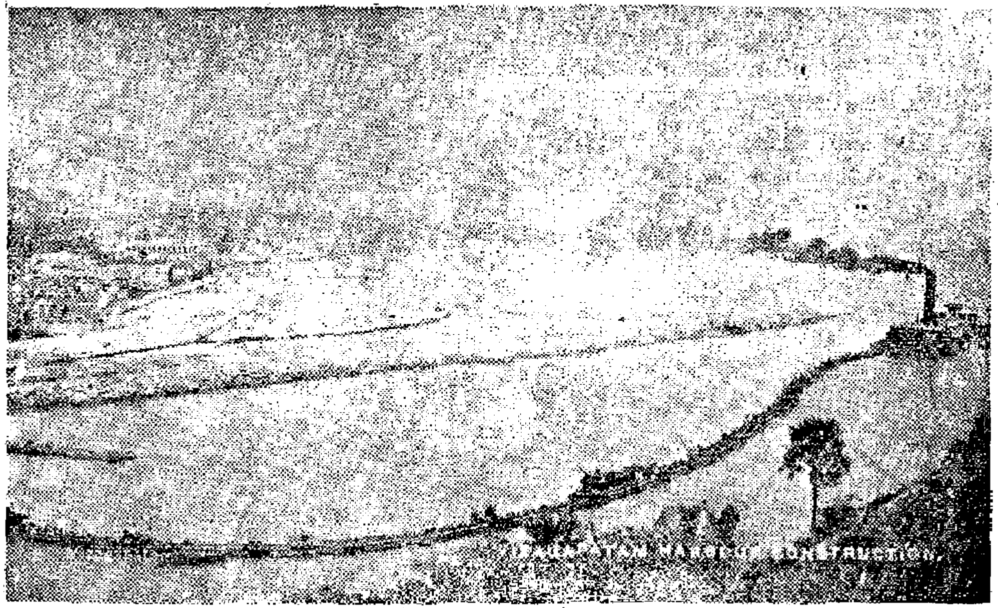

విశాఖపట్టణ నౌకాశ్రయ దృశ్యము

డుండుటకు మాలో నెవ్వరికిని వలనుపడదు : కాదుటర్రా !

అందఱును :

ఎవ్వరికి వలనుపడును ? ఎవ్వరికిని వలను పడదు. [అని యెగుర]

పురూరవుడు :

ఊర్వశీ ! ఊర్వశీ ! నీవుకూడ నెగిరిపోవు చుంటివా ? [అని చెఱగున దిగుచు]

ఊర్వశి :

[దిగుచు] చిత్రలేఖా ! ఉండవే. ఏమి పాపమో ? ఱెక్కవిడుట లేదు.

చిత్రలేఖ :

రంభాదు లెగిరిపోవుచున్నారు. రావే ! [అనుచు త్వర]

ప్రియవయస్యుఁడు :

ఎవ్వరును నెగిరిపోరు. అదుగో ! చెట్ల మీఁద వ్రాలుచున్నారు. నేనాపుదుగాక.

ఊర్వశి :

మనోహరా ! నన్నీమాటికి విడువుము. చెలులందఱెదురు చూచుచున్నారు.

పురూరవుఁడు :

ఓ చెలి ! స్వర్గలోకమున
నున్నవియెల్లను నొక్కయెత్తు, నీ
వాచవి యొక్క యెత్తుగను
భావనసేయుదు నాటగోలె : నె
ట్లో చెయిఁజిక్కితీ వివు, డ
యో! యిదితప్పిన నాసదప్పు : సం
కోచమదేమి ? యోచెలువ !
కూరిమి నాపై నీకు లేదొకో ?—
లేదనుము. విడిచిపుత్తును.

ఊర్వశి :

[తనలో] ఎట్లు లేదనఁగలను ? రాక్షసులఁ బరిమార్చి నన్ను రక్షించుకొని వచ్చినప్పు డీతని వక్షస్థలపీఠిని రారాపుగన్న నా యురోజాంచల ప్రణయపులకితాంకురంబు లెట్లు లేవన నేర్తు ?

చిత్రలేఖ :

ఊర్వశీ ! రాజన్యునకుఁ బ్రత్యుత్తరం బీయక యిన్నకుండు టనుచితంబు.

ఊర్వశి :

చెలీ ! మనము పరాధీనులముగదా ! ఎట్లిచ్చవచ్చినయెడ నిలువగలము ?

పురూరవుఁడు :

దేవతలు పరాధీనులను మాట వినుటకిదే తొలిసారి.

చిత్రలేఖ :

అ॥ : అనుదిన మింద్రునానతిని
నాడఁగఁ బాడఁగఁ బోవునట్టి మా
మనికి స్వతంత్ర మెట్లగును ?
మానవనాథుఁడ వౌచు భూమి నం
తను భవదీయశాసన వి
ధానము లెల్లగనేలు నీకు నెం
దును బరతంత్ర భావమది
దోపదు భాగ్యముగాదె మీకిటన్.

పురూరవుఁడు :

మీచెలి యింతకు జడియునది నాపరమ మిత్రుఁడగు దేవేంద్రుని గూర్చియా ?

చిత్రలేఖ :

నాకట్లే తోఁచుచున్నది

పురూరవుఁడు :

దేవేంద్రుఁ డింతకు మున్న నామనం బెఱింగి నాప్రణయంబు ఫలసిద్ధి వడయ దీవించి యున్నాఁడు.

లేతతమ్మితూండ్ల లీలనీ బాహువు
నాదుమెడను నేఁబెనంగవైచు
కొనుచు నిన్నుఁదెచ్చి కోమలియిదెయంచు
నప్పగించునప్పు డరసె నతఁడు
ఉవిద ! ప్రణయమొకటె యూహను బొట్టక
నృత్యమపుడు నేను నిన్నుఁ జూడఁ
జూచె నతఁడు మఱియుఁ జూచినవాఁడుగా
వీడుకోలు గొనెడువేళ మనను.

ఆతని కతంబున నీ వించుకంతయు భయం

పడ నవసరము లేదు. మఱియు రక్కసులఁ బరిమార్చి మహోపకార మొనర్చిన నా యెడ నతని కాపాటి కృతజ్ఞత యుండదా?

చిత్రలేఖ :

దేవేంద్రు లాపాటి కృతజ్ఞత యుంచక పోరు. ఊర్వశీ! నీ వుండుము, మేము పోయి వత్తుము.

ఊర్వశి :

అయ్యయ్యో! చెలులారా! మీతో రావలదందురా? మిమ్ముజూడ కొక్కనిము సమైన నిండుండఁగలనా మఱల మీతో విహరించు టెప్పుడు?

చిత్రలేఖ :

ఎంత బేలవే? ఊర్వశీ!

స్వచ్ఛమైన యాకసమున నతతము రవి చంద్రు లీ। మచ్చువెలయుండ మేము మఱల మఱల రామొకో?। వచ్చినిన్నుజూడమొ క్కో? వనిత! యంతనీకు రా। నిచ్చయున్న వెంటఁగొనమె? యింత వెఱ్ఱియుండునే?॥

అట్లు కంట నీరు వెట్టుకొందురే?

ఊర్వశి :

[కన్నీరు తుడుచుకొనుచు]

చెలియా! యెప్పుడు నీజంగబుపయి నా
శీతాంశు పూర్ణప్రభల్
వెలయన్ నేర్చునె? మబ్బువేయునఁటుముల్
బిట్టార్పు నచ్చంపు టీ
వెలుగెల్లన్ వడిఁగారు నాతెడిని రా
పీలింత లేకుండ నా
ళులు పెక్కుల్ గలుగంగవచ్చు నెటులో
లోలాక్షీ! రోజింపుమా!

పురూరవుడు :

ఎట్టి భీతి! ఇందుకే స్త్రీల నబలలందురు దయితా!

సురసైన్యంబు జయింపరాని ఖలులన్
ద్రుక్కించి లోకాళి క
బ్బురమా నీ యెడలొప్పఁజెప్పి, మదిలో
మోహంబు సూచించి, క్ర
మ్మఱనే నిన్నెతలంచు నత్తరిని కో
మ్మా! నీవు 'సం' యన్నఁ దా
నరనుండే? మునియింటిముచ్చు మధుమా
సంబింత తప్పించుచో.

ఊర్వశి :

ఏమో? ప్రభువులు నిరంకుశాధికారులు.

పురూరవుడు :

జెత్తైడుమబ్బు మింటనొక
వీథిఁ బట్టఁగనీను నమ్ము న
న్నిత్తఱి—

ఊర్వశి :

పట్టినా, నిలువ
నిమ్మిహ; నాతుణ మందపాయుదున్.

పురూరవుడు :

పుత్తడిబొమ్మ! యేల పలు
మోహపు మాటలు? అట్లె-అట్లె—

చిత్రలేఖ :

నీ
చిత్తము శాంతినందఁగయి
చేసి గడంచుము ప్రాణనాయకున్—
మేమిఁకఁ బోయివత్తుము.

ఊర్వశి :

రంభాదు లేమనుకొందురో కదా?

చిత్రలేఖ :

ఏమనుకొందురు? తమంతటిదానవైతి వనుకొందురు, [అనిపోవుచుండ మేఁకపిల్ల లామెను వెంటాడు] కూనలారా! నావెంట రాకుడు. మీచెలి వెంటఁ బొండు. సహజ చిహ్నములగు మిమ్ము ఆమె ఏమఱునంతటి విమోహితకాదు.

[అని వెడలిపోవును. మేఁకపిల్లలను ఊర్వశి చూపదు] [ఆమెను సాగనంపునట్లు ప్రియవయస్యుఁడు నిష్క్రమించు]

పురూరవుఁడు :

సఖీ! చిత్రలేఖ కూడ యరిగినది. ఇఁక

నైన నాతో మనసుదీఱ మాటాడుము.

వందువెన్నెలపాట బాడుము
పడంతి నాతో వలపులాడుము
ఇవిగో! మల్లియ లిడుసుమంబులు
చూడు! లలనరో! చూతఫలములు.

ఇట్టివి నాకలోకంబునైన నుండవు.

ఊర్వశి :

ఉండనేరవు నిజముగ నివి యద్భుతములే కాని యీమల్లియ ఫలింప దనుకొందు. ఈ మావి ఫలము ఫలించియుం జెట్టున నిలిచి యుండ దనుకొందు.

పురూరవుడు :

పూయునవన్నియు ఫలించి, ఫలించిన వన్నియు నిలిచియున్న భూలోకంబునం గొద వయేమి? స్వర్గమున నన్నియు నట్లుండునా?

ఊర్వశి :

అట్లుండును గనుకే యడిగితిని.
పూయనిలేవ; పూసి ఫల
మున్ గననట్టి సుమంబు; పండి య
ట్లేయొలయింప నిల్వని ఫ
లిన్ గనబో మొకలేని నాకమం
దో యవనీశ!

పురూరవుడు :

అయ్యదియె యుత్తమమందె మనోహరాంగి!

ఊర్వశి :

ఏ
మో యిల నొక్కనాడు నిక
నున్నది కన్నది లేదు పూర్తిగన్.

పురూరవుడు :

అట్లయినరమ్ము! నాభూచక్రమెల్ల నీ సందర్శనంబున నందగించుంగాక. అదుగో! నీ చెలికత్తియలను వీడుకొల్పి నా ప్రియ మిత్రుండు రథముదోలుకొని వచ్చుచున్నాడు మన మెక్కిపోదము.

ప్రియవయస్యుడు :

[నేపథ్యమున] పురూరవా! పురూరవా! ఎందు? దారిఁగనకుంటి. త్వరగ నింటికిఁ బోదము. మబ్బు వేసినట్లున్నది.

ఊర్వశి :

మబ్బా? మేఘమా?

పురూరవుడు :

మబ్బని మఱచినాడా? ఏమియు లేదు. పైకిఁజూడుము. మిత్రమా! ఇటు ఇటు!

[ప్రియవయస్యుడు రథము దెచ్చు]

చెలీ! రథమెక్కుము. వయస్యా! ఏమి యట్లు కూకయిడితివి.

ప్రియవయస్యుడు :

[రథముపోనిచ్చుచు] ఏమియు లేదు.
చెట్లగుంపులోనఁ జెదరిన చీకటి
నరసి మబ్బటంచు నడలినాఁడ:

పురూరవుడు :

అడలిపోతి నేను నఱచిన నీకేక
నడలినదిగ నాప్రియాంకురంబు.

ప్రియవయస్యుడు :

రాజోత్తమా! నీ వడలితివన్నమాట యీనాఁడు వింటిని. నీవుకాక మఱెవ్వ రడలి రంటివి?

పురూరవుడు :

మిత్రమా! హేళనముమాని హయంబులం ఝళిపింపుము

ప్రియవయస్యుడు :

నిశ్చయము. ఆడువాం డ్రున్నప్పు డింత రాత్రిపడ్డ వెనుక నడవుల నాలసించుట తగదు.
[అని రథమును బోనిచ్చుచు తనలో పాట]

వేయేండ్లు నింత నీ వెలఁదిని గూడి
హాయిగ నెడయని యామనిసుఖము
మహిఁగాంతుఁగాక న న్నఱువవుగాక.

[అని నిష్క్రమింతురు.]

[మేఁకపిల్లలు తప్పి చరించు]

ప్రథమాంకము - సంపూర్ణము.

—సశేషము.

—కవికొండల వేంకట్రావు, బి.యల్.

కీటకములు - మానవుడు

౧

ఈ లోకమును తమవశము చేసుకొనవలయునని పోరునట్టి తెగలలో మానవతెగ యొకటి, కీటక బలగ మొకటి ముఖ్యములు. సంఖ్య యందేమి, అంగనిర్మాణ మందేమి, కార్యకలాపము నందేమి, కీటకములు మానవుని ఆశ్చర్యమును జూఱగొనుచు నేయున్నవి. అయితే లఘువులగు కీటకములకు,మనో బుద్ధి వికాసముల సాటి లేని మానవునకు పోటీయేమని పల్వురకు సందియము కలుగవచ్చు. సహజమే. కాని, మానవలోకమనే పిలువబడు నీ లోకమును కీటకలోకమని పిలువవచ్చునని శాస్త్రజ్ఞులు నమ్ముచున్నారనిన అట్టి సందియములకు తావుండరాదు.

కీటక పదమును మనము సర్వసాధారణముగ వాడుచున్నాము. కీటకమునకు ఆంగ్లపదము (ఇన్‌సెక్ట్). కీళ్ళకాళ్ళుగల జంతువుల వంశమునకు చెందినవే యీ కీటకములు. పక్షులు ద్విజన్ములుగా వ్యవహరింపబడినట్లే కీటకములును మూడునాలుగు జన్మలకు (దశలకు) లోనగుచున్నవి. చరమ దశత్వమునుపొంది, పరిపూర్ణాంగ నిర్మాణముగల ప్రతికీటకమును 6 కాళ్ళను గలిగియుండును. అవలంబనవలన కొన్నిటి కాళ్ళు తగ్గిపోవచ్చును; ఇంతవఱకును 'షట్పాది' యను బిరుదమును వహించిన తుమ్మెదకేగాక, ప్రతికీటకమునకు షట్పాది యను పేరీయవలసియున్నది. కాని, పరిణామావస్థలో నున్నట్టియు, పై చెప్పినట్లు అవలంబనా విధానమువలన పరిణామమునందినట్టియు కీటకములు షట్పాదులు కాకపోవచ్చును. అంతమాత్రమున వానిని కీటకములు కావని తలంచుట పొరపాటు.

కాలపుటలను తిరుగవైచినచో మనకు కీటక మానవ సంఘముల పుట్టు వెప్పటిదో తెలియగలదు. కీటకములు ప్యాలిజోయిక్ శకము (ఇది భూగర్భశాస్త్రజ్ఞులు నిర్ణయించిన కాలము)లో మూడవపాదములో సృష్టింపబడినట్లు శాస్త్రజ్ఞులు తెలుపుచున్నారు. అనగా మానవుడు పుట్టుటకుముందు 3800-4600 లక్షల సంవత్సరములకు పూర్వమన్నమాట. మానవుడు లోకములో అవతరించి పదిలక్షలయేండ్లు కాలము మాత్రమే. దీనినిబట్టి మానవునకంటె గూడ కీటకములకు ప్రపంచానుభవము ఎంత అమితమో ఊహింపనగును.

కీటక తెగకును, మానవునకును గల విశాలవ్యత్యాసముల నీక్రింది పట్టికవలన తెలియనగును.

కీటకములు:—1. వెన్నెముకలేని జంతువులలో అగ్రస్థానము నందినవి. 2. అనేకరకములు. మానవునకిప్పటివఱకు తెలిసినది సుమారు 62500 రకములు; రకమున కొక్కొక్కటికి కోటానకోట్ల కీటకవ్యక్తులు గలవు. 3. పలువిధ పదార్థము లాహారములుగా గలవు. 4. కీటకములు సృష్టి పరిణామములో చరమదశను బొందినవి. అనగా అవి వాని శక్తిసామర్థ్యములలో సంపూర్ణత్వమును బొందినవన్నమాట.

మానవుడు:—1 వెన్నెముకగల జంతువులలో (అనగా జంతు నిశ్రేణి మొత్తములో) అగ్రస్థానమునందియున్నాడు. 2. మానవుడు ఒక్కరకము. మానవుల సంఖ్య 200 కోట్లు. 3. మానవుడు కొంతవఱకు మాంసాశనుడైనను, మొత్తముమీద, వృక్షములపై ఆధారపడవలసిన వాడే. 4. మానవుని తెలివితేటలు, శక్తిసామర్థ్యములు చరమదశకు రాలేదు. అనగా మానవుడు పైగుణములలో యింకను వృద్ధినందు నవకాశము లున్న వన్నమాట.

ఈ విశాలవ్యత్యాసములు తెలిసినపిదప, కీటకములింతటి జేగీయమానమున తమస్థానమును నిలుపుకొనుటకుగల కారణము లెట్టివియో యెరుగుట అవసరము. కీటక ముఖ్యగుణమగు లఘుదేహము వాని జయమునకు మొదటి కారణము. దానికితోడు వానికున్న రెక్కలు, మఱింత అనువును కూర్చిపెట్టినవి. అందుచే, కీటకములు భూ జలాకాశముల మూటినిగూడ తమ విహారభూములొనర్చుకొనినవి. నిన్నమొన్నటివఱకు మానవుడు ఆకాశగమన మెఱుగడు, కీటకములకో అది చిన్ననాటి

విద్దై కీటకములకున్న ఆహారభూములు విశాలమైనవి. మానవుడందుకొనలేని ఉపయోగించుకొనలేని అనేక పదార్థములు, వానికి తిండి. కీటక ప్రత్యుత్పాదనశక్తి మానవునకు అందుబాటులో లేదనియే తలంపవలసియున్నది. ఏ మానవుడు నాలుగువేల పిల్లలను బెట్టగలుగును? ఈ పాటికార్యము అనేక కీటకములకు ప్రకృతి ప్రసాదమగు హక్కు. వీనికితోడు, మానవునకుసైతము కొన్ని విషయములలో లేని తెలివితేటలు కీటకములకున్నవి. అవి ప్రకృతి జన్యములు గావచ్చును, పట్టుబడినవి కావచ్చును. చిత్రవిచిత్ర వర్ణములతో శత్రువుల మోసగింపగలనేర్పు, వేఱొక కీటకవ్యక్తి ననుసరించి, దాని ఆకారరూపముల నటించి, విరోధులచే జిక్కకుండగను, తమ పొట్టను నింపుకొనుచును, వ్యవహరింపగల నటనాకౌశలము, అనేక కీటకములకు ప్రసాదింపబడినది. మానవులలో, ఏ కొద్దిమందియో రసపిపాసచే పాత్రల నభినయించుచుండ, కీటక రకములలో నీ పాత్రాభినయన కౌశలము, భుక్తిమార్గమునకు, నిత్యజీవనమునకు తోడు పడుచున్నది. అనుకూల వాతావరణములేని సమయమున ఏ మారుమూలలో తలదాచుకొని, మరల అనుకూల కాలము వచ్చినపుడు, విజృంభించి, తమ వంశమును లెక్కకెక్కువగ పెంపొందించి, సర్వవ్యాపకములై యుండు శక్తి, కీటకములకు ప్రకృతిజన్యమే. కీటక సామాన్యమునకుండు నాలుగుదశలు, వానికి ఒకవిధమైన రక్షణమార్గములు. ఇట్లు కీటకలోకము లోకములో ఒక పార్టీగా యేర్పడి, మానవునితో పోటీకి నిల్చియుండుటలో అబ్బురమేమి?

మానవునకును, అల్ప జంతువులకును అనాదినుండియు వైరమే. అందు ముఖ్యముగ కీటకముల బారినుండి మానవుడు రక్షించుకొనుటకు పడు శ్రమ యింతంతకాదు. కీటకములు మానవుడు ముఖాముఖి కలియనిదెక్కడ? మానవుని పంటలపై పురుగులు. ధాన్యాగారములలో పురుగులు, దాపుడు వస్తువులలో కీటకములు, బట్టలపై కీటకములు, కలపపై కీటకములు, మానవుని భోజనపదార్థములపై కీటకములు, మానవుని శరీరముపై కీటకములు, అది యిది యనక అనేక పదార్థములను మానవుని నోరుగొట్టి తమనోట వేసుకొనునవి కీటకములు. మానవుని పెంపుడు పశువుల కుట్టి బాధించునవి, వానికిని మానవునకును అనేక రోగముల వ్యాపింపజేయునవి, యీ కీటకములు గాక మఱియేమి? అయితే కీటకబలగములోనూ, మానవునకు మిత్రులు లేకపోలేదు! అత్యంతోపయోగకరములైన అనేకపదార్థములు మానవుడు కీటకములనుండియే పొందుచున్నాడు. తన శత్రువులపై అనేకకీటకముల బ్రయోగించి, భేదతంత్రము నుపయోగించుకొని, తన్నుతాను రక్షించుకో గలుగుచున్నాడు. కావున మానవునకును, కీటకములకును అత్యంత సన్నిహితసంబంధమే ఉన్నది!

మానవునకు సంబంధించినంత వఱకు కీటకముల వర్గీకరణ మిట్లు చేయనగును.

కీటకములు.

అనుకూలములు.	తటస్థములు.	ప్రతికూలములు.
౧. పంటపీడలు		౧. కలుపుపీడలు.
౨. నిల్వసరకు పీడలు		౨. శత్రువుల శత్రువులు
3. ఇంటి పీడలు		3. ఆదాయ కరములు
౪. పశు పీడలు		
౫. రోగ వ్యాపకములు		
౬. మిత్రుల శత్రులు.		

మానవుడిట్లు కీటక ఆహారవిహారాదుల పరికించి, తనకు అనుకూలమైన వానినుండి ప్రతికూలమగు వానిని వేరుపరచి, ప్రతికూలుర రక్షించుచు వాని సహాయ్యమును తాను బొందుచు, శత్రువులనొకకంట గనిపెట్టియుండి వాని దుంప నాశనమునకై పన్నాగముల బన్నుచు, తటస్థులతో జోక్యము గలిగించుకొని తన కాలమును వర్థపుచ్చుకొనకుండ జూచుకొనుచున్నాడు. అందుచే కీటకములపై దాడి, మానవునకు ముఖ్యమైనది. కీటక విషయముల సమగ్రజ్ఞానము గలిగించుకొని, దానిని మానవ శ్రేయోభివృద్ధికై వినియోగించుటకై, పలువురు నియోగింపబడియున్నారు. వీరెట్లు తమ కార్యముల నెఱవేర్చి మానవ పురోభివృద్ధికి కారణులగుచున్నారో ముందు చూడనగును.

—జా గు గో పా ల రా వు.

ఆవేదన

తండ్రీ! నా సర్వస్వం తమకు అర్పించాను. నా చంద్రికమాత్రము నన్నే ఆశ్రయించి నాతోడునీడై ఉండవలెనని సంతసించాను. అది నా దేహ లోహమునకు పరుసవేది. ఈ లోకంతో—దాని సాయంతో జీవితంలో పరువు మురువులు చేరవలెనని సంకల్పించుకున్నాను. ఏ చిన్నమబ్బు అడ్డు తగిలినా శరీరం పులకించి హృదయం వీడబారి ద్రవించేది.

తన కాంతి శైత్యంలో నేను తలదిమ్మెత్తి పడిపోయినపుడు మురిసిపడి పారవశ్యాన్ని పొందేవాణ్ణి. ఉద్రిక్తుడనై పోయేవాడిని. నాగర్వ పర్వత సమారోహణం చూచి పరమపిత హసించే వాడేమో, కాలము—చాల జరుగలేదు. మబ్బులు క్రమ్మే సూచనలు కన్పించినయి—అప్పుడు

కృపానిధీ! నా సర్వస్వం తమరు స్వీకరించి నా చంద్రికను మాత్రము ప్రసాదించమన్నాను. నా జీవాల్ని పెకలించుకుపోయినా నా చంద్రికను మాత్రము వదిలిపెట్టమన్నాను. అది ఏమో కాని, ఈ పాడు విశ్వంలో అనవగతమైన ప్రవృత్తి, నా సుఖసంపత్పారవశ్యాల్ని, అనాదృశమైన అనుభూతినీ కన్నార గాంచి సహింపలేకపోయింది.

ఏ కరుణారహిత కర్కశ చిత్తమో! ఏ క్రూరపాశహస్తమో! ఈ నిరంకుశ విధానమునకు పాల్పడినది. పైపయి పర్వి, నవకముల పిసాళించు—కళావితతినా హరింప ప్రయత్నించి, నా చంద్రికను కప్పివైచి, అంధతమసమును వెలార్చినవి.

ఘూర్ణిల్లఁజేసే అలజడితో, హృదయస్థం కావించుకోవాలినని వికావికలయ్యే తీవ్రతతో నాచంద్రికను ఆలింగనం చేసికొన్నా.

వినీల దృక్ప్రభలు చిందే వలపులను చుంబించాను. ప్రాణాదపి ప్రాణమని మొకరించా, బలాదాకర్షణము పాపమనీ, ప్రార్థించి, దిశావలయమంతా ఆర్ద్రమౌనట్లు రోదించాను.

కాని—ఆ కఠిన హృదయమున కరుణావిర్భావమే లేదు. అక్లేల? హృదయమే లేదేమో?—కావుననే అప్రత్యుత్తరము—నా నిరాశోపహత దీనపరిదేలితమునకు—

—నాగలింగం వెంకటేశ్వరులు.

[ప్రతిబింబము]నుండి.

'అప్పన్న యిల్లు'

౧

మేము ప్రయాణంచేస్తూ ఉన్న మోటారుబస్సు 'శ్రీరామతీర్థము' చేరేసరికి సూర్యుడు సరిగా నడినెత్తి కొచ్చి ఉన్నాడు. శ్రీరామతీర్థము వెళ్ళి నా యిష్టదైవమగు దాశరథీ సందర్శనం చేసుకోవాలని నాకు చిన్నప్పటినించీ కోరిక.

వైశాఖమాసపు రోజులు వేడిగాడ్పులు అగ్నికోనలలాగ దుస్సహములై చెలరేగడంచేత దావానల మధ్యమునుండి ప్రయాణం చేస్తున్నట్లుగా బస్సులోని వాళ్ళందరమూ నిలవలేక పోయాం.

బస్సుదిగి నాలుగువేపులా చూశాను. శ్రీరామతీర్థం నాకు కొత్తఊరు. మాశాఖీయుడైన ఒక ధనవంతుడు ఆ ఊళ్ళో ఒకసత్రం పెట్టించాడనిమాత్రం నాకు భోగట్టా తెలుసును. అతనికీ మాకూ యేదో దూరపు బంధుత్వంకూడా ఉందని మా అమ్మ చెప్పింది. కనబడ్డవారిని అడుగుతూ తిన్నగా సత్రానికి చేరాను.

పొడుంపీలుస్తూ ఒక ముసిలిబ్రాహ్మణు డక్కడ కూచుని 'ఏవూరయ్యా?' అని నన్నడిగాడు. నాసంగతి విని అతను అల్లావెళ్ళండి పంతులుగా రున్నారక్కడ' అని గట్టిగా అని 'ఓ అంతాయాత్రికులే పెట్టేవాడుం టేసరి. సాయంకాలందాకా వస్తూనేఉంటారు సొమ్ముదాచబెట్టినట్లు' అంటూ విసుగుతో గొణుగుకున్నాడు.

అతనికి తగిన జవాబుచెప్పాలని నాకు తోచింది కాని సమయంకాదని కోపం అణుచుకుని లోపల కెళ్ళాను. విశాలమైనగదిలో పడక కుర్చీమీద పంతులుగారు' కునికిపాట్లు పడుతూ కూచున్నాడు. నా అడుగుల చప్పుడువిని కళ్ళుతెరిచి ఆయన నన్ను ఎగాదిగా చూసి. 'రండి కూచోండి' అని వేరొకకుర్చీ చూపించాడు. 'మాది గోదావరిజిల్లా అండి. శ్రీరామచంద్రుని దర్శనంచేసుకుని వెళ్ళాలని అభిప్రాయం. గ్రామంనాకు కొత్తగనక యిల్లావచ్చాను' అని చెప్పాను నేను.

మేము ఇల్లా అనుకుంటూ ఉండగానే మొదట అరుగుమీద కూచుని నామీద విసుక్కున్న బ్రాహ్మణుడు లోపలికొచ్చి 'వంట అయిపోయింది లేవచ్చు' అని ఏదో గోడకో స్తంభానికో చెప్పినట్లుగా చెప్పి వెళ్ళిపోయాడు.

వెంటనే పంతులుగారు కళ్ళజోడు పండిపోయిన కనుబొమలకి పైగా నుదుటిమీద పెట్టుకుని నావేపు చూస్తూ 'స్నానానికిలెండి' అన్నాడు. సత్రంనూతులో నాదృష్టి అనినంతవరకూ నీరు కనబడలేదు. పాతాళలోకంలోఉన్న నీటిని చేదుకుని నాలుగు చేదలతో ఎల్లాగో వొళ్ళుతడుపుకుని భోజనంచేశాము. భోజనసమయంలో పంతులుగారు నా భోగట్టా యావత్తూ తెలుసుకున్నాడు.

నేను తన బంధుకోటిలోని వాడిననీ, ఉన్నతకుటుంబానికి చెందినవాడననీ తెలుసుకున్నతరవాత పంతులు నాపైని ఎక్కువ ఆదరణాభిమానములను చూపించడం ప్రారంభించాడు. సత్రం పుట్టినతరవాత మేడమీదనున్న పంతులు గదిలోకివెళ్ళే అదృష్టం అతిథులలో నాకే మొట్టమొదట లభించినట్లు తోస్తుంది. భోజన మవగానే పంతులు నాతో 'రండి. పైకి దయచెయ్యండి. రేపు పొద్దుటగాని మీకు కొండయెక్కడానికి వీలుండదు. అర్చకులు మధ్యాహ్నమువేళ పర్వతంమీదికి రారు. రేపు ఉదయాన్నే స్నానంచేసి దేవతాదర్శనం చేసుకుందురుగాని' అన్నాడు.

పంతులు ఒకటోరకం నియోగపుబిడ్డ. చుట్టుపక్కలకి ధనవంతుడు. మొదట బహు పేదవాడు. సాలుకి పదివేలరూపాయల రాబడికల భూములను స్వశక్తివల్ల సంపాదించాడు. ధనసంపాదనమే ప్రయోజకత్వమంటే పంతులుని పక్కా ప్రయోజకులలో లెక్క పెట్టక తీరదు. సత్రానికి యేటా మూడువేలరూపాయల రాబడి యిచ్చాడు. బంధుజాతమంతటిలోనూ మా జిల్లాలో కూడా అతనిపేరుచెబితే గౌరవమర్యాదలున్నాయి,

మాశాఖలో పెద్దవాళ్ళని చెప్పకలసినప్పుడు తన్నికూడా చెప్పకతప్పదు. అతని పూర్తిపేరు 'విశ్వనాథరావు పంతులు' కాని 'పంతులుగారు' అంటేనే ప్రజలు ఎక్కువగా అతన్ని తెలుసుకుంటారు.

'కాని ఈ ఆస్తి సంపాదించడంలోనూ, ధనార్జన విషయంలోనూ పంతులు ఎటువంటి ఘోరాలనైనా వెనకతియ్యకుండా చేశాడని ప్రజలలో అభిప్రాయ మొకటి పాతుకునిపోయి ఉంది. అతనియెదుట నోరెత్తడానికి మాత్రం ఎవరికీ సాహసంచాలదు. కాని అతని సంగతి వచ్చినప్పుడల్లా ప్రజలలో గుసగుసలూ, ఈసడింపులూ తప్పలేదు. ఏది యెలాగున్నా డబ్బుకలవాడు గనుక మనసులలో అభిప్రాయము లేమైనా, అతనిని సర్వత్రా గౌరవించడమే జరుగుతూంది.

పంతులుతో నా కింతపూర్వం పరిచయంలేకపోయినా పై విషయాలన్నీ నాకు తెలిసియే ఉన్నాయి. అందుచేత నేనుగూడా అతనియెడల ఉచితగౌరవం చూపిస్తూ మేడమీదికి వెళ్ళాను. గదిలోఉన్న మంచం పైనికూచుని ఆయన 'అప్పన్నా! ఒరేవ్! ఒకమంచం ఆయనకి కూడా అల్లావెయ్యి. కాస్సేపు పడుకుంటారు.' అని బంట్రోతుకి ఆజ్ఞాపించాడు.

నాకు ఒకరింట్లో ఒంటిగాఉండడం అలవాటు తక్కువ. మంచంవేయించుకుని పడుకోవాలని నాకు మనస్సులో పూర్తిగాఉంది. కాని పైకి మొగమాటంగా 'మంచం యెందుకులెండి. ఇల్లా పడుకుంటాలెండి' అంటూ కావాలనకుండా అక్కరలేదనకుండా నీళ్ళునమలడం చూసి పంతులు 'అయ్యో! బాబూ! మంచానికి కూడా మొగమాటమేనటయ్యా! బాగానే ఉంది' అన్నాడు.

మేమిద్దరమూ పడుకున్నతరవాత పంతులు మా జిల్లాకి సంబంధించిన విషయాలు చాలాసేపు అడిగి తెలుసుకున్నాడు. ప్రయాణపు బడలికచేత నాకు కళ్ళు మూతలుపడిపోతున్నాయి. కాని మర్యాదగా ఉండదని బలవంతంగా మెలకువకలిగించుకుని ఆయనికి సమాధానం చెప్పేవాణ్ణి.

౨

బాగా పొద్దువాలినదాకా వడగాడ్పులు తగ్గలేదు. అందుచేత సాయంత్రంపర్యంతమూ నేను మేడ దిగలేక పోయాను. ఎండతగ్గటంతోటే ఒకసారి గ్రామంఅంతా చూడాలని నాకు బుద్ధిపుట్టింది. నా కోరికవిని పంతులు అప్పన్నని పిలిచి 'ఒరేవ్! వారితో కొంచెం అల్లావెళ్ళు. రామన్నకోనేరూ, సింహద్వారమూ అవీ చూపించి తీసుకురా' అని నాతోకూడా పంపాడు.

నేనూ అప్పన్నాకలిసి గ్రామంలో కొన్నిస్థలాలు చూసి 'రామన్నకోనేరు' గట్టుమీద విశ్రాంతిగా కూచున్నాం. సూర్యాస్తమానమై చాలాసేపయింది. జన సంచారము కోనేటిపరిసరములలో చాలావరకు తగ్గిపోయింది. దేవాలయార్చకులగు వైష్ణవులిద్దరు రామన్నకోనేటిలో స్నానాలుచేసి పరిశుభ్రములగు రాగిపాత్రలతో నీరు ముంచుకుని సమీపాన్నే ఉన్న ఆలయంలోకి వెళ్ళిపోయారు. చంద్రకాంతిక్రమక్రమంగా ప్రాబల్యమును వహిస్తూంది. గాలి బహుమందంగా వీస్తూంది. చెరువులోని నీటివైపు తదేకధ్యానంగా చూస్తూ అప్పన్న నిశ్శబ్దంగా కూచున్నాడు.

పైకి పంతులుని ఎంతగౌరవించినా లోలోపల మాత్రం అతడు బహుక్రూరాత్ముడనే అభిప్రాయం ప్రజలలో వ్యాపించిఉంది. నాయెడల అతని ప్రవర్తననిబట్టి అతను బహుపెద్దమనిషిలాగే కనిపించాడు! అభివృద్ధిలోకివచ్చిన వాణ్ని చూస్తే పాడులోకం సహించలేదు! అని నాలో ఆలోచించుకుని 'ఏమోయ్! అప్పన్నా! మీ పంతులుగారు మంచిధర్మాత్ముడు సుమా!' అన్నాను.

పరధ్యానంగాఉన్న అప్పన్న నా ముఖంకేసి నిదానంగాచూసి 'డబ్బున్నవారు ధర్మం చెయ్యకపోతే నాలాంటి వాడేం చెయ్యగలడుబాబూ' అన్నాడు.

'అల్లా అనకు సురి. ధనవంతులందరికీ ధర్మబుద్ధి పుడుతుందిటోయ్? సరే. దానికేంగాని పంతులుగారి కుటుంబం యెవరూ యిక్కడలేరు కాబోలు? ఆయన సత్రంలో ఉంటున్నారేం?'

'భార్య చనిపోయిన దగ్గిరనించీ ఆయన ఇక్కడే ఉంటున్నారండి. దగ్గిరయెవరున్నా ఈయన ధాకాకి ఆగలేరుబాబూ! అబ్బో! పంతులుగారు అల్లా ఉన్నా

రనుకుంటున్నారు కాబోలు దేవాంతకుడన్నమాట'

'అప్పన్న చెప్పిన మాటలో ఏదో అర్థం ఉండి ఉంటుందని నిశ్చయించుకుని నేను కొంచెం దగ్గిరగా జరిగి నాలుగు వేపులా చూసి 'అప్పన్నా! పెద్దవాడవూ, కాలం గడిపిన వాడవూనూ. లోకంలో పంతులుని బహు కఠినుడనీ, దుర్మార్గుడనీ చెప్పుకుంటారు. ఇందులో నిజానిజాలు యేమిటో కనుక్కోవాలని కుతూహలంగా ఉంది. నాకు కనిపించినదాన్నిబట్టి ఆయన బహు ఉదారస్వభావుడిలాగు తోచిందిసుమా!' అన్నాను.

'అమ్మ బాబో! పంతులుసంగతి మీకేం తెలుసును! అతని పేరు చెబితే పిట్టలు నీళ్ళుతాగని రోజులున్నాయి బాబూ! మనలో మనమాట ఆయన ఆరిపేసిన కొంపల దీపాలు నేటికీకూడా వెలిగించే దిక్కులేక ఎన్ని పడి ఉన్నాయో లెక్కలేదు. సరి నామాటకేంలెండి. ఆఖరు దశలో కాటికి కాళ్ళుచాచుకుని కూచున్నాను. నా కొంపా గోడీ, ఆలుబిడ్డలనూ ఆయనే మింగేశాడు. ఇంకెప్పుడో నా ప్రాణాలుకూడా ఆయనకాళ్లముందరే వొదిలేస్తాను. అక్కడి కాతండ్రిదాహం తీరుతుంది.'

అప్పన్నముఖం యెర్రబారిపోయింది. విచారపూరితములైన నిట్టూర్పు విడిచి నేలకేసి చూస్తూ కూచున్నాడు, 'ఏం? నిన్నూ బాధపెట్టేడటోయ్ ఇతనూ?' అని అడిగాను.

'అయ్యోబాబూ! నా ఆస్తి అంతా యితనిపాలై పోయింది నాయనా! దిక్కుమాలిన ముండాకొడుకుని చేసేశాడు కాదండీ నన్నూ! ఈ నర పిశాచికి యావజ్జీవ సేవకుణ్ణై నేనుమాత్రం మిగిలిపోయాను. ఇంక నేను మాత్రం ఉంటానా యేమిటి లెండి. రేపో నేడో నేనూ రాలిపోయేవాడినే.' అని ఆవేశపూరితుడై పలికాడు.

'అయితే పంతుల్లు నీకేమైనా జీతంయిస్తాడా?'

లోతుకళ్ళనుండి జారి నెరిసిన గడ్డంపైని పడిన కన్నీటి బిందువులను తుడుచుకుని అప్పన్న 'నాయనా! తమరు చిన్నవారైనా బహు కనికారపు మనస్సు కల వారిలాగ కనిపిస్తున్నారు. ఈ ముసలిముండాకొడుకు యందు శ్రద్ధపుచ్చుకుని అడుగుతున్నారుగనక యదార్థం మనవిచేస్తాను. డబ్బువిషయం వచ్చినపుడు పంతులుకి తల్లీలేదు, బిడ్డాలేదు సుమండీ. ఎంతలేసి ఘోరాలకేనా వెనకతియ్యడు. పుట్టింటినించి తగినడబ్బు తేలేకపోయిందని ఇతను భార్యని నరకబాధపెట్టేశాడు గాదండీ. ఆయిల్లాలు భూదేవిలాగ ఓర్చి ఓర్చి ఇంటి గౌరవ ప్రతిష్ఠలు నిలబెట్టింది. చివరకి భరించలేక అర్ధరాత్రివేళ నూతులోపడి సుఖించింది. ఆ కలకలలాడే ముఖం, సీతాదేవిలాగ ఆతల్లి యెప్పుడూ నా కళ్ళకి కట్టినట్లే ఉంటుంది. (అప్పన్న అశ్రువులను రెండింటిని రాల్చి చనిపోయిన యజమానురాలికి తర్పణమొనర్చాడు) మీ రొక్కనెలరోజు లిక్కడున్నారంటే ఆ మహానుభావుడి జీవనాలకిపడి యెందరు యేడుస్తున్నారో తెలుస్తుంది. ఆ సంగతులన్నీ చెబితే భారతమంత గ్రంథమవుతుంది. ఇంత యెందుకూ? నా ఒక్కడిసంగతి చెబితే మీకు నిజం బోధపడిపోతుంది.'

అప్పన్న కొంతసేపు ఊరుకున్నాడు. నిశ్శబ్దముద్రితమైన అతని హృదయంలో గతవిషాదపుతలపులు ముమ్మరములై పొంగుతున్నట్లు స్పష్టపడుతూంది. పంతులు భార్య నూతులోపడిపోవడం ఆలోచించుకుంటూ, పుట్టినింటివారు డబ్బు యివ్వకపోయినందుకు ఆమెను బాధపెట్టిన పంతులు క్రూరత్వమును అసహ్యించుకుంటూ నేనుకూడా అల్లాగే కూచున్నాను. చివరకొక నిట్టూర్పువిడిచి అతడు మెల్లిగాచెప్పాడు.

'బతికిచెడడంకంటె చావు మేలు. అందులోనూ నీచదశలో ఉండి గతించిన సౌఖ్యపురోజులను తలుచుకోవడంకంటె కష్టం వేరేలేదు. నా చిన్ననాటి కలిమిని గురించి విశేషంగా చెప్పుకుంటేమాత్రం ఈ దీనదశలో లాభమేముంది? అల్లాగని మహదైశ్వర్యంలో తేలిపోయామని చెప్పనుగాని, కంచంనిండా గంజోకలో పోసుకుని చెయ్యిములగ్గా తాగడానికిమాత్రం లోటులేని సంసారమండీ మాది.

'పంతులుగారికి మేము తరతరాలనాటి రైతులంగాని నేటివాళ్ళంగాము. మాతండ్రి తాతలనుంచీ వారి యినాములను దున్నుకుంటూ పండినాసరే యెండినాసరే వారి శిస్తు డబ్బులుమాత్రం పువ్వుల్లోపెట్టి అప్పగించేవాళ్లము.

అందుచేత నేకదూ విరోధుల మాటలు విని పంతులు మమ్మలిని భూములులేకుండా తప్పించాలని చూశాడు గాని సాగనిచ్చామా అండి మరి! పుచ్చెలుపుచ్చి తెగిరిపోవాలి కాని మాటతప్పడం అనేది మా వాకట్లో తిరిగే ముక్కకికూడా లేదు. మాట తప్పలేకనే కదండీ భార్యాపిల్లలు ఏట్లో కలిసి పోయి నా మొండినై పంతులు గుమ్మంలో చాకిరీకి కుదురుకోవలసివొచ్చింది? ఈ లేమి దశలో నేను తమతో నిజం మనివిచేసినా లోకానికది నమ్మతగ్గదిగా వుండదు. కాని దైవానికి చాటు లేదు కదా!'

అప్పుడే ఉదయమందిన త్రయోదశీచంద్రుని నిర్మల కిరణములందు అప్పన్న కన్నీళ్ళు మిలమిలమెరసినవి. చిన్నపుల్లను ముక్కలుముక్కలుగా విరుస్తూ పరధ్యానంగా చంద్రుడివేపు చూస్తూ అతడల్లాగే చెబుతున్నాడు. నిజానికి కట్టుబడి నిష్ఠురమగు పేదరికముతో కలహిస్తూవున్న మహాయోధునివలె కనబడ్డాడు. అప్పన్న నా దృష్టికి పొట్లపండువలె ముడతలువారిపోయిన అతని ముఖమున ధర్మమార్గానువర్తుల కుండవలసిన బింకమును గర్వమును స్ఫురిస్తున్నాయి.

'పంతులు ప్రాణాలన్నీ నా గుప్పెట్లోకివొచ్చిన సమయాలు లేకపోలేదు సుమండీ. ఒక్క అబద్ధం నే నాడేనంటే ఆయనకి వేలకివేలు నష్టంరావడం నా కీజన్మ నౌఖరీ వొదిలిపోవడం జరిగిపోయే ఘట్టాలువొచ్చాయి. ఒక్క మాటతో నేను నిరంతరసౌఖ్యం పొందడానికి తగిన వ్యవహారసందర్భాలు వొచ్చాయి. కాని నా మనస్సు మారుపుంతనిపోడాని కొప్పుకోలేదు.

'పంతులుని లొంగదియ్యడమే తమ ప్రధానాశయముగా చూచుకుంటూవున్న బలమైనపార్టీ ఒకటి యీ చుట్టుపట్ల గ్రామాదులన్నిటిలోనూ వుంది. అనేకసారులు వాళ్ళు నన్ను ఆశ్రయించి వ్యవహారపు గుట్టుముట్లు చెప్పమని కొన్ని వేలరూపాయలు నాచేతులో పొయ్యబోయారు. కాని అంతరాత్మకిజడిసి ఆ లాభాలను తృణీకరించేశాను.

'ఈ గొడవలోపడి ప్రస్తుతంసంగతి మరిచిపోయాను. మాకూ పంతులుకీ పదేళ్ళకిందటివరకూ అంతా సవ్యంగానే జరిగిందండి. అప్పుడు చూశారా ఆ బియ్యపు కంట్రోలురోజులు! అదుగో అప్పుడు ప్రారంభమైందండి మాతగువు. అంతకి రెండేళ్ళకిందటినించీ పంటలు పోయి మాకుటుంబం బహు లోటుపడిపోయింది. పరువుప్రతిష్టలకోసం దేవులాడేముండావాళ్ళం వీధిలోపడలేక ఆ రోజుల్లో పస్తులుమాడి ఎన్నివిధాల ఏడిశామో దైవానికి తెలుసును.

'ఆ రెండుమూడేళ్ళశిస్తూ పంతులుకి మేము బాకీపడినమాట వాస్తవమే. తరతరాలనించీ వున్న రైతులం కదా అని ఆయన కనికరిస్తాడనుకున్నాం. ఒక్కయేడాది గడువిస్తే వడ్డీతోసహా అప్పు తీర్చేస్తామని మాతండ్రి వెళ్ళి పంతులుకాళ్ళు పట్టుకున్నాడు.

మొహంముందుమాత్రం అలాగే అనిచెప్పి మర్నాడే మామీద దావాపడేశాడు. జీవించిన యెనభై యేళ్ళలోనూ కోర్టుగుమ్మం తొక్కకుండా బదికాడు మా తండ్రి. తీర్పులైపోయి మాఆస్తి వేలానికొచ్చేసింది ఈ అవమానాన్ని భరింపలేక మాబాబు వేలంసంగతి తెలియగానే మంచంపట్టిపోయి ప్రాణాలు వొదిలేశాడు. ఒకవంక తండ్రిపోయినదుఃఖమూ రెండోవేపు అవమానమూ కలిసి నన్ను కుంగదీశాయి. మా భూమిని పంతులు తీసేసుకున్నాడు. ధననష్టమూ, ప్రాణనష్టమూ కూడా భరిస్తూ ఇంట్లో పకీరుండేవాణ్ని నేను ఆ రోజుల్లో.

కష్టాలెప్పుడూ విడిగారావు చూడండీ! మా ఆస్తిలో చాలాభాగం అమ్మేసినతరవాతకూడా పంతులు బాకీ తీరలేదు మిగిలినసొమ్ముకి నేను అతనికి నోటురాసియిచ్చాను.

'ఇంతవరకూ ఒక మోస్తరుగా బాగానేవుందని ఒప్పుకుంటాను. ఏమంటే అక్షరాలా న్యాయాన్ని తూచినట్లయితే పంతులుదే న్యాయం. మేము బాకీవున్నప్పుడు అతను మమ్మలిని ఎన్నివిధాలనైనా పీడించి వసూలు చెయ్యావచ్చును. చిరకాలంనుంచీవున్న రైతులని క్షోభపెట్టడం ఏమి న్యాయమంటారేమో? అది మానవనిర్మితమైన న్యాయశాస్త్రంలోలేదు. ఆయన దయాధర్మముల మీద ఆధారపడివున్న విషయమది. మనమెవరమూ బలవంతపెట్టడానికి?'

3

'రోజులు గడిచిపోయాయి. నాకు ముగ్గురుపిల్లలు. మాటఖరారు ఒక్కటితప్ప మిగిలిన ఆస్తిఅంతా పోయింది. మాట ఖరారుగల మనుష్యులమని మాకు భూములెవరిస్తారు యీ రోజుల్లో చెప్పండీ? మా చుట్టాలుకూడా మారు మొహంపెట్టేసి వూరుకున్నారు. డబ్బులేనివాడు దెయ్యానికేనా అక్కర్లేదుకదండీ మరి? వ్యవసాయంవేదాయం మానేసి పరువుగలవాళ్ళం కదా అని ఎవ్వాళ్ళు యింట్లో కూర్చోగలము? క్షుద్బాధ ఎంతహైన్యానికైనా ఒడికట్టిస్తుందన్న సంగతి తమరెరగనిదికాదు. పంతులుకి యీవూళ్ళో ఒక అంటుమామిడి తోట వుందిలెండి. అందులో నెలకి యెనిమిదిరూపాయల జీతానికి ప్రవేశించాను. నా భార్యను కూడా యింట్లో పనిపాటలు చేసేటందుకు ప్రవేశించమని పంతులు చెప్పాడు. 'ఇంట్లో పిల్లలని కనిపెట్టుకుని ఉంటుందిరా' అన్నాడు. పొలాల్లో కూలినాలిచేసే అలవాటు మాకు మొదటినుంచీలేదు. అందుచేత ఊరికే కూర్చుంటే లాభమేముందని పంతులుయింట్లో పని మొదలుపెట్టింది నాభార్య.

'ఒక యేడాదిపాటు యీ మోస్తరుగా గడిచిపోయిందండి. ఒకపూట ఉన్నట్టూ, ఒకపూట లేనట్టూ తిండితిని యీ సంసారం యీడ్చుకొచ్చాం మేమిద్దరమూనూ.

'ఒకనాడు నేను తోటలో పనిచూసుకుని అప్పుడే యింటికొచ్చాను. సాయంకాలం యేడుగంటలౌతుంది. చీకట్లు నాలుగుమూలలనుంచీ బాగా కమ్ముకొచ్చాయి. మాఘమాసపురోజులు చలి వొణికించేస్తుంది.

'ప్రతిరోజూ ఆవేళకి యింటికొచ్చేసి వంటచేసుకుని పిల్లలకితినిపించి నాకోసం కనిపెట్టుకుని చూస్తూవుండేది నాభార్య. ఆ రోజునమాత్రం చీకటిపడినా యింటికి చేరలేదు. వంటా అది చేసినజాడలేమీ కనబడలేదు కూడాను. ఇంత ఆలస్యానికి కారణమేమిటా అని ఆలోచిస్తూ నేనల్లాగే అరుగుమీద కూలబడ్డాను.

'తోటలో బహుశ్రమపడి పనిచేసినందున అప్పుడు నాప్రాణము బహు నిస్త్రాణపడిపోయింది. గోడకి చేరబడగానే నీరసంచేత నాకళ్ళు మూతలుపడిపోయి నిద్రపట్టేసింది. అల్లా యెంతసేపు పడుకున్నానో యెరగనుగాని సుమారు గంటదాటినతరవాత తలుపుగొళ్ళెం తీస్తున్నశబ్దంవల్ల నాకు మెలుకువవచ్చింది. నాభార్య లోపలప్రవేశించడం చూశాను. శరీరంలో నీరసం అధికంగా వున్నందున నేను మళ్ళీ అల్లాగే నిద్రపోయాను. పంతులు యింట్లో అంతవరకూ యేంపనిచేస్తుందో అడగడానికికూడా నాకు ఓపికలేకపోయింది.

'వంట పూర్తిచేసి నన్ను నాభార్య పిలిచేసరికి రాత్రి పదిగంటలయి ఉంటాలి. ఇరుగుపొరుగు యిళ్ళన్నీ మాటుమణిగి నిశ్శబ్దంగా ఉన్నాయి. పిల్లలుముగ్గురూ మంచంమీదా చాపలమీదా వరసావాడిలేకుండా పడుకునివున్నారు. ఇంటో ఒక్కదీపంమాత్రమే వెలుగుతూ వుండడంచేత వంటగది ఒక్కటీగాక మిగిలినయిల్లంతా చీకటికోణంలాగుంది,

'భోజనందగ్గిర కూచున్నాను. కాని నాభార్య ప్రవర్తన ఆనాడు నాకు వింతగాకనబడింది. అంతకుముందెన్నడూ నాటివలె ఇంటిని అంతఅశ్రద్ధగా వుండనీయలేదది. సరియైన పక్కలువేసి పిల్లలను జాగ్రతగా పడుకోబెట్టాలిగాని చిందరవందరగా వొదిలెయ్యడానికి దాని మనస్సు ఒప్పుకునేదికాదు. భోజనానికి వెళ్ళేటప్పుడే యీ మార్పునా మనస్సుకి తట్టింది. ఇంటికి ఆలస్యంగా రావడంచేత నాకు తొందరగా భోజనం పెట్టడంకోసం అశ్రద్ధచేసేసింది కాబోలనుకున్నాను.

నేను భోంచేసేటప్పుడు యేవో కబుర్లుచెబుతూ నాకు యెదురుగుండాకూర్చుని వొడ్డించడం దాని కలవాటు మొదటినుంచీగూడాను. ఆవేళమాత్రం అది నోరుమెదపనైనా లేదు సుమండీ! ఒళ్ళు ఆలసివుండడం చేతను, నిద్రమత్తువల్లను నేనుగూడా తొందర తొందరగా నాలుగుమెతుకులు నోటిలో వేసుకోవడమేగాని సంభావణమీదికి నాదృష్టిని పోనియ్యలేను.

'తిండితినగానే మళ్ళా వీధి అరుగుమీదకొచ్చి చాపమీద నడుమువాల్చాను. నాకింకా పూర్తిగా నిద్రపట్టకుండానే నా భార్య దగ్గిరకొచ్చి పక్కనే కూర్చుంది.అంతశీఘ్రంగా రావడాన్నిబట్టి అది భోజనం

చెయ్యలేదనే నేను ఊహించాను.

'మాది కొంచెం దగ్గిర సంబంధంలెండి. నాకు మేనగోడలువరస. అందుచేత దానికినన్ను 'మామయ్యా' అని పిలవడమే అలవాటు. వీధి అంతటా నిశ్శబ్దమే. మందంగా వేస్తూవున్న గాలికి యింటితాటాకులు మాత్రం చిన్న ధ్వనిని చేస్తున్నాయి. మాపెంపుడుకుక్కకూడా ఏచలనమూ లేకుండా పెద్దకుఱ్ఱవాడి వీపుకి తన శరీరాన్ని ఆనించి ఒక సోదరుడిలాగు పడుకుంది.

'నేను లేచికూచుని 'ఏమే! తిండితినలేదూ? అప్పుడే వొచ్చేశావేం?' అని అడిగాను.

'ఏసమాధానమూ చెప్పకుండా కొంతసేపు పల్లాగే కూర్చుని మెల్లిగా 'మామయ్యా!' అని మాత్రం పెద్ద నిట్టూర్పు విడిచింది అది. ఆనిట్టూర్పుతోటే ఆ సాయంత్రం ఆలస్యంగా రావడం, యింటిలో అంతా ఖంగారుగా వుండడం అన్నీ ఒక్కసారిగా జ్ఞాపకానికొచ్చాయి నాకు. దీనికేదో కారణంవుందిరా బాబూ అనుకున్నాను నే నప్పుడు. నా దినముల ధోరణిని బట్టి ఏదో కొత్త విపత్తు నా తలపైని పడిందని హడిలిపోయాను.

'ఏంచెయ్యడానికీ తోచక ఊరికే దానికేసి చూస్తూ కూచున్నాను నేను. కటికచీకటిలో అముఖలక్షణాలు నాకు స్పష్టంగా కనబడడంలేదు. కాని ఆ హృదయంలో ఒకగాఢమైన ఆవేదన ఉప్పొంగిపోతున్నట్లు దానివైఖరివల్లనే తెలిసిపోయింది నాకు. ఎన్నడుకాని నాతో అంతదూరంగా కూచుని మాటాడలేదది. అందుచేత బాబూ! తమరు చిన్నవారూ మంచివారూగనక యధార్థం మనవిచేసుకుంటాను. నేనేదాన్నిదగ్గిరగా కూడదీసుకుని' 'ఏమే! ఏంజరిగింది? చెప్పవూ?' అని ఎంతో ఆతురతతో అడిగాను. అక్కడ మేమిద్దరమే కదండీ. కొంచెం చనువుగా నాగుండెల కానించుకుని కూచోబెట్టుకున్నాను. నేను ఎంతోసేపు నొక్కినొక్కి అడిగినపిమ్మట అది మెల్లిగా అంది.

'మనబతుకు వెళ్ళి అయిపోయింది మామయ్యా! ఇంక మనం జీవించడమెల్లాగ?'

'ఎల్లాగ?' అని ఆ అడగడంలోనే ఆమె మనోగతమైన దుఃఖంనాకు కనబడిపోయింది. నాగుండెలుకూడా దడదడ కొట్టుకోవడం ప్రారంభించినవి. ఆ కష్టముయొక్క స్వభావ మెలాంటిదో తెలియక కంగారు పడిపోయాను నేను. అసలు సంగతి యేమిటో చెప్పమని యెంతోసేపు బతిమాలుకున్నతరవాత మళ్ళా 'నే నింక పంతులుగారింటికెళ్ళను' అనిమాత్రం చెప్పి ఊరుకుంది.

'పంతులుకీ దీనికీ యేదో భేటీపడిందికాబోలని నేను మహా కొట్లాడిపోయాను. ఏమంటే ఆయనదగ్గిర బతుకుతున్నాం కదండీమరి. అదిగాక ఆయనకి బోలెడు సొమ్ముబాకీ వున్నాంకూడాను. మా ఆయువు అంతా ఆయనచేతుల్లో వుంది. ఆయనతో విరోధపడి ఎలా బతకడమా అని నాకు బెంగపట్టుకుంది. జరిగిందంతా చెప్పమని చాలా బతిమాలుకున్నాను మళ్ళీని. అప్పుడది కాస్త ధైర్యంతెచ్చుకుని చెప్పడం ప్రారంభించింది.

[కొదువ.]

—కాళూరి వెంకటరామారావు.

విశ్వనాథ నాయఁడు

[విజయనగర సామ్రాజ్య చరిత్రమునకు చెందిన ఒక గొప్ప ఆంధ్ర రాజభక్తుని కథ.]

రోదసి నింపుకున్నది అ
రుంతుదభీషణమౌ ప్రతిజ్ఞ, ఓ
హో ! దయమాలినావటె, మ
హోగ్రతపస్సున గన్నతండ్రిపై
నీదుకటారి విక్రమము
నేర్పునటించునె ! స్వామికార్యసం
పాదనకై వరించితివి
బాంధవనాశమునైన వీరుఁడా !

—ఊటుకూరు సత్యనారాయణరావు.

అపుడు విజయనగర సామ్రాజ్యనియంత కృష్ణదేవరాయలు. అతనికి మధుర పట్టణములో 'చంద్రశేఖరుఁడు' అనువాఁడును, తంజావూరు పట్టణములో 'వీరశేఖరుఁడు' అనువాఁడును సామంతరాజులుగ నుండిరి. ఒకప్పుడు వీరశేఖరుఁడు బలాత్కారమున చంద్రశేఖరుని జయించి మధుర రాజ్యమును లాగుకొనెను. అందుమీఁద చంద్రశేఖరుఁడు తన ప్రభువైన కృష్ణదేవరాయలవారి సముఖమునకువచ్చి యిట్లు విన్నవించుకొనెను. 'నాదగ్గఱ, వీరశేఖరుని దగ్గఱ, తమరు కప్పము పుచ్చుకొని మమ్ము సామంతరాజులుగా నేలుచున్నారు. ఇప్పుడు నన్ను వీరశేఖరుఁ డోడించి నా రాజ్యము లాగుకొన్నాఁడు. ఏలినవారు చిత్తగించి నా రాజ్యము నా కిప్పించవలెను. నాకు మీరే దిక్కు.'

రాయలవారీవిన్నపమునువిని 'నాగమనాయఁడు' అను పేరుగల తనసేనానాయకు నొకనిని పిలిపించి యిట్లాజ్ఞాపించెను. 'తంజావూరి వీరశేఖరుఁ డీచంద్రశేఖరుని రాజ్యము బలాత్కారముచేసి కట్టుకొన్నాఁడు. కావున నీవు సేనలను తీసికొనివెళ్ళి దుష్టుఁడైన వీరశేఖరుని తగినరీతిని శిక్షింపుము. చంద్రశేఖరుని రాజ్యము చంద్రశేఖరునకిచ్చి నీవు త్వరగాఁ దిరిగిరమ్ము.'

ఇట్లు రాయలాజ్ఞాపించగా నాగమనాయఁడు సేనలను, చంద్రశేఖరుని వెంటఁబెట్టుకొని తంజావూరు వెళ్ళెను. అచ్చట వీరశేఖరు నోడించి నాగమనాయఁడు రాజ్యము తనవశము చేసికొనెను. పిమ్మట నాతఁడు మధురకు వెళ్లెను. అచ్చట వీరశేఖరుఁడుంచిన సేనలను తఱిమివేసి నాయఁడు మధురరాజ్యమును తనవశము చేసికొనెను. అప్పుడు నాగమనాయునికి తంజావూరు, మధుర రాజ్యములను తానే యేలవలెనని దుర్బుద్ధి పుట్టెను. కావున నాతఁడు మధుర రాజ్యమును చంద్రశేఖరున కీయలేదు. రెండు రాజ్యములు తానే పాలింపసాగెను.

అందుమీఁద చంద్రశేఖరుఁడు పోయి యీసంగతి కృష్ణదేవరాయలతోఁ జెప్పెను. అప్పుడు రాయలవారు నాగమనాయునిపేర ఇట్లుత్తరము వ్రాయించిరి. 'చంద్రశేఖరుని రాజ్య మతనికీయక నీవు కట్టుకొన్నావు. ఆ విధమున రాజ్యమేలుటకు నిన్ను మేము పంపించలేదు. కనుక నీవిది చూచుకున్నవెంటనే చంద్రశేఖరుని రాజ్య మతని కిచ్చి లేచి రావలెను.'

ఆ యుత్తరమునకు నాగమనాయఁడిట్లు బదులు వ్రాసెను. 'తంజావూరు, మధుర రాజ్యములు రెండును గెలిచి నేనిందలి గ్రామములను బందోబస్తు చేసినాను. అందుకు నాసొంతద్రవ్యము చాల కర్చయినది. నేను వ్యయముచేసిన ధనమంతయు రాఁబట్టుకొని వచ్చెదను. అంతవఱకు నేను రాను.'

నాగమనాయఁడు తన ఆజ్ఞ నిట్లు మీఱి నడిచినందుకు కృష్ణదేవరాయలవారికిఁ జాల కోపమువచ్చెను. నిండు కొలువునందుండి రాయలు 'మాయాజ్ఞ తప్పి నడిచిన నాగమనాయని నెవరైన పట్టి యిక్కడకుఁ దీసికొని రాఁగలరా ?' అని అడిగెను. అందుమీఁద సేనానాయకు లిట్లు చెప్పిరి: 'నాగమనాయఁడు గొప్ప

వీరుఁడు. ఆసంగతి దేవరవారికి సయితము తెలియును. అతనితో యుద్ధముచేసి పట్టి తెచ్చుటకు మేము చాలము. పోవక తప్పదని దేవరవా రుత్తరు విచ్చిన పోయెదము. పోయి యతనిచేతులలో వ్యర్థముగఁ జచ్చిపోయెదముకాని యతనిని కట్టితెచ్చుట మావల్ల కాదు.'

సేనానాయకు లిట్లు చెప్పినమీఁదట నాగమనాయని కుమారుఁడు విశ్వనాథనాయఁడు లేచి రాయల వారి వద్దకువచ్చి 'దేవరవారు నాకుత్తరువిచ్చిన నాగమ నాయని పట్టి తెచ్చెదను.' అని పలికెను. అప్పుడు రాయలువారు నవ్వి 'తండ్రిదగ్గఱకుఁబోయి యత నితోఁ గలసి నీవుకూడ రాజద్రోహముచేయుట కాలో చించు చుంటివా?' అని అడిగెను. అందుకు విశ్వనాథ నాయఁ డిట్లు బదులుచెప్పెను. 'చాలకాలమునుండి నే నేలినవారి సొమ్ము తినుచున్నాను. బహుదినములనుండి నమ్మి తమకొలువు చేయుచున్నాను. నాకు స్వామి కార్యము ప్రధానముకాని తండ్రి యెక్కువకాదు. నాకు మీరు సర్కారు రాణువనైన నీయవలదు. రెండు వేల గుఱ్ఱపుదళము, ఆఱువేల కాల్బలము నాకున్నది. ఆసేనను తీసికొనిపోయి తమ యుత్తరువు తప్పినడిచిన నాగమనాయని పట్టి తెచ్చెదను. ఇందుకుఁ దమ యాజ్ఞ కావలెను.' అప్పుడతనిని నమ్మి కృష్ణదేవ రాయలవా రాజ్ఞనిచ్చిరి.

విశ్వనాథనాయఁడు తనసేనను తీసికొని మధురకు వెళ్లెను. పిమ్మట నాతఁడు తండ్రికిట్లు కబురుచేసెను. 'మీరు రాయలవారి యుత్తరువుకుఁ దప్పినడిచినారు. కావున మిమ్ములను పట్టితెమ్మని రాయలువారు నన్ను పంపినారు. ఇప్పుడైనను తమరు చంద్రశేఖరుని రాజ్య మతనికిచ్చి లేచిరండు. రాయలవారితోఁజెప్పి మీతప్పు మాపు చేయించెదను.'

తనకుమారుఁడైన విశ్వనాథనాయఁ డీ విధమున కబురుచేయగా దానికి నాగమనాయఁ డిట్లు బదు లిడెను. 'రాయలవారి కొఱకు నీవు చాల యుద్ధములు చేసినావు. వారికొఱకుఁ జాల రాజ్యములు సంపాదించి నావు. నేనుకూడ రాయలవారి కొఱకుఁ జాలసారులు పోరినాను. ఆవిశ్వాసము రాయలవారికి లేదు. ఉండి నచో నీమధుర రాజ్యము నేనేలుట కెందు కడ్డు చెప్పును? నాకు నీవొక్కఁడవే కొమారుఁడవు. చాల రోజులు తపస్సుచేసి విశ్వనాథస్వామిని కొలిచి నిన్ను పొందినాను. ఆదేవునిపేరే నీకుఁబెట్టుకొని సంతోష ముతో నున్నాను. కనుక నాతో యుద్ధముచేయుట నీకుఁ దగదు. నే నీరాజ్యము సంపాదించినది నీకొఱకుఁ గాని వేఱుకాదు. కావున నీవు రాయలకొలువు మాని నాలోఁ జేరుము.'

తండ్రి తెలిపిన ఈసంగతులకు విశ్వనాథనాయఁడు తిరిగి యిట్లు బదులుచెప్పెను. 'నేను స్వామిభక్తుఁడను. మీరు స్వామి కార్యమునకుఁ దప్పి నడచినవారు. కావున మీరు నాకుఁదండ్రికారు. నేను మీకుఁ గొమా రుఁడను కాను. రాజద్రోహముచేసి మీరు సంపాదించిన రాజ్యము నాకవసరములేదు. తిన్నగా వచ్చితిరా ప్రభువువారి దగ్గఱకుఁ దీసికొనిపోయి మీతప్పు కాపు చేయించెదను. అట్లుకాక నాతో యుద్ధముచేసితిరా మీరు నన్ను గెలువలేరు. నాది ధర్మపక్షము మీరు రాజద్రోహము చేసినవారు. కావున నన్ను గెలువఁగల బలము భగవంతుఁడు మీకీయఁడు. మిమ్ము తీసికొని వచ్చి తమయెదుట పెట్టవలసినదని రాయలవారు నా కాజ్ఞాపత్ర మిచ్చినారు. అట్లు మిమ్మును పట్టి తీసికొని పోవుటయే నాప్రతిజ్ఞ. స్వామికార్యము నెఱవేర్చుట యొక్కటే నాకు సకల సామ్రాజ్యములు నేలుట. ఈ స్వామికార్యము చేయుటలో నేను తండ్రి, చుట్టమని ఆలోచింపను.'

కొమారుఁడు చెప్పిన మాటలువిని నాగమనాయఁ డిట్లు తలఁచెను. 'కొమారుఁడు కలుగవలెనని నేను చాలదినములు తపస్సుచేసి విశ్వనాథస్వామిని మిక్కిలి ప్రార్థించినాను. అందుకు నామీఁదఁ గత్తియెత్తు కొమా రుఁడు కలిగినాఁడు. ఇట్టి కొమారుఁడు బ్రతికి యున్నను, చచ్చినను ఒక్కటే.' ఇట్లు తలఁచి నాగమ నాయఁడు తన తాలూకు సేనను కూర్చుకొని యుద్ధ మునకు వచ్చెను. అప్పుడు రాజద్రోహియగు తండ్రికిని, రాజభక్తుఁడగు కుమారునకును ఘోరయుద్ధము జరిగెను.

నాగమనాయఁడు కొమారునికిఁ జాలక యోడిపోయెను. విశ్వనాథనాయఁడు తండ్రిని పట్టుకొనెను. ఏనుగుమీఁద సంబారీవేయించి యందు తండ్రిని కూర్చుండఁబెట్టి తనసేనలతో విశ్వనాథ నాయఁడు విజయనగరమునకుఁ బ్రయాణమాయెను. అతఁడీ వార్త ముందుగానే రాయలకుఁ దెలుపుట కొక యుత్తరము వ్రాసిపంపెను.

ఆ యుత్తరము చూచుకొని కృష్ణదేవరాయలవారు నిండుకొలువునందుండి యిట్లు చెప్పిరి. 'నాగమనాయని మీఁదికిఁ బోయెదరాయని నే నిచ్చటి సేనానాయకులనడుగగా వారు భయపడి వెళ్ళలేమన్నారు. విశ్వనాథనాయఁడు పోయి కార్యము నెరవేర్చుకొని వచ్చుచున్నాఁడు. అతఁడు స్వామికార్యము కొఱకుఁ దనకు జన్మమిచ్చిన తండ్రిని పట్టితెచ్చుచున్నాఁడు. ఇంతటి రాజభక్తుఁడు జగమున మఱియెచ్చట నుండఁడు.' రాయలువారు చెప్పినమాటలు విని కొలువులోనున్న వారును 'విశ్వనాథనాయఁడు స్వామి భక్తిలో హనుమంతుని మించినాఁడు' అని పొగడిరి. తా నేలినవారిలో నింతటి బంటుకలిగినందుకు రాయలవారిరుభుజములు పొంగి సంతోషించి సభవారితో నిట్లు చెప్పిరి: 'ఇంత విశ్వాసముతోఁ బనిచేసిన విశ్వనాథ నాయనిచేత నింక సేవచేయించుకొనుట దోషము. అతని నేదియైన సామంతరాజ్యమునకుఁ బట్టముగట్టి గొప్పపదవిలో నుంచవలెను.'

ఆమాటలకు సభవారిట్లు విన్నపముచేసిరి. 'స్వామీ! విశ్వనాథనాయనికి రాజ్యముమీఁద వాంఛలేదు. ఉండినచోఁ దండ్రివద్దకుఁ బోయినప్పు డతనితోఁ గలసి మధుర తంజావూరురాజ్యములకు రాజై యుండును. కాని తమయందు భక్తికలిగి యతఁడు బహువిశ్వాసముతో నింతపనిచేసికొని వచ్చుచున్నాఁడు. స్వామివారి సేవయే కాని యతనికి రాజ్యమక్కఱలేదు. తమరు సర్వజ్ఞులు. తమరికిఁ దెలియనిదేమియున్నది?'

పదిదినములు జరిగినతరువాత విశ్వనాథనాయఁడు తండ్రిని తీసికొనివచ్చి రాయలెదుట నిలబెట్టెను. అప్పుడు రాయలు నాగమనాయనిని చూచి 'నీవు విశ్వాసఘాతకుఁడవు స్వామిద్రోహివి.' అనెను. పిమ్మట విశ్వనాథనాయని దిక్కు మొగమై రాయ లిట్లు సెలవిచ్చెను. 'స్వామికార్యము ప్రధానముచేసికొని తండ్రియని విచారింపక యితనిని పట్టితెచ్చినావు. నీ రాజభక్తికిఁ జాల సంతోషమైనది. నీ మొగముచూచి నీతండ్రిచేసిన తప్పు క్షమించినాము. ఇతనిఖైదు విడువుము. ఇంటికిఁ దీసికొనిపొమ్ము.'

అప్పుడు విశ్వనాథనాయఁడు తండ్రి నింటికిదీసికొని వెళ్ళెను. అక్కడ అతఁడు తండ్రి పాదపద్మములమీఁద బడి 'యిఁకనాకు మీరు తండ్రి; నేను మీకుఁ గుమారుఁడను. ఇంతవఱకు నేను మీ శత్రుఁడను. రాజకార్యముకొఱకు నేను మీమీఁదఁ గత్తియెత్తినాను. నా తప్పులు మన్నింపుడు.' అని యనేకవిధముల వేఁడుకొనెను. నాగమనాయఁడు కుమారుని తప్పులు క్షమించెను.

తరువాత నొకనాఁడు కృష్ణదేవరాయలు విశ్వనాథనాయనిని పిలిచి యిట్లుత్తరువిచ్చెను. 'చంద్రశేఖరుఁడు మధుర రాజ్యమును తిన్నగాఁ బాలించలేఁడు. కావున నతనిని తొలఁగించి మధురరాజ్యమునకు నిన్ను రాజుగా నిలిపినాము. నీవు వెంటనే మధురకు వెళ్ళుము.' అందుమీఁద విశ్వనాథనాయఁ డిట్లు మనవిచేసెను: 'ఇచ్చట విజయనగరములో నిలిచి నిత్యమును తమ దర్శనముచేసికొనుచు నుండిన నాకుఁజాలును. తమ దర్శనముకలుగుచున్న నాకు సకలసామ్రాజ్యములు నేలినట్లే. విజయనగరము విడిచి యిప్పుడు నేను మధురకుఁబోయిన తమ దర్శనము దొరకదు. కావున నాకు రాజ్యమువద్దు. మీ దర్శనముచేసికొనుచు నిచ్చటనే యుండిపోదును. ఇందుకుఁ దమరొప్పుకొనవలెను.'

విశ్వనాథనాయఁ డిట్లుచెప్పగా విని రాయలవారీ విధముగాఁ బలికిరి. 'నీతండ్రి నాగమనాయఁడు మధురకువెళ్ళి మామాట లక్ష్యముచేయక మా కెదురుతిరిగినాఁడు. అప్పుడు నీవు తండ్రికంటె స్వామికార్యమే యెక్కువయని అతనిని పట్టితెచ్చి మాయెదుటఁ బెట్టినావు. విశ్వాసముతో మాకింత మేలుచేసిన నిన్ను మేము మఱచిన మామీఁద దేవుఁడు కోపగించును.

కావున నీవుపోయి మధుర రాజ్యమేలుకొలుము. ఇట్లు చేయకపోయినచో నీవు మా యుత్తరువుమీఱిన వాఁడ వగుదువు.'

రాయలు చెప్పినదానికి విశ్వనాథనాయఁడు మాఱు పలుకలేకపోయెను. తన యేలిక యుత్తరువుచొప్పున నాయఁడు మధురకువెళ్ళెను. అచ్చట ఆతఁడు చాలదినములు రాజ్యముచేసెను.అతనిపిమ్మట గొంతకాల మతని సంతతివారచ్చట పరిపాలనము సాగించిరి.

విశ్వనాథనాయని రాజభక్తి యిట్టిదని చెప్పుటకుఁ దరముకానిది. తపస్సుచేసి తననుకని యష్టకష్టములు పడి పెంచి పెద్దవానినిచేసిన తండ్రిపై నాతఁడు స్వామి కార్యము పట్టునఁ గత్తియెత్తెను. అయితే యంతమాత్రమున విశ్వనాథనాయనికిఁ దండ్రియెడల భక్తిభావము లేదని యనఁగూడదు. కృష్ణదేవరాయలు తనతండ్రిని క్షమించినతోడనే విశ్వనాథనాయఁ డతనిని ఇంటికిఁ దీసికొనిపోయెను. అచ్చట ఆతఁడు తండ్రి పాదముల మీఁదబడి తన్నుమన్నింప ననేకవిధముల వేఁడుకొనెను. తండ్రియెడల నింతటి భక్తియున్నను విశ్వనాథ నాయఁడు స్వామికార్యము కొఱకు తనిపైఁ గత్తి యెత్తెను. రాజభక్తు లన్నిఁటికంటెను స్వామికార్యము నెఱవేర్చుటయే యెక్కువగాఁ జూతురు.

ఆమహామూర్తి దివ్యనేత్రాంతశోణ
బహుళరేఖాళి, ఏపరీభావకృద్ధ
మనుజనాయకశత్రునిర్మథనయోగ్య
గాఢనిష్కామభక్తియోగమ్ము దెలుపు.

ఈనవసాంధ్యమేఘము ర
చించు కడిందివిలాసరేఖలో
పూసిన దాంధ్రకీర్తి మెర
పుంబలె, తావకమైన రాజసే
వా నియతోగ్రజీవితశు
భవ్రతగాథ దిగంతవీధి నే
డేని వినంగనోచుకొన
డేమిది ఆంధ్రకుమారు డక్కటా !

—ఊటుకూరు సత్యనారాయణరావు.

ప్రకటనలు

అయోమయయుగం, స్వర్ణయుగం ఇత్యాదిగా అన్నట్లే, చరిత్రలో మన నేటి కాలాన్ని ప్రకటనలయుగం అంటే బాగుండును. ఇది రాస్తూ తలెత్తి చూశాను. ఎదటి గోడమీద 'రత్నపురుష లేహ్యం' ప్రకటన కనబడ్డది. కుడివైపున గోడమీద తామర మందు ప్రకటన. ఎడమ వైపు ఎలక్ట్రిక్ స్తంభానికి ద్రాక్షాసవ ప్రకటన, బల్ల కట్టి వుంది. నా స్నేహితుఁడు కలకత్తానుంచి వుత్తరం రాశాఁడు దాని తపాలాబిళ్ళమీద హిందూదేశపు ప్రకటనలను పోషించుడు అని ముద్రించివుంది. ప్రకటనలు చదవడం నాకెంతో సరదా. పత్రికలలో అవి చదువుతోంటే నా ప్రక్కనుండే మిత్రులు 'అవెందుకు చూస్తావు అసలు సంగతులు చూడవోయ్' అంటారు. ఫ్రీ శాంపిల్సుకోసం నేను చాలా తపాలాఖర్చు చేశాను.

అయితే, యీ ప్రకటనలు యిప్పుడేనా, పూర్వమూ వున్నాయా అని నా చారిత్రక దృష్టి ప్రశ్నించింది. సరే అని విజ్ఞాన సర్వస్వం తీశాను. అందులో ఇవి పూర్వం నుంచీ, అంటే క్రీస్తువెనుక శతాబ్దులలోకూడా వున్నవని కనబడ్డది.

మన పురాణకాలంలో నారదుఁడు ఈ ప్రకటనలు చేస్తూండేవాడేమో. అతని ద్వారానే రెండురాజ్యాలు యుద్ధం ప్రకటించటం; 'వరుఁడుకావలెను', 'వధువు కావలెను' ప్రకటనలు జరుగుతూ వుండేవేమో. ఇతనుగాక పూర్వం ఇంద్రసభ, వల్ల చాలా వఱకు యీ ప్రకటనలపని అవుతూవుండేది.

గ్రీకులు, రోమనులు, కాలంలో ప్రకటనకి, పాశ్చాత్యదేశాల్లో అంకురాలున్నాయి. ఆ రోజుల్లో బానిసలు పారిపోతోండే వారు.

వాళ్ళకోసం యజమానులు, 'ఇంతపొడుగూ, యింతవెడల్పూ వుంటాడు ముఖంమీద సూదిపువ్వులున్నాయి జుంజురు వెంట్రుకలు' అతనెవరికేనా కనబడితే నాకప్పగించి నావల్ల బహుమానం పొందండని' ప్రకటించేవారు ఆవుదూడ పోతే వెతుక్కునీ ఆసామీలాగ.

అప్పుడుకూడా నేటి జట్కాబండీ వాడు 'ధవిళేశ్వరం కాళీ, ఇద్దలుకాళీ,' అన్నట్టు 'నేనిక్కడ ఒక ఘనుణ్ణి కాళీగావున్నాను కావలసినవాళ్లు నన్నుద్యోగంలోపెట్టి వుద్ధరింపబడవచ్చు' అనే ప్రకటనలూ వుండేవి. గ్రీకు రోమను యుగాల్లో కూడా నాటకాలకి ప్రకటనలు వున్నాయి. అయితే 'పేపరు బండీ' ద్వారాకాదు. విశాఖపట్టణంలో లాగ నీళ్ళకరువు ఆరోజుల్లోకూడా వుండేమో. నీళ్ళు కూడా ప్రకటించేవారట అప్పుడు.

నేటి ప్రకటనలకీ నాటి ప్రకటనలకీ యీ భేదం కనబడుతుంది; నేటి ప్రకటనలు చాలావఱకు వ్రాతమూలముగా వుంటాయి. ఏ ప్రకటనైనా ఏదో ఓభాషలో దెయ్యం అంతంత అక్షరాలతో ప్రకటింపబడి వుంటుంది నేడు. నాడు అక్షరాస్యుల సంఖ్య ప్రతీచీ దేశములలో నేటి సంఖ్యకంటె చాల తక్కువ. అందుచేత ఆరోజుల్లో ప్రకటింపదలచిన వస్తువు గుణగణాలు వల్లింపజేసి కుఱ్ఱాళ్ళచేత వీధుల్లో కేకలేయించేవారు. ఈపద్ధతి యిప్పుడీ ప్రాంతములలో సిగరట్టు బీడీలకి మాత్రం ప్రకటించడాని కుపయోగ పరుస్తున్నారు. 'ఏంబీడీకావాల ?' 'జాడీబీడీ కావాల.' అని కుఱ్ఱాళ్లు బీడీలంతంత వాళ్ళచేతనే కేకలేయించుతున్నారు. శాంపిల్సు కూడా పంచిపెట్టేవారు వీధులంట. ఇది గ్రీకుయుగం.

ప్రకటనల హడావుడి మనదేశంలోకంటే పాశ్చాత్య దేశాలలో మధ్యయుగంలో కూడా విశేషంగా వుండేది. కాక్స్టన్ ధర్మమా అని ఇంగ్లండులో అచ్చుయంత్రం వచ్చింది. అందులో మొట్టమొదట ఒక బైబిలు అచ్చువేశాడతను. దానికి ప్రకటన కాగితాలు కూడా ఆవాయిలోనే తయారుచేసి గోడలకంటింపించారు. ఇందులో ఒక ప్రకటనకాగితం నేటికి బ్రిటిష్ మ్యూజియంలో దాచివుంచారు. ఇదో ప్రకటన.

పదిహేడవ శతాబ్దిలో చర్చిగోడమీద కాగితాలంటించడం ప్రారంభించారు. నేడు మనం చూస్తూన్నలాంటి ప్రకటనలే. పళ్ళపొడి, పాముకూసం, పందిరిమంచం, ఒకటేమిటి ప్రతీది ప్రకటించడమే. ఎవడో డాక్టరుపేరు ఒకటి సృష్టించి అతనిచ్చినట్టుగా కొన్ని యోగ్యతా పత్రములు కూడా ప్రకటించేవారు. విజ్ఞాన పునరుజ్జీవము దినాలలో అన్నిటితో ప్రకటనలకళకూడా వృద్ధిపొందింది. అందులో క్రొత్త క్రొత్త వ్రాతలు, బొమ్మలు, పద్ధతులు, బయలుదేరాయి. క్రొత్తక్రొత్త సరుకులు బయలుదేరాయి.

లెక్కలనుబట్టి చూస్తే క్రిందటి శతాబ్దిలో మంగలికత్తికి, బ్లేడులకీ వున్నంత ప్రకటన దేనికీలేదట. ఈ ప్రకటన కవులకు కూడా ఆవేశంపుట్టింపజాలిందగా ఉంది. మంగలికత్తుల ప్రకటనగుఱించి ఒక కవి ఒక కావ్యము (ఖండకావ్యమే సౌగాక!) కూడా వ్రాశాడు.

ఒక కుఱ్ఱాడు 'అణాకి పన్నెండు కత్తులు' అని తిరుగుతూ అమ్ముతున్నాడట. ఒకరైతు చవకగదా అని ఓడబను అవి కొన్నాడట.

అని ఒక్కటీ తెగినపాపాన్ని పోలేదు మర్నాడు ఆక్షుర్రాణ్ణి కత్తులు తెగలేదేం అని అడిగాడు. 'తెగుతాయని నేచెప్పానా' అని జవాబు. 'మరింకెందుకివి ?' 'అమ్మ డానికి.'

'...........'

ఇదీకథ. అంత చిత్రంగావుంది ఎడ్వర్ టైజ్ మెంట్.

ఈ ప్రకటనలకి దేశకాల పాత్రాలు విశేషం వివక్షత లేదు. నలుగురూ చూసే చోటు అయితే సరి అది స్మశానం అయినా అందులో ప్రకటనే. చలికాలంలో ఐస్ క్రీమ్ ప్రకటన. ఇల్లా వుంటాయి.

ప్రకటనలు ఎల్లావీలయితే అల్లా చేస్తారు. దిన పత్రికలూ, వారపత్రికలూ, ... సంవత్సర సంచికలు. వీట్లనిండా ప్రకటనలే కొన్ని పత్రికలు చందాదారులవల్ల కంటె ప్రకటనలవల్ల నడుస్తుంటాయంటే చిత్రం లేదు. పత్రిక కల్లా మూలం అట్టమీద ఎదురుగా ఓప్రకటన. ఏరోమసంహారిణితైలమో, డబ్బుయివ్వగలిగితేసరి. గోడలమీద ఏమీ అతికించకూడదని స్వంతదారులు క్రొత్తగా వెల్లవేయించగానే వ్రాయిస్తారు. ఆరాత్రే దానిమీద వాచీ సిగరట్ల ప్రకటన కాగితం అంటించేస్తారు. అంతతో ఆరూలు స్వంతదారుగూడా మరిచిపోతాడు. ఆగోడ మళ్లీ సంవత్సరం ఆరోజులలో అంగుళందళసరి కాగితాలతో తయారు.

మోటారుకారుల వెనక సినీమా, నాటకాల ప్రకటన. అది తిరిగేవూళ్లంతా యీ విషయం పాకిపోవాలి సరే అని సినీమాకి వెడితే ఇంటర్వల్‌లో నానాప్రకటనలూ (అందులో కొన్ని తల్లక్రిందుగా వుంటేం గాక). క్రొత్తగావచ్చిన రేడియోలలో ఎడ్వర్‌టైజ్‌మెంటుటైం. ఎలక్ట్రిక్ దీపాలూ రంగులతో వెలగడం ఆరడం ఆ చిత్రం ఏమిటూ అని చూస్తే తామరమందు ప్రకటనా. మనదేశంలో యింకా లేదుగాని, ఇతర దేశాలలో విమానాలమీద వెళ్లి ఆకాశంలో లక్సుసబ్బు అని మూడేసిమైళ్ల అక్షరాలు రాసి చక్కావస్తారు.

అయితే యీప్రకటన అభిప్రాయం ఏమిటీ? ఎందుకిలా చేస్తారు అని ప్రశ్న వస్తుంది ఎడ్వర్‌టైజ్‌మెంట్ అంటే 'నీకక్కఱలేని వస్తువు నీచే కొనిపించడం' అని ఒక స్నేహితుడు నిర్వచించాడు ఆర్థిక దృష్టితో చూస్తే దీనివుపయోగం చాలా వున్నట్లు తోస్తుంది అభినవ ప్రపంచంలో ఒక్కడూ ఒక వస్తువు పూర్తిగాచేయలేడు. ఒక గుండుసూది వుందనుకోండి. దానిని ఎంత పొడుగుకావాలో అంతంత ముక్కలుగా ఒకడు తీగను నఱుకుతాడు ఇంకొకడు దాని తలవైపు గుండ్రముగాచేసి పడేస్తాడు వేఱొకడు దానికి పదునూ, ఇంకోడు దానికి మెఱుగూ పెడతారు. ప్రస్తుతము వస్తువుత్పత్తి యిలావున్నది. ఒక పెద్ద యంత్రం వుందంటే దానిలో ఇనపసామాను కోదేశం ప్రశస్తం. కఱ్ఱసామాను కింకోదేశం ముఖ్యం. రబ్బరుభాగాలు ఒక దేశంలో మంచివి దొఱుకుతాయి. ఇవన్నీ చేర్చితే గాని యంత్రంగాదు. కాఁబట్టి ఎక్కడ ఏంచేస్తున్నారో ప్రకటించితే మంచిచెడ్డలు తెలిసికొని తెప్పించుగోవచ్చు దీనివల్ల మంచిమంచి వస్తువులు అందులో ఆరితేరిన వాళ్లు చేసినవి దొఱుకుతాయి వర్తకులకి ఎక్కడ చవకో తెలుస్తే అవి తెప్పించుతారు. అంచేత ప్రతీదేశం ప్రతీసంస్థా మంచి వస్తువు తక్కువ ఖరీదుకి అందించాలని

చూస్తుంది. సరుకు నిలవలు, పడ్డీదండుగలు తక్కువవుతాయి. వ్యాపారం వృద్ధికావడం వల్ల, వస్తువులు ఏకలాటున చేయబడుతాయి. అందువల్ల తయారుకర్చులు తగ్గి ప్రజలకు చవకగా మంచివస్తువు వస్తుంది. చవకయి అందుబాటులో వుండడంవల్ల ప్రజలందఱూ వుపయోగించి సుఖపడడానికి వీలుంది. తయారుచేసే వాళ్ళకి ప్రజలకెంతవఱకు ఏ వస్తువు కావాలో తెలియడంవల్ల వ్యాపారం వృద్ధిచేసుకోగలరు. వస్తువులో గుణం సమానంగా వుంచడంవల్ల ఉపయోగించే వాళ్ళకి వ్యాపారంమీద నమ్మకంకలిగి తదభివృద్ధికి తోడుపడుతుంది ఇందువల్ల ధరలలో ఎచ్చుతగ్గులు విశేషం కనబడవు. ఇవి సాధారణంగా ప్రకటనలవల్ల లాభాలు.

కొన్ని నష్టాలూ, వున్నాయి. ప్రకటనలన్నీ నమ్మడానికి వీలు లేదని యింతకుముందు చూచాం. అబద్ధపు యోగ్యతాపత్రాలూ, అన్యాయమూ వుంటుంది. షేకల్లీసాహేబు గారి దగ్గఱనుంచి యజ్ఞోపవీతాలు మంచివని యోగ్యతాపత్రం తెప్పించి ప్రకటించుతారు. బ్రతిమాలో, సొమ్మిచ్చో కొన్ని వ్రాయించుతారు. ఇలాంటి దగాలు పడకుండా చూసుకోవాలి.

ఎడ్వర్టైజుమెంటుకి, ఎంతో సొమ్ము కర్చుచేస్తారు. అది అంతా ఆవస్తువుకొనే వాళ్లమీద, రుద్దుతారు గదా. తయారుచేసే వాళ్లలో వారిలో వారికి పడదు. కాబట్టి కొంతనష్టం. ఈస్పర్థలవలన నష్టాలూ పీరు ప్రజలవల్లనే రాబట్టుతారు.

ఇందులో రంగులవల్ల ప్రజల్ని ఆకర్షించి వేస్తారు. ఇతరదేశములలో మంచిమంచి దృశ్యములు ఎడ్వర్టైజుమెంట్ కోసం పాడుచేస్తారు. చారిత్రక విగ్రహాదుల చెంత ఇదే న్యూసెన్సు. ఇల్లా పాడుచేయడం కళాపిపాసువులకి బాధగావుంటుంది. అజంతా చిత్రంమీద 'అజీర్ణపాశుపతం' ప్రకటన అంటించడం కంటె అన్యాయం వేఱే వుందా ? టాజ్‌మహలులో ఒకచోట సుగంధ నస్యపు ప్రకటన కనబడితే ఎంత జుగుప్సగా వుంటుందో చూడండి.

ఇంతకీ, ఇది ప్రకటనలయుగం. వోట్లివ్వండని ప్రకటన. పెళ్లాంకావలిస్తే ప్రకటన. మొగుడు కావలిస్తే ప్రకటన. పనుంటే ప్రకటన. పని లేకపోతే ప్రకటన. ఊఁ అంటే ప్రకటన. ఆఁ అంటే ప్రకటన.

—వి. కె. రామచంద్ర.

దాగుడుమూతల పజిల్ సమాధానములు.

1. తెల్లగులాబి, 2. శిరోవేదన, 3. జానకి, 4. చక్రవాకము, 5. ముద్దుపళని, 6 శబరి, 7. సరస్వతి, 8. భారతము, 9. తురగము, 10. ఖద్దరు, 11. సావేరి, 12. సురాపానము.

అన్నిటికిని సరియైన సమాధానములు పంపుటచే బహుమానధనము ఈ క్రింది ఇద్దరకు పంచబడును.

(1) వేమకోటి రామమూర్తినాథ శర్మగారు
హిరణ్యగర్భ జ్యోతిషాలయం
పార్వతీపురం - విశాఖపట్టణంజిల్లా.

(2) శ్రీమతి మానూరి లక్ష్మీనరసమ్మగారు
శీతానగరము వైయా - కొవ్వూరు.

బహుమానము పొందినవారు ఆ ధనమును భాగవతాది గ్రంథములను కొని పంపమనుటగాని సొమ్ము మనియార్డరు చేయమనుటగాని, ఆంధ్రభూమికి చందాగా జమకట్టమనుటగాని మాకు తెలిపిన వెంటనే ఆ మేరకు వారి ఆజ్ఞలు నిర్వర్తింపబడునని మనవి.

యాంగస్ వాట్సన్

ప్రతి మానవునకును అతని జీవితకాలములో ఏదో ఒకదశలో అతడు అభివృద్ధి నందదగు అవకాశము ఒక్క సారి లభించునని ప్రజల నమ్మకము. మన ప్రస్తుత కథకు నాయకుడగు వాట్సన్‌కు అభివృద్ధినందదగు అవకాశము ఒక్కసారి గాక రెండుసారులు లభించినది. అతడు ముప్పదియేండ్లలోపువాడై యుండగా ఒక ఇంగ్లీషు ఫరమువారి యునైటెడ్ స్టేట్సునందలి శాఖకు అధ్యక్షస్థానము రానుండ దాని నాతడు విడనాడినాడు. ఎందుచేత? తన జన్మదేశమగు ఆంగ్లావనికి రా వీలుండ దని. సిరివచ్చుచుండ మోకాలొడ్డి కాడిమేడి కట్టుకొని ఇంగ్లండునకు తిరిగి వచ్చినాడు. అతని భావికాలాభివృద్ధికి అది ప్రథమసోపానమైనది. కాని అప్పటిలో అతని మిత్రులు అతడా ఉద్యోగమును నిరాకరించుటలో ఘోరప్రమాదము గావించెననియే భావించిరి. అయినను అతని అదృష్టము మంచిదైనది. అతని విషయములో అదృష్టమనిన నేమి? అసాధారణమైన మనోనిశ్చయము, దూరదృష్టి, శక్తి, ఉత్సాహము కలిగియుండుట-పెద్దయుంబ్రొద్దు విసుగు విరామము ఎఱుంగక పరిశ్రమింప గలిగియుండుట.

అమెరికా వదలినాడు. టైన్ చెంతగల న్యూకాసిల్ నకు తిరిగివచ్చినాడు. అభివృద్ధినందుటకు అవకాశము మరియొకసారి లభ్యమైనది ఆ అవకాశము నాతడెట్లు ఉపయోగించుకొనెననునదియే మన ప్రస్తుత కథా వృత్తాంతము. ఇరువదియైదేండ్ల లోపున ఆ యువకుడు తన మాతృదేశమున అతివిస్తృతమగు వ్యాపారమునకు యజమాని అయినాడు. తాను స్వప్నలోకమున విహరించుచు కాంక్షించిన దానిని పొందుటకు తమకుగల సర్వస్వమును ఒడ్డి తుదకు జయముగాంచి విఖ్యాతినందిన వణిక్పుంగవుల కోటికి చెందినాడు.

'ఆంధ్రభూమి' మాససంచికలో మన మింతదనుక పదునొకండుగురు వణిక్పుంగవుల జీవితములతో పరిచయము నందియున్నాము. అందందఱును తమతమ బాల్యమునందు పేదతనమున అటమటించి కష్టములతో కొట్టుమిట్టు లాడినవారే. వ్యాపారప్రపంచమున, పారిశ్రామిక లోకమున, రాజ్యాంగజగమున ఉన్నతస్థానమునందువారు తమ తొలిదినములందు ఇట్టి శోచనీయ పరిస్థితులయందు తగిలియున్న బాలురేయగుట తఱుచు. ఇట్లనుటచే ధనవంతులబిడ్డలు గొప్ప వ్యాపారసంస్థలకు జనకులు కాలేకుండిరని చెప్పుటకాదు. ఒకానొక జాతీయ సంస్థగాని, లోకవిస్తృతినందిన సంస్థగాని ఆదిలో ఒక రిద్దతి ఉపజ్ఞచేతనే ప్రారంభింపబడి ఉండుటయు, ఆ వ్యక్తులు సాధారణముగ తమ తొలిదినములలో ఒక్కసారిగ రెండుపెప్నెలు కలిగియుండుట ఎట్టిదో ఎఱుగని పేదవారైనను ధనముకంటె ఎక్కువవిలువగల శక్తిని గలిగియుండి అంతవారగుచుండుటయు తఱుచు జరుగుచున్నది.

వణిక్పుంగవుడు స్వప్నలోకమున విహరించువాడే యగును అయినను అతని కడ స్వప్నములనుకూడ సత్యములుగ చేయజాలు శక్తి ఉన్నది, మనోనిశ్చయము కలదు, సంకల్పసిద్ధి గావించుకొనగలుగు దీక్షయున్నది. అందుచే నాతడు ఎన్ని అడ్డంకులు వచ్చినను వాని నెల్ల అతిక్రమించి జయమందుచున్నాడు. ఇది నిరూపించుటకు ఎన్ని ఉదాహరణములైన ఈయవచ్చును— స్ట్రాత్‌కోనా, కార్నీజి, లుడ్విగ్‌మాన్‌డ్, కాడ్‌బరీ, మా సామ్—మన ప్రస్తుత కథానాయకుడగు యాంగస్ వాట్సన్‌కూడ విస్తృతవ్యాపారమునకు జనకుడై ఈ శ్రేణికి చెందుచున్నాడు.

టైన్ చెంతగల రైటన్ అనుతావున యాంగస్ 1874-వ సంవత్సరము జనవరి 15-వ తేదీని జననమందెను. అతని తలిదండ్రులు స్కాట్లాండు దేశస్థులు. మతవిషయమున పూర్వాచారపరులు. మూడువత్సరములు నిండీనిండకుండగనే వాట్సన్ తొలిసారి ఆదివారపు బడికి పోనారంభించెను. పడవతెడ్లువేయుట, ఈతకొట్టుట, సైకిలుపై షికారుచేయుట మొదలగు క్రీడల

యందు బహుళముగ పాల్గొనుచు అతడు బాల్యమున చురుకైనవాడై యుండెను.

వాట్సన్ చిన్నవాడైయుండగనే అతనితండ్రి పరలోకగతుడయ్యెను. కాగా కుటుంబ భరణమునకు బాలుడగు వాట్సన్ కూడ యథాశక్తిని పాటుపడవలసినవాడయ్యెను. పదునైదేండ్లు నిండని బాలప్రాయమున అతడు స్వబుద్ధిచేతనే పాఠశాలను వీడెను. తన జన్మ పట్టణముననే నాలుగు విధములగు ఉద్యోగములు ఆ సమయమున ఖాళీగా గా నాలుగింటికిని అతడు కోడనే దరఖాస్తు పెట్టెను.

ఒక ఉద్యోగము నేలబొగ్గు ఎగుమతిచేయు ఆఫీసులో. మఱియొక ఉద్యోగము బట్టలదుకాణమున. వేఱొకటి ఉప్పుచేయు వర్తకపుకంపెనీలో. మఱియొకటి ధాన్యప్రవర్తకునికడ. ధాన్యపు వర్తకము అతనికి నచ్చినది. కావున దాని నెన్నుకొన్నాడు. జీతము మాత్రము వారమునకు అయిదుషిల్లింగులే.

గడ్డుఅయిన పని. ఉదయము ఎనిమిదిన్నరకు పని ప్రారంభమగునది. రాత్రి తొమ్మిదిగంటలయిన గాని ముగియునదికాదు. పండ్రెండు నెలలు తిరిగివచ్చినవి. జీతము చాలినదికాదు. హెచ్చువేతనముగల వేఱొకపని చూడవలసిన అవసరమేర్పడెను. పండ్లు నిలవచేసి డబ్బాలకెక్కించి వర్తకముచేయు నొక కమీషను ఏజెంటుకడ చిఠాఆవర్జాలు వ్రాయుపనికి వారమునకు తొమ్మిదిషిల్లింగుల వేతనముపై అతడు ప్రవేశించినాడు. చిఠా ఆవర్జాలు వ్రాయుటకు అతనికంతదనుక బుక్కీపింగులో ప్రవేశములేదు. మఱియు డబ్బాలలో పండ్లు నిలవచేయు వ్యాపారమున అతని కంతదనుక కాసంతేని అనుభవములేదు. అయినను అత డీఉద్యోగమును స్వీకరించుటలో ఎట్టి సందేహముకాని పొందలేదు. 'బుక్కీపింగు బ్రహ్మవిద్యకాదు. సాయంకాలములందు దానిని సులభముగ నేర్చుకొందును. పళ్ళడబ్బాల వర్తకము కొఱకరాని కొయ్యకాదు. అచిరకాలముననే అందు విశేషానుభవమును సంపాదింతును' అను కృతనిశ్చయముతో అత డా ఉద్యోగమును స్వీకరించినాడు. పండ్రెండు వత్సరములకాల మాత డా వర్తకమున తగిలియుండి అనంతరకాలమున అతనికి అనంతముగ ఉపయోగించిన విశేష వ్యాపారానుభవమును సంపాదించినాడు.

వారమునకు తొమ్మిదిషిల్లింగులు. సత్వరాభివృద్ధి నందకేర్పడుచున్న బాలునకిది యేపాటిది? తనకు కావలసిన ఉప్పుతో తొమ్మిదివస్తువులును అత డా తొమ్మిది షిల్లింగులతోడనే సమకూర్చుకొనవలసి యుండెను. కాగా అభివృద్ధి మిక్కిలికష్టముతో కూడినదిగా, పెళ్ళివడకలు నడుచునదిగా నుండెను. తన సుఖమును తాను విడనాడుట కాతనికెట్టి అభ్యంతరమును లేదు. తన భావిసుఖమునుగూర్చికూడ నాతనికంత చింత లేదు. కాని తనతల్లి సుఖమునుగూర్చియే అతడు నిరంతరము అలజడినొందువాడు. ఈ తొమ్మిదిషిల్లింగుల ఉద్యోగమును వదలివేయుచో తనతల్లిపని యేమి? కావున ఆత డెట్లో ఆఉద్యోగముననే కాలముబుచ్చుచు హెచ్చు వేతనముగల ఉద్యోగము సంపాదింప ప్రయత్నములమీద ప్రయత్నములు చేయుచుండెను.

పదునెనిమిదివత్సరములు వచ్చుసరికి అతడు టైన్ చెంతగల న్యూకాసిల్ లో పండ్లడబ్బాలను దిగుమతి చేయుఫరములో విక్రయదారుడుగా ప్రవేశింపగలిగెను. ఒకనాటి యుదయమున అతడు తన కాతాదారులలో నొకనితో సంభాషించుచుండెను. కాతాదారు డాతనికి నార్వేదేశపు చేపలు నిలవచేయబడిన చిన్నడబ్బా నొకదానిని చూపెను. సార్డయిన్ కుటుంబమునకు చెందినవగు ఆ చేపలు వెండిరేకులవలె మెఱసిపోవుచుండెను. స్టావెంజరునుంచి వచ్చిన ఒక ఓడకాప్టెను ముసలివా డా చేపలడబ్బా తెచ్చినాడు. ఆలివ్ నూనెలో నిలవచేసి ఆ చేపలను డబ్బాలకెత్తి వర్తకముచేయుటకు నార్వే దేశమున పరిశోధనలు చేయబడుచుండెను. ఆ పరిశోధనలకు ఫలితములైన డబ్బాలలో వాట్సన్ కడకు కొనిరాబడిన డబ్బాఒకటి. అవకాశము—అవసరమైన మనిషి సమావేశమైరి. భావికాలమున వణిక్పుంగవుడై అతి లోకఖ్యాతి నార్జింపనున్న వాట్సన్ మదిలో ఆ స్నేహితుడు యాదృచ్ఛికముగ తెచ్చిచూపి ఆ చిన్న చేపలడబ్బా వర్తకముచేయదగు వస్తువు విషయమున విత్తు నాటినది. తన ఫరమువారిని ప్రోత్సహించి

వాట్సన్ చేపలడబ్బాల వర్తకమునకుగూడ మరలింపగలిగినాడు.

ఫలముగా వాట్సన్ ఒకసారి నార్వేదేశమునకు పోవలసివచ్చినది. చేపలడబ్బాల సరఫరాకు సంప్రదింపులు నడిచినవి. యేడాదికి వేయిపెట్టెల డబ్బాలు సరఫరాచేయుటకు కంట్రాక్టు నడిచినది ఈ కంట్రాక్టు నడిచిన సందర్భమున మఱువరాని ఒక చమత్కారము జరిగినది. కంట్రాక్టు నడుపుటకువెళ్ళిన వాట్సన్ పదునెనిమిదేండ్ల యువకుడు. వర్తకునకు వలయు డాబుదర్పములు ఎట్లు ఆ బాలునికడ వినివేశితములగును? ఒక సిల్కుటోపీ కొనినాడు. ఒక ఫ్రాక్ కోటు విలిచినాడు. మూర్తియందు లోపించిన దర్పమును బట్టలతో పూర్తిచేసినాడు. సిల్కుటోపీ, ఫ్రాక్ కోటు అనుకొన్న పనిని చేసినవి. కాని అసలు వ్యాపారము సంప్రదింపబడు సమయమున సిల్కుటోపీ క్రిందనున్న ఆ పదునెనిమిదేండ్ల బాలుని తలయే పనిచేసినది. ఆకర్షించుటకు మాత్రము ఆతనిటోపీ అక్కఱకువచ్చినది. తన అభిప్రాయమునకు చేపలను పట్టువాండ్రను, డబ్బావర్తకులను మరలించుటకు ఆతని నేర్పరితనము కలసివచ్చినది. ఏ చక్కనిగడియయందు ఈ కంట్రాక్టు ఏర్పాటు అయినదో నాటినుండి నేటివఱకును చేపలపట్టువాండ్రును, ఆ వర్తకులును వాట్సన్‌నందు మితిలేని విశ్వాసమును, ఎనలేని ప్రేమను చూపుచున్నారు.

కంట్రాక్టు ఏర్పఱచుకొని వాట్సన్ తిరిగి ఇంగ్లండు వచ్చినాడు. ఇప్పుడుకూడ ఆతడు తన ఫరములో విక్రయదారుడే. అగుట ఆతడీ హోదాలో ఆంగ్లావని అంతయు చుట్టినాడు. ప్రతి పెద్దపట్టణమును ఆతడుసందర్శించినాడు. ఒకసారి దేశము చుట్టివచ్చుసరికి ఆతని ఆర్డరుపుస్తకము దేశమున చేపలడబ్బాల వర్తకమునకు విశేషావకాశ ముండగలదను ఆతని గాఢవిశ్వాసమును రూఢముచేసినది.

ఆతని ఈ తొలి యాత్రానుభవములు చిత్రములైనవి ఆతడు చెప్పుటలో అవి చిత్రతరములై యుండును. లండను మహానగరమున కాతని తొలిరాక. రాత్రి ప్రొద్దుపోయి దిగినాడు. వీధులనామములైన ఆతనికి తెలియవు. ఆ జనసముద్రములో తాను ఎరిగియున్న కాతాదారుడు ఒక్కడైనలేడు. ఒంటరితనము. చికాకు అనిపించినది. ఆర్డర్లు కాన్వాసు చేయవలయునను కాంక్ష తీవ్రతరముగానే ఉన్నది. కాని లక్షలు జనాభాగల ఆ పట్టణమున తానేమిపని చేయజాలకుందునేమో నని డిల్లపడినాడు.

లండనులో ఆతని మొదటిదినపు పని. నాలుగు చిన్న ఆర్డర్లుమాత్రము లభించినవి. అయినను నిరుత్సాహమునకు తావులేకపోయినది. దేశమున వివిధప్రదేశములందు శాఖా కార్యాలయములు ఉండి లండనులో ప్రధాన కార్యస్థానముగల పెక్కు కంపెనీల చిరునామాలాతడు సేకరించినాడు. పైగా కొనుగోలుదారుల పేరులును, వారిని సావకాశమున దర్శింపనగు దినములనుగూర్చిన భోగట్టాయు అతనికి దొరికినది.

స్వల్పవిషయములుకూడ జీవితమున ఒక్కొక్కప్పుడు వహించునను సత్యమును నిరూపించు ఒక విషయము ఇచ్చట ముచ్చటింపవలసియున్నది ఒక పెద్ద కొనుగోలుదారు వద్దకు అతడు గంపెడాసతో పోయినాడు. శాంపిల్సు చూపినాడు. కాని కొనుగోలుదారుడు సుముఖుడు కాలేదు. ఆ కొనుగోలుదారుని నామము సాధారణముగ ఉండునదిగాక అరుదైనదై యుండెను. ఆ అరుదైననామము ఉచ్చరించుటతోడనే వాట్సన్‌కు తాను చిన్నతనమున స్కూలులో చదువుకొను దినములందు క్రికెట్ ఆటల సందర్భమున అట్టినామముగల ఒకరి పరిచయము తనకుండుట జ్ఞాపకమువచ్చెను. వాట్సన్ ఆసంగతి కొనుగోలుదారునితో మాటల సందర్భమున చెప్పెను. కొనుగోలుదారునకు పూర్వస్మృతి వచ్చినది. వాట్సన్ చెప్పినవాడు తానే. తన భార్యతరఫున తానా కంపెనీకి ప్రస్తుతము అధ్యక్షుడైయున్నాడు. వెంటనే ఆ కొనుగోలుదారుడు ఆదరమందస్మితముగావించి క్రికెట్ ఆటనుగురించి ఒకటిరెండు పలుకులువిసిరి తిరిగి తనదృష్టిని వాట్సన్ చూపిన శాంపిల్సుమీదికి బఱపెను. ఆతని కంపెనీయాజమాన్యమున 160 శాఖలుగలవు. ఒక్కొక్క శాఖకు ఒక్కొక్క పెట్టె సరఫరాచేయుటకు అతడు ఆర్డరు ఇచ్చెను.

అప్పటి వాట్సన్ ఆనందము ఎట్టిదిగానుండెనో మీరే సులభముగా ఊహించుకొనవచ్చును.

ఆ కొనుగోలుదారుడు ఆర్డరు ఇచ్చుటయే కాదు. మఱియొక పెద్దవర్తకునకు పరిచయము చేయుచు సిఫారసు ఉత్తరముకూడ ఇచ్చినాడు. మొదటి కొనుగోలుదారునికంటె ఈ రెండవయాతనిది మఱియు పెద్దవర్తకము. అతని శాఖా కార్యాలయముల సంఖ్యయు విస్తారమే. కాగా ఆనాడు వాట్సన్ ఎనిమిదివందల పెట్టెలకు ఆర్డర్లు సంపాదించినాడు. చిన్ననాడు క్రికెట్ ఆటలసందర్భమున ఉండిన పరిచయము ఎంతటి ఉపకారము గావించినది?

వాట్సన్ వ్యాపారనైపుణ్యమున ఈ డబ్బాల చేపలు బ్రిటీష్‌ప్రజలు విస్తరించి తినసాగిరి. ఇట్లుండ యువకుడగు మన ఈ కథానాయకునకు ఇంకను క్రొత్త వ్యాపార పథములను త్రొక్కవలయునను తీవ్రకాంక్ష పొడమినది. వ్యాపారపద్ధతులు దినదినమును మారుచుండుట అతడు కనుగొనినాడు. కాగా క్రొత్త వ్యాపార పద్ధతులను సమగ్రముగ నవలంబించుచు హుటాహుటి నడలతో నభివృద్ధినందుచున్న సబ్బు పరిశ్రామికులు లీవరు కంపెనీవారితో పరిచయము సంపాదించెను. క్రమమున ఆ పరిచయము గాఢతరమయ్యెను. న్యూకాసిల్ పట్టణమును వీడి వాట్సన్ లీవరు సబ్బుకంపెనీలో ప్రవేశించెను.

యాంగస్‌వాట్సన్ జీవితమున అతని క్రమాభివృద్ధిని కొలచి లెస్సగచూపించు మైలురాళ్ళు కొన్నిగలవు. లీవరుసబ్బు కంపెనీలోజేరుట అభివృద్ధిలో ఒకపైమెట్టు. చేరిన కొలదిదినములలోనే అతడు హెచ్చు ప్రమోషను పొందగలిగెను. పొందిన ఆ ప్రమోషను అతని జీవితమున కొకమాగాను హత్తించినది. అతడా దినములలో ఆ సబ్బు కంపెనీకిచేసిన పనినిగూర్చి తెలుపుటకు ముచ్చటగనుండును.

నార్తంబర్లాండులో స్టాంఫర్డుహామ్ అనునది యొక కుగ్రామము. వేసనికాలము అయూరి ప్రయాణము అత్యంతసుకరము. శీతకాలమున మాత్రము ఆ గ్రామము పోవుట దుస్తరము, ఎడతెగనిమంచు. గతశతాబ్ది తుది వత్సరములలో ఒక శీతకాలమున ఆ గ్రామము దట్టముగు మంచుగడ్డ వర్షముతో మూసుకొనిపోయెను. ఆనాడు ఆ గ్రామమునకు టపా అయిన పోలేదు. రస్తాలో రాకపోకలన్నియు కట్టుబడిపోయెను. ఇట్టి స్థితిలో అయూరి కిరాణా దుకాణములోనికి యువకుడగు ఏజెంటు ఒకడువచ్చెను. ఆ దుకాణపు యజమాని పొందిన ఆశ్చర్యమునకు మేరలేదు. అవయవములను కొంకరవోవజేయు ఆ మంచులో బయటకువచ్చుటకు భయపడి సాధారణముగ నందఱును ఇండ్లయందే యుండిరి. బయటకు వచ్చువారును, బయటనుండి వచ్చువారును ఆ మంచులో సరియైనదారి కనుగొనలేక అటఘటించుచుండిరి. చర్మమును కొఱికివేయు ఆ మంచులో దారితప్పక తన దుకాణమునకు నేరుగవచ్చిన ఆ ఏజెంటు సాహసమునకు, ధైర్యమునకు, కార్యదీక్షకు అప్రతిభుడై ఆ వర్తకుడు ఆ ఏజెంటుకడనున్న ప్రతిశాంపిలు పరీక్షించి ప్రతివస్తువునకు కొద్దియో గొప్పయో ఆర్డరు ఇచ్చెను.

ఏజెంటు మామూలుధోరణిలో ఈ ఆర్డరును ప్రధాన కార్యాలయమునకు పంపెను. ఆ ఋతువులో స్టాంఫర్డుహామ్‌న అంతటి ఆర్డరు కాన్వాసుచేయుట విచిత్రముగుట మేనేజరు ఏజెంట్లందఱును ఆదర్శముగ నుంచుకొనదగు ఆర్డరని వెల్లడించెను. కంపెనీ స్వామ్యదారుడు విలియమ్ లీవరు ఆ ఆర్డరు కాన్వాసు చేసినప్పటిలో తబిసీళ్ళకోసము వ్రాసెను. చేయునది లేక ఏజెంటు యావత్తు వృత్తాంతమును వివరించి వ్రాసిపంపెను. తన ఏజెంటు కార్యదీక్షకు అతడమితానందమునంది అతనిని తన కంపెనీయొక్క గ్లాస్గోబ్రాంచికి మేనేజరుగా నియమించెను. ఒక్క ఆర్డరుతో మేనేజరైన ఈ అపూర్వపు ఏజెంటు ఎవరు? మన వాట్సన్.

గ్లాస్గోనుండి హల్‌బ్రాంచికి. న్యూయార్కులో లీవరు కంపెనీవారు స్థాపింపదలచిన శాఖ నిర్వహించు భారమంతయు అతనిపై నుంపబడెను. ఒక సోపానము నుండి మఱియొక సోపానమునకు. స్టాంఫర్డుహామ్‌లో నడచిన వృత్తాంతము ఏజెంటుఅగు అతనిని మేనేజరుగా నొనర్చినది. అట్టి వృత్తాంతమే మఱియొకటి ఇప్పటి

ఆతని ప్రోమోషనునకు కారణమైనది. న్యూయార్కు-రాష్ట్రమునకు చెందిన కోర్టుల్యాండును సందర్శించి ఆతడచటి పెద్దవర్తకులనందరిని చూచెను. లీవరు కంపెనీ వారి క్రొత్త సబ్బులకు ఆర్డర్లు కాన్వాసు చేయవలయునను సంకల్పము. కాని పెద్దవర్తకులలో ఒక్కరుకూడ సుముఖులు కాలేదు. అయితే వాట్సన్ నిరుత్సాహ పడలేదు. తానే నేరుగా దుకాణదారులకడకు పోయెను. ఆ సబ్బువిషయమై వారికి నచ్చచెప్పెను. దుకాణదారు లంగీకరించిరి. ఆ కారణమున పెద్దవర్తకులు ఆ సబ్బులకు పెద్దపెద్ద ఆర్డర్లు ఈయక తప్పినదికాదు. కోర్టుల్యాండులోని ఈ ఆర్డర్లు కంపెనీ అధ్యక్షుని దృష్టికి తగిలెను. తోడనే ఆతడు వాట్సన్‌ను శాన్ ఫ్రాంసిస్కో-యందలి తన కంపెనీశాఖకు అధ్యక్షునిగా నియమించుటకు ఆతురుడయ్యెను. వాట్సన్ అప్పటికి ఇరువది యెనిమిదేండ్ల యువకుడు. మొన్న మొన్నటివఱకు దరిద్రమున మ్రగ్గుచుండినవాడు. మంచి జీతముతో ఒక బ్రాంచి ఆఫీసుకు అధ్యక్షస్థానము రానున్నది. ఈ పరిస్థితులలో ఎవడైన దానిని వలదనునా? సాధారణులకట్లు వలదనుట సిరివచ్చుచుండ మోకాలొడ్డుటయే అనిపించును. కాని యాంగస్ వాట్సన్ ఆ అధ్యక్షస్థానము తనకు వలదనినాడు. అధ్యక్షస్థానము వలదనుటయే కాదు. అసలు కంపెనీతో తనకుగల సంబంధమే వదలుకొనినాడు. తిరిగి స్వస్థలమునకు వచ్చినాడు. లీవరు కంపెనీతో వాట్సన్ సంబంధము వదలుకొనుటకుగల కారణములు రెండు: ఒకటి తన స్వస్థలమున సొంతముగ వ్యాపారమును పెట్టదలంచుట, రెండవది నార్వే దేశపు చేపలడబ్బాల వర్తకము ఆతనితలపును ఇంకను వీడకుండుట.

చేజిక్కిన ఫలమును జారవిడిచినాడు. స్నేహితులకిదిచాల కష్టముగానేయున్నది. ఆతనిని ప్రత్యేకాభిమానముతో చూచుచున్న కంపెనీయజమాని విలియమ్ లీవరుకు కూడ ఇదియెంతయో కష్టమనిపించినది. వాట్సన్ గొప్ప ప్రమాదముగావించినట్లు ఎల్లరును భావించిరి. కాని ఆతడు లొంగలేదు. ఇతరుల కొఱకు శ్రమపడవలసిన కాలము పోయినదనియు, తాను సొంతముగ నొక వ్యాపారము నిర్మించుకొనవలసిన అవసరము వచ్చినదనియు, సొంతముగ వ్యాపారమును నిర్మించుటలో తానింతవఱకు కూడబెట్టిన సమస్తమును సర్వనాశనమైనను తనకు సమ్మతమేననియు నాతడు తలంచినాడు.

ఈ రోజులలో ఆతనికి హెన్రీ బి. సెయింటు అను వానితో స్నేహముకుదిరెను. యాంగస్ ప్రారంభింపనున్న వ్యాపారమున తనకు భాగము కావలయునని హెన్రీ కోరెను. భాగస్వాములిద్దఱును చెరియొక వేయి పౌనులను వ్యాపారమునకు మూలధనముగ పెట్టిరి. ఈ వేయిపౌనులును యాంగస్ స్వార్జితమే. ధాన్యపు వర్తకునికడ వారమునకు ఐదుషిల్లింగుల జీతముమీద పనిచేయు రోజులలోకూడ ఆతడు కూడబెట్ట గలిగినంతయు కూడబెట్టువాడు. ధనము కూడబెట్టు ఆతని గుణము ఇప్పట్టున ఆతనిని స్వతంత్రు నొనర్చినది. సొంతముగ వ్యాపారము ప్రారంభించుటకు తనకడనున్న సర్వస్వమును పెట్టుబడిగాపెట్టిన యాంగస్-సాహసము దారుణముకదా! వ్యాపారము సవ్యముగసాగిన లెస్సయే. కానిచో వాట్సన్ కానిదైన మారునా?

ఒకచిన్న ఉగ్రాణము. ఒకశేగది. న్యూకాసిల్‌లోని ప్రక్కవీథులలో నొకదానియందు. తాను, తన క్రింద ఒక పెద్దవాడు, ఒక పిన్నవాడు 1903 జనవరిలో ఆ ముగ్గురును తమదికూడ ఒకఘరమే అను అతిశయముతో ఆంగ్లదేశమున ఒకక్రొత్త వ్యాపారమును సృష్టించుటకు ప్రారంభముచేసిరి. చేపలడబ్బాల వర్తకమున తాను లోగడపనిచేసిన ఘరమువారు ఇపుడును ఆ వర్తకమునుకూడ చేయుచుండిరి. అయితే ఆ వర్తకము ప్రోత్సాహకరమగు అభివృద్ధిదశ మాత్ర మందలేదు. అట్టి వ్యాపారమున వాట్సన్‌కూడ కాలుపెట్టినాడు. అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రమున ఒక పెద్దకంపెనీ బ్రాంచికి అధ్యక్షస్థానమును వదలి న్యూకాసిల్‌న ఒకశేగది కార్యాలయముగల—ప్రోత్సాహ మెఱుగకున్న చేపలడబ్బాల వర్తకమున ప్రవేశించుట—ఎవడైన హర్షించునా? కాని 'చేపలడబ్బాలు' వాట్సన్ వీనినిగూర్చియే స్వప్నములు గాంచుచుండెను—విలియమ్ లీవరు సబ్బు

లనుగూర్చి, హెన్రీఫోర్డు మోటారులనుగూర్చి ఎట్లు ఉత్సాహవంతులైయుండిరో చేపల డబ్బాలనుగూర్చి ఆత డట్లు ఉత్సాహవంతుడైయుండెను.

రెండవసారి వాట్సన్ నార్వేదేశమునకు వెడలెను. అచట సంప్రదింపులు జరిగెను చేపల సరుకును నికార్సు చేయవలసియున్నదనియు, డబ్బాలసైజు కొంచెము పెద్దది చేయవలసియున్నదనియు నాత డచటివారితో నొక్కి చెప్పెను. క్రొత్త కంపెనీ యజమానియగు వాట్సన్ సాధారణుడు కాడనియు మేధావియు, వ్యాపారదక్షుడును అగు అతని చేతులలో ఈ వ్యాపారము విశేషాభివృద్ధి నందగలదనియు వారికి నమ్మకము కలిగెను. కాగా వారాతడు కోరినవెల్ల చేయుట కంగీకరించిరి న్యూకాసిల్ లో ఒక ఫరమువారు ఇదివరకే ఈ వర్తకమును చేయుచుండిరిగదా! వారికికూడా ఈ సదుపాయము కలిగింపవలయునని అతడు పట్టుపట్టెను. ఎట్టి ఉదారత!

నికార్సు అయిన సరుకు—విక్రయము నవీనవిధానమున గావింపబడుచున్నది—యజమాని తెలివైనవాడును, ఘనివాడును. కాగా 1905 నాటికే వ్యాపారము అతి విస్తృతినందెను. ఆ సంవత్సరమునకే వలయు ప్రకటనలకొరకు వేయిపౌనులు వెచ్చింపగలిగెను.

వాట్సన్ ట్రేడ్‌మార్కు కథ చిత్రమైనది. ఆ ఫరమువారు అమ్ము డబ్బాలపై చేపలపట్టువాని చిత్రమొకటి యుండును. ఒకనా డాతడు ఒక ఫొటోగ్రాఫరు షాపులోనికిపోయెను. అచట అతనిదృష్టి చేపలపట్టువాని ఫొటోపైబడెను. కొద్ది పౌనులతో ఆ ఫొటో కాపీరైటు అతడు కొనివైచి నాటినుంచి దానిని తన ట్రేడ్‌మార్కుగా నుపయోగింప నారంభించెను. కొద్ది పౌనులతో సమకూడిన ఆ ట్రేడ్‌మార్కు విలువ నేడు మూడులక్షల పౌనులను మించియుండునని మదింపు వేయబడినది. కొలది కాలమునకు అనంతరము అసలు ఆ ఫొటో ఎవరిదో ఆ మనిషితో వాట్సన్‌కు పరిచయము కలిగెను. అతని నామము డన్‌కన్ యాండర్సన్ అతడు నావికుడుగ, చేపలపట్టువాడును. విగ్రహాపుష్టి కలవాడగుట చిత్రకారులును, ఫొటోగ్రాఫరులును అతనిని పలువత్సరములు మోడల్‌గా ఉంచుకొనుచు వచ్చిరి. కాని అతని బొమ్మ చేపలడబ్బాపై ట్రేడుమార్కుగా ముద్రింపబడుటకు ప్రారంభమైన తరువాత యాండరసన్‌ను మోడల్‌గా నుంచుకొనుట మానివైచిరి. ప్రపంచ ప్రఖ్యాతిగాంచిన ట్రేడ్ మార్కులలో నిదియొకటి. దానిచరిత్ర ఇట్లతివిచిత్రమై యున్నది. చనిపోవుదనుక యాండర్సన్‌కు యాంగస్ విశ్రాంతి వేతనమిచ్చువాడు. ఐరోపా మహా సంగ్రామానంతరము యాండర్‌సన్ మరణించెను. అప్పుడు అతని మనుమని రప్పించి యాంగస్ అతనికి తన కంపెనీలో ఉద్యోగమిచ్చెను.

చేపలలో వివిధములగు రకములలోగూడ నాతడు వర్తకము ప్రారంభించెను. పచ్చామూత తెరుచుకొని కంచమున వడ్డించుకొని వెంటనే భుజింపదగు ఆహారపదార్థములు పలురకములవానితో వర్తకము పెంపొందెను. శక్తి, సత్యసంధత అనునవి తప్ప మిగత ఎట్టి ధనము కాని లేనివాడు ప్రారంభించిన వ్యాపార మిప్పుడు ఇరువదిలక్షల పౌనుల మూలధనముగల పెద్ద కంపెనీ యయ్యెను.

1921-లో వాట్సన్‌కు మఱియొక కోరికపుట్టెను. ముద్దినుసు తిను బండారములను తయారుచేయు ఫ్యాక్టరిని స్థాపింపవలెనని. అవి డబ్బాలలో, సీసాలలో నిలవచేసి విక్రయించుటకు ఏర్పాటు. ఫ్యాక్టరీ నెలకొల్పబడినది. ప్రారంభపు వ్యయములు నూరువేలపౌనులు. పదునెనిమిదేండ్ల క్రిందము రెండువేలపౌనుల మూలధనముతో ఆరంభింపబడిన ఫరము వారి దృష్టిలో ఈ మొత్తము ఎంత పెద్దమొత్తమో సులభముగనే కనుగొనవచ్చును.

అమ్మకమునకు క్రొత్తక్రొత్త రకములు తయారు చేయబడుచున్నను అసలు వ్యాపారము ప్రారంభించిన సార్డయిన్ చేపలవ్యాపారము మాత్రము విరమింప బడలేదు. నేటికిగూడ ఆ చేపలడబ్బాలు ప్రపంచమునందలి దుకాణములందు వేలకొలదిగ అమ్మబడుచున్నవి. నార్వే దేశపు చేపలన్నియు నేడు ఈ ఇంగ్లీషుఫరము ద్వారానే ప్రపంచమునకు అమ్మబడుచున్నవి. ముప్పదిఎనిమిదేండ్ల

క్రితము పగునెనిమిదేండ్ల ఆంగ్లయువకు డొకడు తొలి సారి ఈ చేపల వేయిపెట్టెలకు కాంట్రాక్టుచేసినపుడు ఏడాదికి అచట రెండువేలపెట్టెల చేపలు మాత్రము పట్టుకొనబడుచుండెను. నేడో? ఏడాదికి లక్షలాది పెట్టెల చేపలు పట్టుకొనబడుచున్నవి. కాగా న్యూకాసిల్‌లో వాట్సన్ స్థాపించిన క్రొత్త వర్తకము నార్వే దేశమున పలువురకు వృత్తిని కల్పించినది, ఆహారపదార్థముల వర్తకులకు విక్రయమగు నొక క్రొత్తవస్తువు నిచ్చినది, ప్రజలకు ఒకక్రొత్త తిను బండారము గినది.

నిజముగ మహాత్కార్యమే! ఇంతకంటె చిన్నపనులు చేసిన దానికే పలువురు విశేషగౌరవములను బడసిరి. వాట్సన్ మాత్రము ఒక్క గౌరవమునుమాత్రమే స్వీకరించెను. నార్వే దేశమున చేపల వర్తకమును లోకవ్యాప్తి నొందించినందులకుగాను ఆ దేశపు రాజు ఆస్కారు పంచమజార్జి అనుమతితో వాట్సన్‌కు 'సెయింటు ఒలాఫ్‌యొక్క అర్డరు' అను గౌరవము నొసంగెను. ఆ సమయమున బ్రిటీషు ప్రభుత్వమువారు ఇచ్చిన సర్ బిరుదము నాతడు గౌరవపురస్సరముగ నిరాకరించెను. వాట్సన్‌కు బిరుదు తోకలపై ఆశలేదు. తనక్రింద పనిచేయువారి సుఖమే ఆతనికీర్తి. ఆతడు నిర్మించిన బ్రహ్మాండమగు వ్యాపారసంస్థయే ఆతనికీర్తికి చాపుటా!

1903 లో ఈ కంపెనీ మూలధనము రెండువేల పౌనులు. అమ్మిన చేపలపెట్టెల సంఖ్య ఇరువదిరెండు వేలు-ఉద్యోగస్థులు ఇద్దఱు. 1927-లో మూలధనము ఇరువదిలక్షుల పౌనులు. అమ్మిన చేపలపెట్టెల సంఖ్య ఏడుకోట్ల ఏబదిలక్షులు. ఉద్యోగస్థులు పదివేలమంది.

ఇరువదినాలుగేండ్లలో కలిగిన తారతమ్యమును గమనింపుడు. దీనికి కారణభూతుడు ఎంత గర్వించినను దోషము కాదు. కాని వాట్సన్ ఎంతమాత్రమును గర్వితమతి కాడు.

ఆ వణిక్పుంగవునకు అతని జీవితమువలన తెలిసిన గొప్ప గుణపాఠమేమి? అతడిట్లు చెప్పుచున్నాడు: 'నా అనుభవమంతయు ఒక నిర్ధారణకు తోడుపడుచున్నది. అభివృద్ధికి ముఖ్యావసరములైనవి. సుస్వభావము, సాహసము, పనిచేయు సామర్థ్యము. ఈ మూడు గుణములు జయమునకూర్చుట నిశ్చయము. జీవిత విధులను తెలిసికొనుట సులభమే వానిని ఆచరణయందు బెట్టుటయే మిగుల కష్టము. పెట్టుటయే పుట్టుటకు సాక్ష్యము. ధనవంతుడగుట ఆత్మసంయమనము యొక్క ఫలమే. జయమనునది యాదృచ్ఛికముగ కలుగునదికాదు. క్రమమైన ప్రయత్నముతో కూడిన శక్తి యొక్క ఫలమే జయము. పొందదగు విషయమును గూర్చి నిశ్చితుడైయుండుట జయశీలికి ప్రధానమైన గుణమై యుండవలయును. ప్రకృతిలో లోపరహితమైన దెద్దియులేదు. ఒకసుగుణ మెచ్చటనుండునో ఒక లోపముకూడ అచ్చటనే యుండును. అగుట ధనవంతుడై పుట్టినాడు అను సుగుణమున్నంత మాత్రమున ఆతడు అభివృద్ధినందునని మీరు తలపవద్దు. ధనవంతుడగుటయే ఒకొక్కప్పుడు ఒకని అభివృద్ధికి గొప్ప అడ్డంకియగును. కావున నీ స్వశక్తియందు నీవు పూర్తి నమ్మకముంచుము. భావికాలమున సుఖజీవనము కలుగగలదను విశ్వాసమును విడనాడకుము. కష్టములను ఎదుర్కొని అతిక్రమింపజాలు ధైర్యమును కలిగియుండుము."

రాజమహేంద్రపరము

౧

ఎన్నడో భారతీదేవి ఈ మనోజ్ఞ
రాజమందిరమందు నిరంతరమ్ము
నిలిచిపోనెంచినట్లు గన్పించునాకు,
ఈ కళాశాలలను జూచి ఏగునపుడు।

౨

ఇది గోదావరి దివ్యనీరములచే నెన్నెన్నో యేండ్లాదిగాఁ
బదునై పోయిన సుప్రదేశమని కావచ్చున్ గళాసస్య సం
పదవర్ధిల్లును నన్నపార్య కవితా వ్యాపారమార్గంబులో
నిది యారోజుల రాణ్మహేంద్రమయి యల్లై తేజముంజిమ్మెడున్ ॥

౩

తీరిచిదిద్ది తేనియలఁ దెల్గు తెలుంగులకెల్లఁ బంచి భా
షారమణీ సమర్చనలు సల్పిన భక్తుఁడు నన్నపార్యుఁడే
వ్వారల పూజలంగొనఁడు వానిదెపొమ్ము పురాంధ్రవైభవ
శ్రీరుచి కంకురార్పణము చేసినమంగళహస్త మారయన్ ॥

౪

ఎవ్వాని రసవీచి నివతళించినగాలి తెలుఁగుల యెదవెట్ట తీర్చివైచె
ఎవ్వాని సుకళామహీయః ప్రరోచులు తెల్గువారికి వెల్గు తెన్నులయ్యె
ఎవ్వని కావ్యసాహిత్యంబులో వాణి తెలుఁగులనిదురమేల్కొలుపులయ్యె
ఎవ్వని యఖండయశమునా యీ పురాణ
పుణ్యతర దక్షిణాపథ భూములెల్ల
వెలుఁగు రాశులుచేసి వెన్నెలలుకాసె
అతఁడు నన్నయ్య మనకు లేఁడాయె నేఁడు ॥

౫

చిరపుణ్య ఫలగుణ శ్రీరాశి సారంగధరు నెత్తురింకిన తావులవిగో
విలయభైరవ జిహ్వికలువోలె నడయాడు తెలుఁగుఁగత్తుల పాడు దిబ్బలవిగో
"అమ్మంగదేవి" హృదంభోజనాథుని కోటచిన్నెలు మొండి గోడలవిగో
శైవమతౌన్నత్య సమయమార్కండేయు మందిరచ్ఛిన్న నిర్మాణమదిగో
ఆంధ్రవైభవ దీపము లారిపోయి
చీఁకటులు మూఁగికొన్న యీ సీమలన్ని
మనసుఁ గెరలించి కలఁచి యుమ్మలికముంచి
ఏమహా వేశమో ఉదయింపఁ జేయు ॥

౬

ఈ పునీతావనీ ఖండ మిట్టులగుట
కేపురాకృత దుష్కృతి శాపమయ్యె
ఏకుదుష్ట నృపోద్ధతి హేతువయ్యె
ఎటుల ఆంధ్రాగ్ని ఆరిపోయినదినాఁడు ॥

"అదిగో కర్తవ్య దివ్య పథాంతరమ్ము
హృదయమా! పక్షముల విప్పి ఎగురవేమి?"

జిజ్ఞాస — మీమాంస

విజ్ఞానసంపాదనావసరమున వివిధవిషయములందు కలుగు సందేహములను నివారించుకొనఁ పత్రికాముఖమున జిజ్ఞాస నలుపుటకును—ఇందలి ఏ ఒక్క జిజ్ఞాసకైననుసరే సరియైన సమాధానము తెలిసియున్నచో దానిని కూడినంత సంగ్రహముగ వ్రాసి, ప్రచురణార్థము పంపుటకును ఆంధ్రభూమి పాఠకులను ప్రార్థింతుము.

—సంపాదకుడు.

౧౭. తేనెటీగల పెంచుట

మధుమక్షికా పాలనము నేడు గవర్నమెంటువారి ప్రోత్సాహమును బడయుచున్నను, ఆంధ్రదేశమునందు మాత్రము విరివిగ వ్యాపించినట్లులేదు. దీని కనేక కారణములున్నవి గాని, వానినిచట ప్రోడీకరించుట అనవసరముగును. అనకాపల్లి వ్యవసాయ పరిశోధన స్థానమునందు సుమారు ఒకడజను గూండ్లతో నీకృషి సాగుచున్నది. ఇక కొద్దిమంది ప్రత్యేకవ్యక్తులవద్ద యీ తేనె గూండ్లు కలవు. రేపల్లె తా॥ పోతారులంకలో వి. మురహరిరావుగారివద్ద యొకటి; తెనాలి తా॥ తురుమెళ్ళలో వై. వీరయ్యగారివద్ద ఒకటి, ప్రథమ సర్కిల్ అసిస్టెంట్ వ్యవసాయ డైరెక్టరుగారైన జోగిరాజు పంతులుగారు స్వయముగ జరుపుచున్న దొకటి, భద్రాచలము దగ్గరలో దుమ్ముగూడెమందు కె. నరహరి బి. యస్. సి (ఎడింబరో)గారు కృషిచేయుచున్న దొకటి, నాకుం తెలిసినంతవఱకు సాగుచున్న గూళ్ళు. ఇంకా పలుతావులలో ఉండవచ్చును విజ్ఞులు తెలుప ప్రార్థితులు.

—జాగు గోపాలరావు.

౩౮. కవలబిడ్డలు

సాధారణముగా కవలబిడ్డలు రూపమునందు భేదము కలిగియుండరు. సరికదా ఉద్దేశములలోను, భావములలోను, చురుకుదనములోను ఇద్దరును ఒక్కపోలికగనే యుందురు. ఈమధ్య కృష్ణాపత్రికలో వివిధవిషయములందు కవలబిడ్డలు కష్టసుఖములను ఒక్కసారిగా అనుభవించుచున్నట్లు వ్రాయబడినది. నేను కాలేజీలో చదువునపు డిరువురు కవలబిడ్డలగు విద్యార్థులుండిరి. అందు ఒకనికి ఏ వ్యాధివచ్చిన రెండవవానికి ఆవ్యాధియే ఒకటిరెండు రోజుల పిమ్మటగాని, లేక మరి కొన్ని దినములకుగాని వచ్చుచుండెడిది. దీనినిబట్టి చూచిన కవలబిడ్డలు కష్టసుఖము లిరువురువేకకాలమున అనుభవింతురని తెలియుచున్నది.

—బుర్రా నరసింహమూర్తి.

౩౭. డబ్బుకు బదులు భూమి.

నగదు అంతయు భూమిగామారుట దేశమునకు ఒక విధముగా నష్టమే. నగదు కొఱవడుటచే కొనుగోలు వ్యాపారము తగ్గును. కొనుగోలు వ్యాపారము తగ్గుటతో వస్తువులధరలు మందమైపోవును. మందమైన ధరలు మఱి హెచ్చుటయు కష్టమే. నగదు తగ్గుటతో ఋణము దొరుకుట దుస్తరము తెలివి, చురుకుగలవారు లోగడ అప్పుచేసి వ్యాపారమో, పరిశ్రమలు నెలకొల్పుటయో చేసి ధనమార్జించుచు తాము సుఖపడుటయేగాక ఇంకను మఱికొందఱకు జీవనాధారము కల్పించినవారగుచుండిరి. అప్పులు పుట్టకుండుటచే ఇప్పుడిట్టివానికి అవకాశము లేకుండపోయినది. మఱియు లోగడ అప్పులుపెట్టినవారు ఇపుడు వందలకొలది ఎకరములకు ఖామందులగుచున్నారు. నాలుగైదు ఎకరములకు స్వామిదారుడై ఇదివఱకు జాతికి వెన్నెముకగానుండిన సామాన్యరైతు లెందఱో భూములను పోగొట్టుకొని కూలివాండ్రుగనో, కవులు కొండ్రలు సేద్యము చేయువారుగనో యగుచున్నారు. ఇక వందలకొలది ఎకరములకు ఖామందులైనవారు ఆ పొలములను తాము సొంతముగ సాగుచేయజాలరు. కవుళ్ళకిత్తురు. కవులుదారులకు సొంత పొలములందుండు అపేక్ష కవులు పొలములందుండదు. ఆ పొలములకు మందముపాకత్తులు చేయుటయందు వారికి ఉత్సాహముండదు ఇట్లగుట కవులుదారు ఆ పొలమునుండి పండింపగలయంతను పండింపజాలకుండును ఈ కారణమున జాతీయ సంపదక్రమ

ముగా ఈడబోవును. స్వల్పసంఖ్యాకుల చేతిలో ఊరిలోని భూమిఅంతయు ఉండిపోవుటతో ఎన్నియో మధ్యమతరగతి కుటుంబములు నిరాధారములగుచున్నవి. ధనసంతులను, పేదవారికిని కొక్కెముతుకుగానుండి మధ్యమతరగతి ఈవఱకు సంఘవ్యవస్థకు ఒక గొప్ప అండగానుండెను. ఇపుడా మధ్యమతరగతి క్రమముగా నశించిపోవుచున్నది. సామ్యవాదులు ప్రచారము సాగించుటకు అవకాశమేర్పడుచున్నది. ప్రజానాయకులును, ప్రభుత్వమువారును త్వరగ మేల్కొని మధ్యమతరగతికి స్థిరత్వమిచ్చినగాని దేశము వెఱ్ఱిదారులలో పడిపోగలదు.

—భావరాజు వీరభద్రయ్య, బి. ఏ.

౪౦. అరిటిసారగుకోత

అరటిచెట్టునకు నీరు ఎక్కువగవలయును. వేళ్ళతో గైకొను నీటిని ఆ చెట్టు తన కాండమున భద్రపఱచుకొనును. మామిడి మొదలగు చెట్లక్రింద రాలిన ఆకులు క్రిందనేలలోని తేమను నిలుపుటకు ఎట్లు ఉపయోగించునో అరిటి సారగుకూడ చెట్టు కాండమునందలి నీటికి హెచ్చు ఎండ దబ్బ తగులకుండ ఒక తెరమాదిరిగనుండును. అగుట దానిని ఎప్పటికప్పుడు కోసివేయుటకంటె చెట్టు కొట్టివేయువఱకు చెట్టునే యుండనిచ్చుట మంచిది. వ్యవసాయ శాస్త్రజ్ఞులగు శ్రీ గోటేటి జోగిరాజుగారు ఉద్యానవనకృషి అను తమ గ్రంథమున కోసివేయకుండ నుంచుటయే మంచిదని వ్రాసినారని నాకు జ్ఞాపకము.

—కలిదిండి సీతారామరాజు.

భగవత్ప్రార్థన

లోకకల్యాణ మొనరించు లోకనాథ
నీదుమూర్తిని ధ్యానింతు, నిదురలేచి
నేడు నే నొనర్చెడికార్య, నికరమెల్ల
నీకె యర్పింతు గైకొను, నెనరుతోడ॥

నిదురలేచిన తోడనే, నీరజాక్ష
కనులతో మాయలోకంబు గనకమున్నె
ముందుగా నీదు పాదారవిందములను
గాంతు నను కష్టములనుండి గాచుకొరకు॥

నేను నిద్రించుటకు ముందు, నీదుదివ్య
పాద పద్మంబులను గొల్తు, భక్తితోడ
వందనముజేసి ధ్యానింతు, పవ్వళింతు
నేటి నా నేరములను, మన్నించుకొరకు

నీదు సేవను జేయంగ, లేదటంచు
నెపములెన్నకు నాయందు, నీలకంఠ
సర్వకాలంబులను నిన్నె, సంస్మరింతు
యొక్కవేళని నాకేమి యున్నదింక
మరచితినె యెన్నడైన నా మానసమున॥

ఎట్లుజేసిన మేలో నీ వట్లుజేయు
గలవు, నిన్నేమి వాంఛింప, వలయు దేవ
నేను గోరిన యడియాస, లౌనుగాక
నీకె దెలియును నాకష్ట నిష్ఠురంబు॥

నీకె దెలియును నా మనోనిబ్బరంబు
నీకె దెలియును నామనో నిశ్చయంబు
నీకె దెలియును నను బ్రోచు నేర్పు తెరగు
నీకె దెలియును నే జేయు నేరమేమొ?
నీకె దెలియును నాతండ్రి, నిఖిలమెల్ల
నీకు దెలియనిదున్నదే నీలకంఠ
నీ వెఱుంగనిదున్నదే నీరజాక్ష
నేను దెల్పంగ వలయునే నీకు దేవ

ఎపుడు నా వెంటనుండి నన్నేలవలయు
అన్యథా దిక్కులేరు నా కవనిలోన
మాటిమాటికి దెల్పగ నేటికయ్య
వినుకుగల్గదె వెతలెల్ల వినిననీకు॥

యెన్ని లోపములున్న మన్నించుమయ్య
నీ కటాక్షంబు నాపైన నిలుపుమయ్య
అదియె నినుగోరితయ్య, ముఖ్యంబుగాగ
చిన్న నాకోర్కె వ్యర్థంబు జేయకయ్య

—చీమకుర్తి సత్యవతి.

మణిమాల

చిన్న పునర్విమర్శ

ఆంధ్రభూమియొక్క 3-వ సంపుటం 6-వ సంచికలో 'చిన్న చిన్న వ్యాసాలు' అనే వ్యాసం నేను రాశాను. ఆంధ్రభూమియొక్క 3-వ సంపుటం 7-వ సంచికలో 'చిన్న చిన్న వ్యాసాలుగురించి' అని శ్రీ ఓలేటి సీతారామమూర్తిగారు విమర్శించారు. ఈ విమర్శలోని కొన్ని అంశాలకు జవాబు చెప్పవలసివుంది కాబట్టి రాస్తున్నాను. ఈకాలపు పత్రికలలో ప్రకటించబడేటటువంటి చిన్న కథలూ, సాహిత్య చిత్రాలూ (స్కెచెస్) అనేకం నేను చదివాను. ఆ రచనలలో వ్యూహం (ప్లాట్) లోపం చాలాతక్కువ. కొన్ని కొన్ని వ్యూహాలు ఆకారంతేటివాడుకూడా గుండె బాదుకునేటట్లా వుంటాయి. కాని లోపం సాధారణంగా ఎక్కడ కనబడుతూందంటే, కథారచనలో లేక వ్యాసరచనలో. కథ రసవంతంగా వుండడానికి కొన్ని కొన్ని సొగసులు చెయ్యవలసి వుంటుంది. అటువంటి సొగసులు ఈ రచనలో విడిచివెయ్యబడుతున్నాయి. కొన్ని రచనలు బొత్తిగా వార్తాపత్రిక రిపోర్టుల్లాగ వుంటాయి. అంటే రసపుష్టికోసం చెయ్యవలసిన పనులు విడిచివెయ్యబడుతున్నాయన్న మాట. నాకు తోచినదేమంటే, ఈ లోపానికి ముఖ్యకారణం సంపాదకుల సైజు నిర్ణయమే అని. ఆ సైజు నిర్ణయం చేతే రచయితకథకు కావలసిన రసపుష్టిని నీరసింపచేసి వట్టి వ్యూహమనే అస్థిపంజరాన్ని సంపాదకుని నిర్ణయానికి సరిపోయేటట్లా తయారుచేస్తున్నాడు. ఈ పుష్టిలేని లోపం తీర్చాలంటే వ్యాసాలకు సైజు నిర్ణయముండనియ్యకూడ దన్నమాట. కొన్నివ్యాసాలు వాటంతటవే చిన్నవిగా అవుతాయి. అటువంటివాటితో మనకేమీ తగాదాలేదు. ఇంక తగాదా ఎక్కడంటే, వాటంతటవిగా పెరగనిస్తే పెద్దవయే వ్యాసాలను కృశింపచెయ్యడం దగ్గిరే. సీతారామమూర్తిగారు మొట్టమొదట తమ విమర్శలో సంపాదకులు అనేకరకాల వ్యాసాలు వెయ్యవలసివుంటుంది ఒక్క కథలేకాకుండా అన్నారు. నేను నా వ్యాసంలో అదే అన్నాను. అందులో మా కిద్దరికీ వివాదం వుండవలసిన అవసరంలేదు. అటు తర్వాత "చిన్నచిన్న పత్రికలు చిన్నచిన్న వ్యాసాలే కోరుతవి. చిన్నచిన్న వ్యాసాలంటే ప్రతిభలేని వ్యాసాలని కాదు—తక్కువ పరిమితిగలభాగాలో ఎక్కువ ప్రతిభను చూపించే వ్యాసాలు" అని సీతారామమూర్తిగారు అన్నారు. దీనికి నేను చెప్పేదేమిటంటే వ్యాసం ఎక్కడోగాని దానంతటది చిన్నదవదు. మన రచయితలు తమ వ్యాసాలు సంపాదకులు కోరినంత చిన్నవి అవడంకోసమని రసాన్ని ఎండించి వేస్తున్నారు. ఈ మోస్తరుగా వారు వరుగులు తయారుచేస్తున్నారు. దీనికి కారణం సంపాదకుల సైజు నిర్ణయమే. అన్ని వ్యాసాలూ మల్లెపువ్వులులాగ చిన్నవిగా వుండవు. కొన్ని గులాబీలులాగ వుంటాయి, కొన్ని కలవలులాగ వుంటాయి, కొన్ని మందారపువ్వులులాగ వుంటాయి. కాని సంపాదకుని ఆజ్ఞ ఏమిటంటే మిగిలిన పువ్వులన్నీ కూడా మల్లెపువ్వంత చిన్నవిగానే వుండాలని. ఇది న్యాయమా! కాదుకదా! కనకే సంపాదకులు సైజు నిర్ణయం చెయ్యకూడదన్నాను. ఒక్కరూపాయికే చందాదారులికి అనేక వ్యాసాలుగల సంచిక నెలనెలకీ అందచేస్తున్నామని అనిపించుకోడానికి కూడా సంపాదకులు చిన్నచిన్నవ్యాసాలు కోరుతూవుంటారని నేను అన్నాను. అదికాదు అన్నారు సీతారామమూర్తిగారు,

సంపాదకులతో నాకుగల కొంత పరిచయాన్నిబట్టి పైసంగతి రాశాను. ‘అయ్యో! ఈమాటు సంచికలో వ్యాసాలసంఖ్య తక్కువయిపోయిందే’ అని విచారించిన సంపాదకులను నేను చూశాను. అందుచేతే అలాగు రాశాను. ‘జానెడు వ్యాసంలో గ్రంథకర్త ఏమాత్రం పనితనం చూపించగలడు, తన లోకపరిశీలనా, కల్పనాశక్తి చూపించాలంటే వ్యాసం జానెడవదు’ అని నేను అన్నాను. దానికి శ్రీ సీతారామమూర్తిగారు ఆక్షేపణగా ఈ కింది ఉపమానం చూపించారు, ‘చిత్రకారుడు ఒకస్త్రీని చిత్రించాలంటే ఆ స్త్రీ అంత ప్రతిమనే వ్రాస్తున్నాడా? ఆ స్త్రీమూర్తిని చిన్న కాగితముపై ఇమిడ్చి తద్రూపమును విస్ఫుటముగ ప్రదర్శింప చేయుచున్నాడు.’ ఈ ఉపమానం వాఙ్మయానికి ఏమోస్తరుగా సరిపోతుందో నాకు బోధపడడంలేదు. చిన్న చిత్రంలోనైనా పెద్దచిత్రంలోనైనా చిత్రకారుడు చిత్రించే తబిసీళ్ళన్నీ ఒక్కటే. పెద్దచిత్రంలో జానెడు పొడుగుగా వేసేవస్తువు చిన్నచిత్రంలో అరంగుళం పొడుగుగా వేస్తాడు. చిన్న చిత్రానికీ పెద్ద చిత్రానికీ అంతే తేడావుంటుంది. ఈ ఉపమానం సాహిత్యానికి ఏమోస్తరుగా సరిపోతుంది. పెద్దవ్యాసాన్ని కుదించిరాస్తే అది వ్యాససంగ్రహమవుతుంది కాని వ్యాసంకాదు. నేను చెప్పిన ఆక్షేపణ ఎప్పటిలాగేవుంది. పెద్ద చిత్రానికీ చిన్న చిత్రానికీ వుండేపోలిక ఎటువంటిదంటే—ఒక శతకాన్ని హెడ్డింగుటైపులో అచ్చు వెయ్యవచ్చు. అదే శతకాన్ని చిన్న తెలుగులో అచ్చు వెయ్యవచ్చు. విమర్శకులుయిచ్చిన ఉపమానం సాహిత్యానికి సరిపోయేటట్లు కనపడదు. ‘రాశినిచూసి భ్రమించవద్దు ఇంత రాశివుంది. ఇందులో ఏమాత్రమేనా గుణం వుండకపోదు అనే నమ్మకంతో దానిని ప్రకటించవద్దు. వ్యాసం చిన్నది కనుక గుణంకూడా కొద్దియే అనుకోవద్దు’ అని సీతారామమూర్తిగారు అన్నారు. ఇది వారేకాదు ఎవరేనా అంతే అంటారు. కాని నేను చెప్పేదివేరు. ప్రత్యేకంగా ఏవో కొన్ని వ్యాసాలే సహజంగా చిన్నవి అవుతాయి. తక్కిన వ్యాసాలన్నీ చిన్నవిగా వుండవు, ఎంచేతంటే కవి రసవంతంగా రాయదలచుకొంటే వ్యాసం విస్తరిస్తుందిగాని చిన్నది అవదు. ఈ వ్యాసాలుకూడా చిన్నవిగానే వుండాలంటే వ్యాసాలు రసహీనంగా వుంటాయి. కనుక ‘వ్యాసం చిన్నదిగా వుండాలి’ అని సంపాదకులు నిర్ణయించెయ్యవద్దని నేను కోరాను.

—టేకుమళ్ళ కామేశ్వరరావు బి ఏ బి.ఇడి.

* * *

వ్యాసకర్తలకు విన్నపము

నవంబరు సంచికలో శ్రీకామేశ్వరరావుగారు చిన్న వ్యాసముల వలన నేటి సారస్వతమునకు తీరని నష్టము వాటిల్లుచున్నట్లు చక్కగ నిరూపించిరి. మత సాంఘిక విషయములను చర్చించి, నిగ్గుతేల్చి, చదువరుల కందిచుటకు రచయితలు స్వేచ్ఛగ కథావస్తువును బట్టియు తన్మూలమున వ్యక్తపడెడి అమూల్యోపదేశములు, మహదాశయముల బట్టియు, వారి రచనలకు వారే పరిమితి నిర్ణయించుకొనన నిచ్చెంతురు. పాత్రపోషణ, కథాసంవిధానము, శైలి యీమూడిటిని కావ్యకర్తకు చేతనయినంత ఉత్తమస్థితికితెచ్చి, రసవత్తరమగు రచన కావలెనన్న స్వేచ్ఛ యెంతేని ముఖ్యము. ఆద్యంతములు రచయితల భావప్రపంచమును బట్టి దేశకాల పాత్రానుసారముగ వారిచే నిర్ణయింపబడును. అట్టితరి మీ వ్యాస మిన్నిపేజీలకు మించరాదు, కథను సంక్షేపించి వ్రాయవలెను లేనిచో మాపత్రికలో తమ వ్యాసమునకు తావుదొరకుట దుర్లభము అని నేటి పత్రికాధిపతులు, కళాశైపుణ్యముననేమి దైనందిన మానవ జీవిత పరిశీలనా ప్రభావముననేమి, ఆర్థిక సాంఘిక రాజకీయ పాండిత్యముననేమి అపార ప్రజ్ఞాధురీణులయి, ప్రత్యేక వ్యక్తి జీవితములనుండియు, సంఘమునుండియు ఊహాప్రపంచమునుండియు, వస్తుస్వీకారము చేసికొని దానికి వేయిమడుంగులు మెఱుగుబెట్టి, విస్తరింపజేసి, నగిషీచేసిన చిత్తరువువలె మనోహ్లాదకరముగ నొనర్చి, సర్వవిధముల సౌకుమార్యమువహించి, విరజాజుల నెత్తావిని మించు రచనా చమత్కార పరిమళోపేతములై నవనవలాడుచు ఉత్తేజములో వికసిల్లునట్టి రచనలును—పద్యమైన నేమి గద్యమైన నేమి—

కావించి పవిత్ర సందేశములను, అపూర్వాదర్శములను ప్రతిబింబింపజేయవలెనన్న కుతూహలముతో ఆంధ్ర సారస్వత సేవజేయుచున్న రసికాగ్రగణ్యులగు సుప్రసిద్ధ రచయితల కలములను సాఫుగ సాగనివ్వక అడుగడుగున కడ్డుతగులుచు ఆగుమాగుమని కళవళపఱచి వారి స్వేచ్ఛాభంగము చేయ ప్రయత్నించుట నిస్సంశయముగ విచారకరమైన విషయమే. శ్రీ కామేశ్వరరావుగారు నుడివినరీతిని పెక్కు చిన్న వ్యాసములకు మారుగ ఉత్తమోత్తమములగు చక్కని పెద్ద వ్యాసములు రెండు మూడు ప్రచురించుటయే ప్రశంసనీయము ఆంధ్రవాఙ్మయాభివృద్ధికి తోడ్పడెడి సంపూర్ణ వ్యాసములను, కథలను ప్రకటించుట లెస్స. అంతేకాని ఒకసారి చూచినపిదప నీకెన్నటికిని దానితలపే కిట్టనట్టి మధ్యరకపు వ్యాసములు కోట్లకొద్ది తయారైన ఏమి లాభము? సదుద్దేశములేని రచనమేల? తనివితీరని తమకము, తెంపులేని ఆనందము, అపురూప సౌందర్యలహరి, ఉత్కృష్టభావౌచిత్యము, ప్రసన్నగుణము వ్యక్తపఱచి, చదువరులలో నాయారసములు రేకెత్తించి, వారి హృదయములు స్పందించునట్లు చేయవలెనన్న ఉత్తమ రచయిత, ఉత్తమరీతిని, ఉత్తమ వస్తువును తీసికొని, తన యనుభవించిన విధమున, తనకు గోచరమైన రూపమును మృదుమధురపద గుంఫనములచే నిష్కళంక మనసుతో 'వాక్యం రసాత్మకం కావ్యం' అను నుడి సవిమర్శముగ నాలోకించి, గ్రంథరచనోద్యుక్తుడై ఉత్తమకావ్యమును లోకమునకు ప్రసాదించుట శ్రేయస్కరము. ఇన్నియు సమకూడవలెనన్న అట్టి రచయిత సంపూర్ణ స్వేచ్ఛ ననుభవింపవలెను. ఎవ్విధమైన కట్టుబాట్లునుండరాదు అటులని అతడును విజృంభించరాదు. శాస్త్రసంబంధమగు ముఖ్యలక్షణములను లక్ష్యమం దుంచుకొనవలెను. జాతీయతను పాటింపవలెను. పరిశుద్ధమగు ఆత్మజ్ఞానముచే తెలిసికొనిన విషయములను మాత్రమే రసావేశ స్ఫురణకలిగిన తోడనే ఉచితరీతిని కావ్యఫక్కిని రచింపదగును. ఇందులకు వ్యాసపరిమాణము, లేక కావ్యపరిమాణము ఎవరునిర్ణయింపగలరు! అందుచే చిన్నవ్యాసములే కావలెనను నిర్బంధ ముండరాదు. సకలవిధముల జనాదరణీయము లగు విపులాంశములతో నలరారునట్టి ఉత్తమ వ్యాసములనే పత్రికాధిపతులు స్వీకరించుట ధర్మము. అటులనే కథలును రూపకములును కూడ కవి ప్రతిభతో తులదూగుచుండవలెను. అతడు నిర్మించుకొనిన భావప్రపంచములో సృష్టింపబడిన వ్యక్తులు ఆదర్శ జీవనము గలవారై వాఙ్మయ ప్రపంచమున నిలువవలెనన్న అట్టి రచనలు వాఙ్మయాభివృద్ధికి తోడ్పడవలెనన్న కవి నిరంకుశుడై మృదుమధుర భావతరంగ డోలికలనూయెలలూగుచుండవలెను. ఒకవేళ గ్రంథవిస్తర భీతిచే పత్రికలలో వారికి తావుండదేమో అని వారెన్నడును భయపడకూడదు. శ్రేష్ఠతమమగు రచన చేయవలెనని నిశ్చయించుకొని, చిన్నపెద్ద తారతమ్యము మరువవలెను. అప్పుడే ఉత్తమరచనలు బయలుదేరును.

—శ్రీపాద వేంకటావధాని.

ఇన్స్యూరెన్సు విషయములు

బీదవారికి భీమారక్షణ

౧

'వార్ధక్యే హితోర్థ్యమసానవేవ:—అని శాస్త్రములు చెప్పుచున్నవి. అనగా వార్ధక్యమునకు ముందుగానే, దాపరికము అవసరము. దీనికొరకే ప్రతిదేశమునందును భీమాపద్ధతులు యేర్పరుపబడినవి. మన దేశమునందు సయితము అనేక భీమాకంపెనీలు పనిచేయుచు ప్రజలకొరకై పాటుపడుచున్నవి.

తనువులు శాశ్వతములుగావు. జీవితము నీటిబుడగవలె క్షణభంగురము. మానవుడు జీవించియున్నంతకాలము భోగపరాయణుడై యుండ నిచ్ఛగించును. అందులకై ధనము వివిధ విషయములయందు వెచ్చించునేగాని, తన ముసలితనమందు, సుఖజీవనము గడపుటకుగాని, లేక తనువు వీడినపిమ్మట తన భార్యాపుత్రాదుల పోషణకొరకై గాని, కొంతధనము దాచుట అవసరమని గ్రహింపడు; ముఖ్యముగా మన భారతీయులు యెప్పటికయ్యది ప్రస్తుతమో, అద్దానినిగూర్చి యోచించుటేగాని, భవిష్యత్తును గూర్చి చింతసేయరు. బ్యాంకులయందు అప్పుడప్పుడు కొంతధనము నిలువసేయుదమన్న చేతిలో రూకలున్నపుడు ఖర్చులు తమంతతామె వెతకికొనివచ్చును. అట్టితరి జీవితాంతమున, మానవునికి సహకారి భీమాయని అర్థికవేత్తలు నుడివియున్నారు. విధి నెదుర్కొనుట ధైర్యమును సూచించును. తన భార్యాపుత్రాదుల క్షేమముకొరకై వారికితగు రక్షణ నేర్పరచుట దూరదృష్టిని గనపరచును. ఈ రెండును భీమాద్వారా చేకూరుననుట నిస్సంశయము.

పై విషయములను గమనించినపుడు భీమా యెంత అవసరమో బోధపడగలదు. కాని, ఎట్టి భీమా అవసరము? అను విషయము ఆలోచింపదగును. భీమా ధనవంతులకు మాత్రమే కాదు. ముఖ్యముగా బీదవారికే భీమా అవశ్యకత మెండు. బీదవారు తక్కువమొత్తములకు మాత్రమె భీమాచేయగలరు. అట్టి తక్కువ మొత్తములకు భీమా తీసికొని, ప్రజలకు సౌకర్యముల గూర్చు కంపెనీలు మన దేశమునందు అత్యవసరమైయున్నవి. ప్రస్తుతము మన దేశమున యిట్టి సంస్థలకే తావుగలదు.

ఏలయన, మన దేశమునందు నూటికి 70 మంది వ్యవసాయమువలన జీవించుచున్నారు. వ్యవసాయమువలన సంవత్సరాదాయము అత్యల్పము. మన దేశమున ప్రతివ్యక్తియొక్క సరాసరి ఆదాయము రూ|| 30 లు అని అంచనా వేయబడియున్నది. అనగా ఇంగ్లండు, అమెరికా, దేశములయందు పనివారలకు వారమునకు లభించు వేతనములో ౮-వ భాగము. ఇట్టి పరిస్థితులలో, భారతీయులు స్వల్పమొత్తములకు మాత్రమే భీమా చేయగలరనుట నిర్వివాదాంశము.

పాశ్చాత్య దేశములయందు వేతనములు హెచ్చుగానున్నను, వారమునకు ఒక పెన్నీచొప్పున ప్రీమియములు పుచ్చుకొని, గొప్ప క్షేమనిధులు Reserves నేర్పరచి మన భారతదేశమునందు గొప్పవని పేరెన్నికగాంచిన భీమా కంపెనీలకన్న, గొప్పవగు సంస్థలెన్నియోగలవు.

ప్రస్తుతము భారతదేశమునందు స్వల్పమొత్తములకు

భీమా తీసికొనునవి ప్రావిడెంటుకంపెనీలు మాత్రమే. వీనియందు లాభములు చాల స్వల్పము. అందుచేత నమ్మకమైనట్టియు, అనుభవపరులైనట్టియు, యోగ్యత గలిగినట్టియు తాబేదారుల నియమించుటకు తగిన అవకాశములు లేకయున్నవి. అందుచే నివి జయప్రదములుగాలేదు. అట్టి సందర్భములలో సాధారణభీమా కంపెనీలు తక్కువ మొత్తములకు భీమా చేయుటకు అవసరమగు అవకాశములు కలుగజేయవలసి యున్నవి. జపాను దేశములో చట్టప్రకారము ప్రతి మనుజుడును భీమా చేయవలసియున్నది.

మరి యితర పాశ్చాత్య దేశములలో, యజమానులు తమ తాబేదారులచేత భీమా చేయించి, వారి ప్రీమియములలో కొంతభాగము తామే చెల్లించుటకలదు.

మన భారతదేశమునందు యెన్ని కర్మాగారములు గలవో, వానియందెంతమంది కూలివాండ్లు పనిచేయుచున్నారో గమనింపుడు. కర్మాగారములయందు అగ్నిరగుల్కొనుటవలనను, పొరబాటున యంత్రములలో చిక్కుకొనుట వలనను, వారలొక్క సమయమందు ప్రాణముల నయితము కోల్పోవలసి యున్నారు. ఒకవేళ యిట్టి దురదృష్టములను పొల్పడువారు, కొలదియైనను, మిగత పనివారలు, త్రాగుడు మొదలగు దురభ్యాసములయందు, ధనము పాడుచేసి, సజీవులైయున్నపుడే, భార్యా పుత్రాదులను, మితిలేని కష్టముల పాలుచేయుచున్నారు. యిట్టి పరిస్థితులయందు యజమానులు, కార్మిక నాయకులు, ప్రజానాయకులు, ఈ విషయముల గమనించి, భీమాసందేశమును, గ్రామపునర్నిర్మాణము నందొక ముఖ్యవిషయముగా నేర్పరచి, ప్రజలయందు దుద్బోధము సలుపుట అవసరమైయున్నది. తమ నౌకరులచే భీమాచేయించి, వారికుటుంబముల కాపాడుట, కార్మిక యజమానులను విధ్యమై యున్నది.

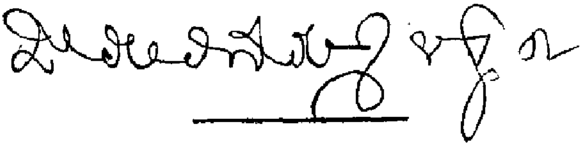

జగన్మోహిని ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ

విశాఖపట్టణమునందలి జగన్మోహిని ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ అధ్యక్షులగు

వి. ఏ. గుప్తగారింటికి వి. వి. గిరిగారి రాక.

శ్రీ వి. వి. గిరిగారు భారతశాసనసభకు సభ్యులుగా ఎన్నుకొనబడినట్లు ప్రకటింపబడిన తోడనే వారిని అభినందించుటకు విశాఖపట్టణ సముద్రతీరమున ఒక బ్రహ్మాండసభ జరుపబడెను. సభ జరిగిన తరువాత విశాఖపట్టణమునందలి జగన్మోహిని ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ అధ్యక్షులును, విశాఖపట్టణము చేంబర్ ఆఫ్ కామర్సుకు అసిస్టెంటు సెక్రటరీగారును అగు వి. ఏ. గుప్తగారు శ్రీ గిరిగారిని తమయింటికి ఆహ్వానించిరి. శ్రీ గుప్తగారు ప్రథమమున గిరిగారి పితృదేవులును వెనుకటి భారతశాసనసభా సభ్యులును అగు వి జోగయ్య పంతులుగారిని అనంతరము ఇప్పుడు భారతశాసనసభకు ఎన్నుకొనబడిన వి. వి. గిరిగారిని పుష్పమాలాలంకృతుల గావించిరి. శ్రీ వి. వి. గిరిగారి జయమునకు వారికి అభినందనము లర్పించి గౌరవించిరి. కొలదికాలము ఇష్టాగోష్ఠి జరిగినపిమ్మట అతిధులు సంతృప్తి చిత్తములతో వెడలిపోయిరి.

Tri-Colour Process Blocks

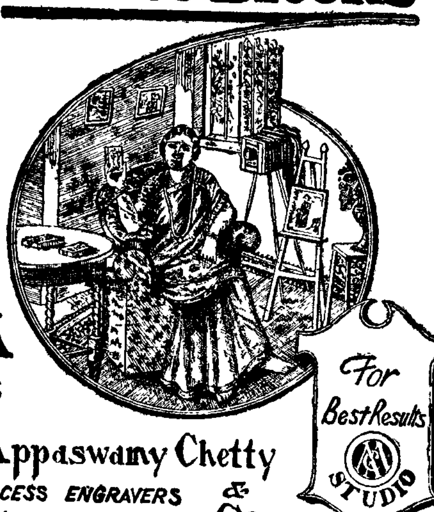

M C Appaswamy Chetty & Co.

PROCESS ENGRAVERS

64 Savarimuthu St Mannady MADRAS

కామప్రియ

గ్రంథకర్త—'కోటీశుతనయ'ను వ్రాసిన

తాత కృష్ణమూర్తి, బి.ఏ; యల్.టి.

ఇది సులభశైలిని వ్యవహారిక భాషలో వ్రాయబడిన స్వతంత్ర కల్పనాకథల పుస్తకము. డాక్టర్ బుర్రా శేషగిరిరావు(ఎం ఏ;పి. హెచ్. డి.) గారి పీఠిక కలదు. క్రౌన్ సైజు, వెల 12 అణాలు. స్త్రీలకు పోస్టుఖర్చులు ఉచితము.

ఈ మనోహరగ్రంథము భాషాసతి కొక మండనమనుట నిక్కువము. —గృహలక్ష్మి.

హాస్యరసగర్భితము. —వినోదిని.

కథలు మిక్కిలి ముచ్చట లూరుచున్నవి. —భారతి.

కథలలోన హద్దుమీరని స్వేచ్ఛయొక్క ఛాయలు చిత్రింపబడినవి. —ఆనందబోధిని.

చిరునామా:

తాత కృష్ణమూర్తి, భద్రాచలం.

శ్రీ దత్తాత్రేయ అజీర్ణమాత్రలు

మలబద్ధకము హరించును.

ఒకసీసాకొరకు మాకు వ్రాయవలసిన అవుసరములేదు. మీ గ్రామము పచారిషాపునందు తప్పక దయచేసి అడగండి. సీసా 0-4-0 ధరకే దొరకును.

గంధర్వకళ

రక్తపుష్టి, వీర్యవృద్ధి, నరములకుబిగి కలిగించు తియ్యని లేహ్యము, అనేకులకు మరల మగతనము కలిగించి మెప్పు పొందినది.

పౌను రు. 3—0—0.

గంధర్వఫార్మసీ, రాజమండ్రి.

శిశుపోషణి

ఇది చిన్నపిల్లలకు కలుగు సమస్తవ్యాధులను బోగొట్టి పిల్లల ఆరోగ్యమును వృద్ధిబొందించును. దీనిని ప్రతినిత్యమును వాడుచుండిన బల్లపెరుగుట, కోరింతదగ్గు, బాలాపస్మారము, పాలు కక్కుట మొదలగు క్రూరవ్యాధులు రాకుండ కాపాడును. మూడుమాసముల వయస్సు మొదలు 5 సం॥ ముల వయస్సువచ్చువరకు నుపయోగింపవచ్చును. ఉపయోగించువిధానము మందుతో పంపబడును.

వెల: 50 మాత్రల సీసా అణాలు 4.

ఇంకను ఇప్పటికాలమున ప్రతినిత్యము సేవింపదగిన "కూష్మాండరసాయనము", ద్రాక్షారిష్టము, స్వర్ణాదివటి (టానిక్కుపిల్సు), హిమసారతైలము (బేదింగ్ అండ్ హెయిరాయిల్) మొదలగు ఔషధములు మావద్ద సిద్ధముగా నున్నవి.

వలయువారు—

లక్ష్మీనారాయణకంపెనీ, కాకినాడ.

డ్రగ్గు కెమికల్‌స్టోర్సు, వెస్టుకలక్టరేటు, గుంటూరు

భారతభైషజ్యనిలయము, వేపేరి, మదరాసు, అని వ్రాయవలెను.

స్వర్ణమాలిని

ఇయ్యది కాసరోగములను, జీర్ణజ్వరములను, విషమజ్వరములను బోగొట్టి మిక్కిలి సుగుణమిచ్చును. క్షయరోగములయందు మిక్కిలి యుత్తమము. వాగమురోజులమందు. రు 4-0-0.

బ్రహ్మీతైలము.

జ్ఞాపకశక్తిని వృద్ధిచేసి మెదడునకు చలువనిచ్చును. ఉన్మాదఅపస్మారములను పోగొట్టును.

6. ఔన్సులువెల 1-0-0

ఇతర ఆయుర్వేదౌషధములన్నియు దొరకును.

భవానీ ఫార్మసి.

320, తంబుశెట్టి వీధి, మదరాసు.